

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
BEN (EGO) DURUMLARI İLE ANA-BABA
TUTUMLARINI ALGILAMALARINI
ETKİLEYEN BAZI DEĞİŞKENLERİN
İNCELENMESİ**

**FATMA ALİSİNANOĞLU
DOKTORA TEZİ
EV EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
1995**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

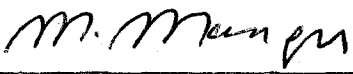
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BEN (EGO) DURUMLARI İLE
ANA-BABA TUTUMLARINI ALGILAMALARINI ETKİLEYEN BAZI
DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ

Fatma ALİSİNANOĞLU

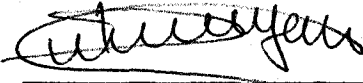
DOKTORA TEZİ

EV EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
(ÇOCUK GELİŞİMİ) .

Bu tez 19.12.1995 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından 100 (Yüz) not takdir edilerek oy birliği/oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mine MANGIR
(Danışman)

Prof. Dr. Duyan MAĞDEN

Doç. Dr. Neriman ARAL

ÖZET
Doktora Tezi

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BEN (EGO) DURUMLARI İLE ANA-BABA
TUTUMLARINI ALGILAMALARINI ETKİLEYEN BAZI DEĞİŞKENLERİN
İNCELENMESİ**

Fatma ALİSİNANOĞLU

**Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ev Ekonomisi Anabilim Dalı
(Çocuk Gelişimi)**

**Danışman: Prof. Dr. Mine MANGIR
1995, Sayfa: 147**

**Jüri: Prof. Dr. Mine MANGIR
Prof.Dr. Duyan MAĞDEN
Doç.Dr. Neriman ARAL**

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin ben durumları ile ana-baba tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkinin saptanması ve bazı değişkenlerin gençlerin ben durumları ve algıladıkları ana-baba tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma A.Ü. Ziraat Fakültesi'nin bölümleri ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nun ikinci ve üçüncü sınıflarına devam eden toplam 172 genç üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada genç ve ailesi hakkında bazı bilgileri içeren "Kişisel Bilgi Formu", gençlerin ben durumlarını belirlemek için "Sıfat Tarama Listesi (STL)", algılanan ana-baba tutumlarını belirlemek için ise "Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" kullanılmıştır. Deneklerin ben durumları ve algıladıkları ana-baba tutumları üzerinde bazı değişkenlerin etkisini saptayabilmek için varyans analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda; ortalamalar arasındaki farklılığın önemli bulunması halinde, farklılığı hangi ortalamaların yarattığını saptayabilmek için Duncan Testi, ben durumları ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla da korelasyon katsayıları önemlilik testi yapılmıştır.

Gençlerin cinsiyetinin Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde, fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun Eleştirici Anababa, Yetişkin ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde, anne-babalarının ilişki durumunun da Yetişkin ve

Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bununla beraber gençlerin kardeş sayısının, doğum sırasının, anne ve babalarının öğrenim düzeylerinin ben durumları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Cinsiyet, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin gençlerin algıladıkları ana-baba tutumlarını etkilemediği ancak gençlerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarını, anne-babalarının ilişki durumunun algılanan demokratik ve ilgisiz anne tutumları ile demokratik, ilgisiz ve otoriter baba tutumlarını, annelerinin öğrenim düzeyinin ilgisiz ana-baba tutumunu; babalarının öğrenim düzeyinin ise algılanan ilgisiz anne tutumu ile demokratik ve ilgisiz baba tutumlarını önemli düzeyde etkilemekte olduğu saptanmıştır.

Gençlerin ben durumları ile algıladıkları anne tutumları arasındaki korelasyon incelendiğinde; algılanan demokratik anne tutumu ile Yetişkin ben durumu arasında pozitif, demokratik anne tutumu ile Uymuş Çocuk ben durumu arasında negatif yönde önemli bir ilişkinin bulunduğu, ilgisiz anne tutumu ile Eleştirci Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında pozitif, Koruyucu Anababa arasında ise negatif yönde önemli bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Ayrıca algılanan otoriter anne tutumunun artmasıyla birlikte gençlerin Yetişkin ben durumu puanlarının düştüğü, Uymuş Çocuk ben durumu puanlarının da yükseldiği görülmüştür. Gençlerin ben durumları ile algıladıkları baba tutumları arasındaki korelasyon incelendiğinde ise; algılanan demokratik baba tutumunun artmasıyla Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları puanlarının da arttığı, Eleştirci Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puanlarının ise azaldığı tespit edilmiştir. Algılanan ilgisiz baba tutumu ile Koruyucu Anababa ben durumu arasında negatif, Eleştirci Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında ise pozitif yönde önemli bir ilişki saptanmıştır. Algılanan otoriter baba tutumu ile Eleştirci Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde olduğu, otoriter baba tutumu ile Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları arasındaki korelasyonların ise negatif yönde olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar ışığında ana-babalara ve çeşitli kuruluşlara bazı öneriler getirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Transaksiyonel Analiz Kuramı (TA), Ben Durumları (Eleştirci Anababa, Koruyucu Anababa, Yetişkin, Serbest Çocuk, Uymuş Çocuk Ben Durumları), Ana-Baba Tutumları (Demokratik Tutum, İlgisiz Tutum, Otoriter Tutum).

ABSTRACT

Ph.D.Thesis

**A RESEARCH ON SOME VARIABLES EFFECTING EGO STATES and THE
PERCEPTION of PARENTAL ATTITUDES of UNIVERSITY STUDENTS**

Fatma ALİSİNANOĞLU

**Ankara University
Graduate School of Naturel and Applied Sciences
Department of Home Economics
(Child Development)**

**Supervisor: Prof. Dr. Mine MANGIR
1995, Page: 147**

**Jury: Prof. Dr. Mine MANGIR
Prof.Dr. Duyan MAĞDEN
Assoc.Prof.Dr. Neriman ARAL**

This study was conducted to determine the relation between ego states of the university students and their perception of parental attitudes. Also it was aimed to analysis the effect of some variables on students' ego states and parental behaviour perception.

Research was carried out on total 172 adolescents attending second and third grades of Home Economics High School and the departments of Agricultural Faculty-Ankara University. "Personal Inventory Forms" containing some general information about the adolescent and his family also "Adjective Check List" and "Parental Attitudes Inventory" were conducted. Variance analysis method was used to determine the effects of some variables on ego states and parental behaviour perceptions of the subjects. When the differences between the avarages were found to be statistically significant in order to find out the avarages causing this differences Duncan Tests were conducted. Relation between the ego states and parental behaviour perceptions correlation coefficient significant test was fulfilled.

Sex was found to be effective on the ego states of Adult, Free Child and Adapted Child, while being contented with physically appearant was found to be effective on Critical Parent, Adult and Adapted Child ego states. Relation between the parents had an

impact on the ego states of Adult and Adapted Child. However number of the siblings, birth order of the subjects and the educational levels of their parents did not influence the ego states significantly. Sex, number of siblings and birth order did not effect the parental behaviour perception, subjects' content with physical appearance effected indifferent and authoriter parental behaviour perceptions while interrelation between the parents had influenced democratic and indifferent maternal behaviour perceptions and democratic, indifferent, authoriter paternal attitudes perceptions. Mothers' educational level had an impact on indifferent parental behaviour while educational level of the fathers had significant impact on perceived indifferent maternal behaviour and also democratic and indifferent parental behaviour.

Democratic maternal behaviour perception was found to be positively correlated to Adult ego state. Democratic maternal attitudes perception was negatively correlated to Adapted Child ego state, indifferent maternal behaviour and Critical Parent and Adapted Child ego states were positively interrelated, while indifferent mother behaviour perception was negatively correlated to Nurturing Parent ego state. It was found out that as perceived authoriter mother behaviour increased, Adult ego states scores of the adolescents decreased and Adapted Child ego states scores were increased. Democratic paternal behaviour perception increased as Nurturing Parent and Adult ego states scores increased while Critical Parent and Adapted Child ego states scores decreased. Negative relation was found between the perceived indifferent paternal attitudes and Nurturing Parent ego states while Critical Parent and Adapted Child ego states have positive correlation with it. Authoriter paternal behaviour perception was positively related to Critical Parent and Adapted Child ego states. However the correlation between authoriter paternal attitudes and Nurturing Parent ego state and the correlation between authoriter paternal attitudes and Adult ego state was negative.

According to the research findings, suggestions were made to the parents and also to various organizations.

KEY WORDS: Transactional Analysis (TA), Ego States (Critical Parent, Nurturing Parent, Adult, Free Child, Adapted Child Ego States), Parent Attitudes (Democratic, Indifferent and Authoriter Attitudes).

TEŞEKKÜR

Bana bu konuda çalışma olanağı veren ve tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr. Mine MANGIR'a, yardımlarından ve değerli katkılarından dolayı Sayın Doç.Dr. Neriman ÇAĞATAY-ARAL'a, araştırmamın veri toplama araçlarından "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ni kullanmama izin veren Sayın Prof.Dr. Yıldız KUZGUN'a, "Sıfat Tarama Listesi" ni kullanmama izin veren ve bana bu konuda yol gösteren, destek olan bilgisini ve zamanını esirgemeyen Sayın Doç.Dr. Hasan BACANLI'ya, yapıcı eleştirilerinden ve yardımlarından dolayı Sayın Dr. Gülen BARAN'a ve manevi desteklerini gördüğüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Verilerin toplanması sırasında yardımcı olan A.Ü. Ziraat Fakültesi öğretim elemanlarına, büyük bir sabır ve titizlikle araştırmada kullanılan ölçekleri dolduran öğrencilere teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmamın tüm aşamalarında beni destekleyen, yardımlarını esirgemeyen değerli eşim Metin ALİSİNANOĞLU'na, zaten kısıtlı olan görüşme zamanlarımızdan çaldığım ve büyüyünce beni anlayacağını umduğum oğlum Fırat ALİSİNANOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Fatma ALİSİNANOĞLU

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER	4
2.1. Transaksiyonel Analiz Kuramı (Transactional Analysis (TA))	4
2.1.1. Ben durumları (Ego states).....	5
2.1.1.1. Anababa ben durumu (Parent ego state).....	7
2.1.1.1.1. Eleştirici Anababa ben durumu (Critical Parent ego state).....	9
2.1.1.1.2. Koruyucu Anababa ben durumu (Nurturing Parent ego state)...	10
2.1.1.2. Yetişkin ben durumu (Adult ego state).....	11
2.1.1.3. Çocuk ben durumu (Child ego state)	14
2.1.1.3.1. Serbest Çocuk ben durumu (Free Child ego state)	15
2.1.1.3.2. Uyumuş Çocuk ben durumu (Adapted Child ego state)	16
2.1.1.4. Ben durumlarının yapısal özellikleri	17
2.1.1.4.1. Bütünleşmiş ben durumları	17
2.1.1.4.2. Ben durumlarında bulaşma	17
2.1.1.4.3. Ben durumlarında dışlama	18
2.1.2. Sarmal etkileşimler (Transactions).....	19
2.1.2.1. Bütünleyici (complementary) sarmal etkileşimler	20
2.1.2.2. Çapraz (crossed) sarmal etkileşimler	21
2.1.2.3. Örtük (ulterior) sarmal etkileşimler	22
2.1.3. Oyunlar (Games)	24
2.1.4. Yaşam senaryoları (Life scripts)	25
2.1.5. Transaksiyonel Analiz Kuramı ile Psikanalitik Kuram arasındaki farklılıklar	26
2.2. Ana-Baba Tutumları.....	28
2.2.1. Demokratik ana-baba tutumu	29
2.2.2. İlgisiz ana-baba tutumu	30
2.2.3. Otoriter ana-baba tutumu	31
2.3. Ana-Babanın Çocuğa Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Etmenler	31
3. KAYNAK ARAŞTIRMASI	35

4. MATERİYAL VE METOD	53
4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi.....	53
4.2. Veri Toplama Araçları.....	54
4.2.1. Kişisel Bilgi Formu	54
4.2.2. Sıfat Tarama Listesi (STL).....	54
4.2.2.1. Sıfat Tarama Listesi (STL)'nin değerlendirilmesi	56
4.2.3. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)	56
4.2.3.1. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin geçerliliği.....	56
4.2.3.2. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin güvenilirliği	57
4.2.3.3. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin değerlendirilmesi	57
4.3. Veri Toplama Yöntemi.....	57
4.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	59
4.4.1. Verilerin değerlendirilmesi	59
4.4.2. Verilerin analizi.....	59
5. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	60
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	121
KAYNAKLAR	125
EKLER	137

KISALTMALAR

TA	Transaksiyonel Analiz Kuramı
EAB	Eleştirici Anababa ben durumu
KAB	Koruyucu Anababa ben durumu
Y	Yetişkin ben durumu
SÇ	Serbest Çocuk ben durumu
UÇ	Uymuş Çocuk ben durumu
STL	Sıfat Tarama Listesi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 2.1. Kişiliğin yapısal ve fonksiyonel diyagramları (Barker and Phillips 1981).....	6
Şekil 2.2. Anababa ben durumunun yapısı (James and Jongeward 1984)	8
Şekil 2.3. Bozulmuş Yetişkin ben durumu ve Yetişkin ben durumunun diğer ben durumları tarafından programlanması (Arı 1989).	13
Şekil 2.4. Sağlıklı bir kişideki ben durumları arasındaki etkileşim (Arı 1989).....	14
Şekil 2.5. Ben durumlarında bulaşma (Barker and Phillips 1981).....	18
Şekil 2.6. Ben durumlarında dışlamalar (Barker and Phillips 1981).....	19
Şekil 2.7. Bütünleyici Sarmal Etkileşimler (Dökmen 1994).....	21
Şekil 2.8. Çapraz sarmal etkileşimler (James and Jongeward 1984)	22
Şekil 2.9. Örtük sarmal etkileşim (Dökmen 1994)	23
Şekil 5.1. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı	67
Şekil 5.2. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayılarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı	71
Şekil 5.3. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı	74
Şekil 5.4. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumuna Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	77
Şekil 5.5. Araştırmaya Alınan Deneklerin İlişki Durumlarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	81
Şekil 5.6. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı	86
Şekil 5.7. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı	89
Şekil 5.8. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	92
Şekil 5.9. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayılarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	95
Şekil 5.10. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	99
Şekil 5.11. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumuna Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	103
Şekil 5.12. Araştırmaya Alınan Deneklerin İlişki Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	107
Şekil 5.13. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	111
Şekil 5.14. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	115

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 5.1. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	61
Tablo 5.2. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	61
Tablo 5.3. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımı	62
Tablo 5.4. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumlarına Göre Dağılımı	62
Tablo 5.5. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumlarına Göre Dağılımı	63
Tablo 5.6. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı	64
Tablo 5.7. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı	65
Tablo 5.8. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	66
Tablo 5.9. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayıları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	70
Tablo 5.10. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıraları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	73
Tablo 5.11. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	76
Tablo 5.12. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	80
Tablo 5.13. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeyleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	85

Tablo 5.14. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeyleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	88
Tablo 5.15. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	91
Tablo 5.16. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kerdeş Sayıları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	94
Tablo 5.17. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıraları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	98
Tablo 5.18. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	102
Tablo 5.19. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	106
Tablo 5.20. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeyleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	110
Tablo 5.21. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeyleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları	114
Tablo 5.22. Araştırmaya Alınan Deneklerin Ana-Baba Tutumlarını Algılayışları İle Ben Durumlarına İlişkin Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi Sonuçları	118

1. GİRİŞ

Kişinin temel gereksinimlerini karşılamada doğal çevresi yaşamsal bir önem taşıırken, diğer yandan toplumsal çevresi de insanın kendine özgü bir kişilik geliştirmesinde ve sağlıklı bir ruhsal yapı oluşturmada çok önemli bir etkiye sahiptir. Günümüzdeki hızlı teknolojik gelişmeler, toplumsal yaşamı çok değişik alanlarda etkilediği gibi, toplumsal çevrenin ana ögesini oluşturan insanlararası ilişkileri de etkilemiş ve bireyleri, çözülmesi güç ve karmaşık olan ilişkiler örüntüsü ile karşı karşıya getirmiştir. Kişi bu karmaşık ilişkilerdeki sözlü ve sözsüz mesajları doğru olarak yorumlayıp, uygun tepkiyi verebildiği sürece çevresiyle uyum içinde olabilmektedir. Ekonomik ve sosyal yaşamdaki değişimler sonucu insanlar çok kısa bir zaman aralığı içinde, gittikçe artan sayıda ilişkiye girmek zorundadır. Bu da ilişkilerin daha yüzeysel kalmasına, ilişkilerdeki yüzeysellik de bireyin hem kendine, hem de topluma yabancılaşmasına neden olabilmektedir. İnsanlararası ilişkilerdeki bu iletişim sorunlarının bir kısmı çevresel koşullardan kaynaklanırken, önemli bir bölümü de kişilik özelliklerinden kaynaklanmaktadır (Cüceloğlu 1979, Arı 1989).

Psikolojide kuramsal temelini kişilerarası ilişkilere dayandıran çeşitli tedavi kuramları geliştirilmiştir. Bu kuramlardan birisi olan Transaksiyonel Analiz (TA) kuramı, bir kişilerarası ilişkiler kuramı olduğu gibi, aynı zamanda da bir psikoterapi ve kişilik kuramı olup, TA kuramında kişiliğin yapısını ve fonksiyonunu ifade etmek için "ben durumu (ego state)" kavramı kullanılmaktadır. Ben durumları; duruma uygun, değişmez davranış biçimleriyle dolaysız ilişkisi bulunan, değişmez bir duygu ve yaşantı biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Berne (1964)'e göre; her insanın kişiliği üç ben durumundan oluşur. Bunlar; Anababa, Yetişkin ve Çocuk ben durumlarıdır. Kişiler belli durumlarda, bu ben durumlarından birisine uygun olarak davranımda bulunurlar. Örneğin; bir kişi bazen anababalar gibi düşünerek ve davranarak, bazen de yetişkin rolünde kalarak ya da çocuk rolüne girerek karşıdaki kişiler ile iletişimde bulunur. TA kuramına göre; sağlıklı kişilerarası ilişki bu ben durumlarının duruma uygun kullanılabilmesiyle mümkün olabilmektedir. Birey, belli bir zamanda bu ben durumlarından birisinde bulunursa da, çoğu kişinin, çoğu zamanlarında içinde bulunduğu belirli bir (veya iki) ben durumu vardır. Bu ben durumu (veya durumları)

"baskın ben durumu" olarak isimlendirilmektedir (Barker and Phillips 1981, Dökmen 1985, Akkoyun ve Bacanlı 1990).

Berne (1992) bebeğin çevresiyle sosyal ilişkiye girmesiyle birlikte anne ve babanın bebekle ilgili tutum, tavır, beklenti, istek ve tüm eğitim çabalarının çocukta Anababa ben durumunu oluşturmaya başladığını ileri sürmektedir. TA kuramı ile ilgilenen araştırmacıların üzerinde durdukları ortak nokta; çocukluk yıllarındaki ilk yaşantıların ve ilk kararların bireyin daha sonraki yaşamındaki davranışlarını etkilemesidir.

Bireyin kişilik gelişimini etkileyen sosyo-kültürel etmenler içinde, çocuğun içinde yetiştiği aile ortamı, ana-baba-çocuk ilişkileri ve ana-baba tutumları önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun doğduğu andan itibaren ilk etkileşimde bulunduğu kişileri içermesi ve ilk kritik gelişim aşamalarının bu kurum içerisinde yer alması nedeniyle aile ortamı toplumsal etmenlerin birey üzerindeki etkilerinin ilk ve en yoğun biçimde görüldüğü yerdir. Çocuklar insanlararası ilişkileri, toplumun değer yargılarını, özgüveni, yaşamla ilgili anlayışları büyük ölçüde ailenin bireyleriyle sürekli iletişimde bulunarak öğrenirler. Her ne kadar çocuk büyüdükçe, ailenin dışındaki okul ve akran gruplarından oluşan çevre onu etkilemeye başlarsa da, bu etkileşim evde edinilen ilk temelleri yok etmemekte, ana-baba tutumlarının etkileri önemini korumaya devam etmektedir. Çünkü; çocuk ailesi dışındaki çevreden edindiği yaşantıları ana-babasının aracılığıyla değerlendirip, süzgeçten geçirmektedir. Ana-baba tutumlarının bu denli önemli olması bu etkilerin sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu etkiler yetişkinlik yıllarında bile kendini göstermektedir. Ana-baba-çocuk ilişkileri olumluysa çocuklar sağlıklı bir gelişme göstermekte, ailedeki ilişkiler olumsuz ise insanlara karşı güvensiz, hoşgörüsüz, dıştan denetimli, kişilerarası ilişkileri zayıf bireyler yetiştirebilmektedir (Hurlock 1978, Alıcıgüzel 1988, Bostan 1993).

Bireyin kişilik gelişimi üzerinde oldukça önemli etkisi bulunan ana-baba tutumları; sevgiden yoksun, tutarsız, kontrolsüz olan "ilgisiz tutum", yine sevgiden yoksun, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı olan "otoriter tutum" ile sıcak, destekleyici, saygı içeren "demokratik tutum" olmak üzere üç ayrı boyutta incelenebilmektedir (Kuzgun 1972).

Ana-babalar bilerek ya da bilmeyerek, doğumlarından başlayarak çocuklarına nasıl davranmaları, düşünmeleri, hissetmeleri ve algılamaları gerektiğini bu tutumlar vasıtasıyla öğretirler. Çok derinde yerleştikleri ve yaşamın ilk yirmi ya da otuz yılında kişinin biyolojik ve toplumsal varlığını sürdürebilmesi için gerekli olmalarından dolayı bu etkilerden kurtulmak kolay değildir.

Kişinin kendini tanıması ve benlik bilincinin oluşturduğu sınırlamaların farkına varması, çocukluğundan beri süregelen koşullandırmalardan kurtulabilmesi olanağını sağlar. Kişinin ben durumlarını tanımaya çalışması, değişik benler arasındaki çatışmaların farkında olması ve bu çatışmaların nereden kaynaklandığını araştırması en sağlıklı yaklaşım biçimidir (Berne 1992).

Böyle bir araştırmanın Türkiye'de yapılmış olması, bu konuda ilgili araştırma eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunabileceği gibi, bundan sonraki araştırmalara da katkı sağlayabilir. Ayrıca böyle bir çalışmanın yapılmasıyla, gençlere verilecek çeşitli rehberlik hizmetlerinde bir hareket noktası olabilir ve hatalı ana-baba tutumları konusunda ebeveynlere çeşitli mesajlar verilebilir.

Bu nedenlerden dolayı, bu çalışmada; yaşça daha büyük oldukları için kişiliklerinin daha belirlenmiş olduğu ve kendilerini daha açık bir şekilde algılayabildikleri düşünüldüğünden üniversite öğrencileri üzerinde çalışılmış olup, bu öğrencilerin ben durumları ile ana-baba tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkinin saptanması ve cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, fiziki görünüşten memnuniyet durumu, anne-baba arasındaki ilişki durumu, anne ve baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin gençlerin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Transaksiyonel Analiz Kuramı (Transactional Analysis (TA))

Transaksiyonel Analiz Kuramı (TA) Eric BERNE tarafından 1950'li yılların başlarında geliştirilmiş olup, hem kişiler arası ilişkiler ve iletişim kuramı, hem de psikoterapi ve kişilik kuramıdır.

TA kuramına göre; kişinin davranışlarını yaşam boyu etkileyebilen "karar günleri" vardır. Bir çocuk beslenme, tuvalet eğitimi, insan ve aile ilişkileri gibi konularda karşılaştığı ilk iletişim biçimlerine dayalı olarak dünya ile ilgili genel bir görüş oluşturabilir. Koşulsuz bir sevgi ve korumayla büyüyen bir çocuğun dünya görüşünün sınırlı olma olasılığı az iken, ebeveynlerinin komutlarına ve yüklemelerine boyun eğmelerine bağlı olarak koşullu bir sevgi ve koşullu koruma görerek büyümesi durumunda ise çocuk ebeveynlerinin istekleri doğrultusunda karar vermek durumundadır ve böylece özerkliğinden vazgeçmek zorundadır. Bu kararların okulöncesi dönemde alınma eğilimi fazladır. James and Jongeward; çocukların sekiz yaşından önce kendi değerleriyle ve başkalarının değerleriyle ilgili kavramlar edindiklerini, deneyimlerini gözden geçirip, bunların ne anlama geldiğini ve hangi bölümlerini, nasıl bir şekilde oynayacaklarını saptadıklarını belirterek, bunları çocukların karar günleri olarak tanımlamışlardır. Yaşamın ilk yıllarında, bireyin kendisi için önemli saydığı kişilerin beklenti ve istekleri doğrultusunda şekillenen bu kararlar, bireyin, daha sonraki yıllarında kullanacağı "ben durumlarını", "ilişkilerini", "ruhsal durumlarını" ve kişinin "yaşam senaryolarını" belirlemektedir.

Transaksiyonel Analiz'de insan davranışları birbiriyle ilişkili dört kavram etrafında incelenmektedir. Bu kavramlar;

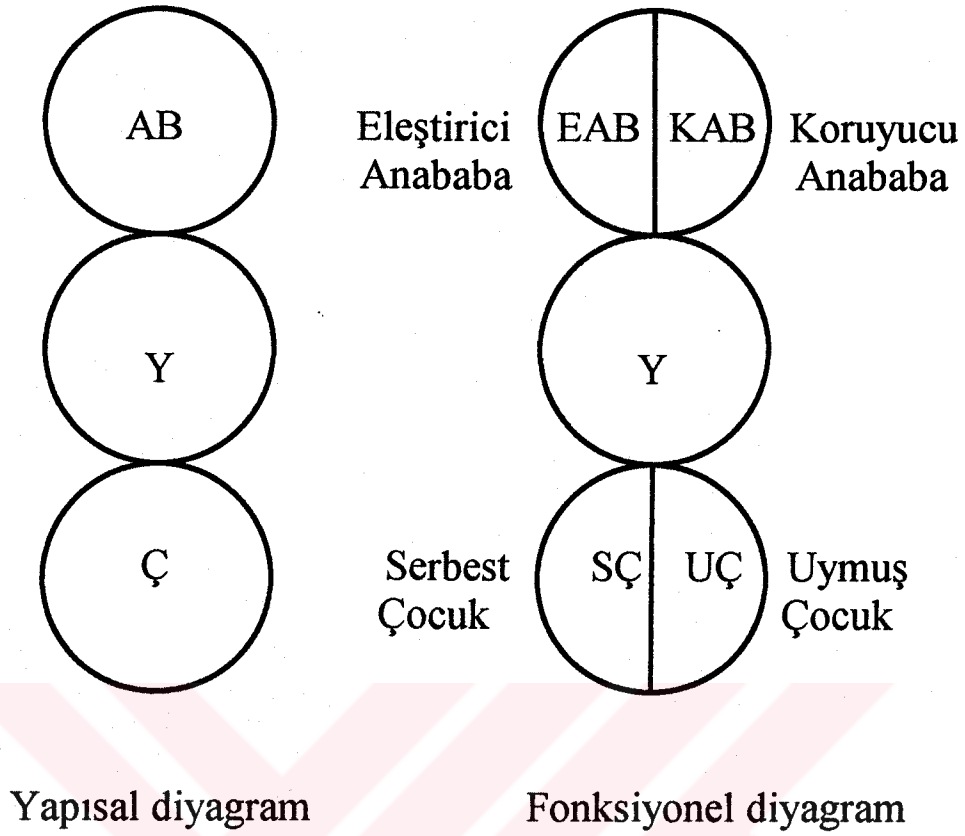
1. Ben durumları (Ego states)
2. Sarmal etkileşimler (Transactions)
3. Oyunlar (Games)
4. Yaşam Senaryoları (Life scripts)

Görüldüğü gibi, TA kuramı da, diğer bazı kuramlar gibi çocukluk yıllarındaki yaşantılar üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak, Berne'in diğer kuramcılardan ayrıldığı önemli bir nokta; çocuk-ana-baba ilişkilerini bilinç dışı süreçler yerine, gözlenebilir olgularla açıklamasıdır. Bununla beraber, TA kuramı, insanın geçmişteki kararlarını anlayabileceği ve yeni kararlar alabileceği sayılısına dayanmaktadır. TA kuramına göre, insanın alışılmış kalıpların dışına çıkması da gerekmektedir. Çünkü TA kuramı insanın çocukluk yıllarındaki şartlanmalarının üstesinden gelebilecek bir kapasitede olduğunu kabul etmekte ve insanın doğasının önceden belirlenmiş olduğu düşüncesine karşı çıkmaktadır (Berne 1970, Nelson-Jones 1982, James and Jongeward 1984, Arı 1989, Akkoyun ve Bacanlı 1990, Corey 1991).

2.1.1. Ben durumları (Ego states)

TA kuramında kişiliğin gerek yapısını, gerekse fonksiyonunu ifade etmek için "ben durumu (ego state)" kavramı kullanılmaktadır. Ben durumları duruma uygun, değişmez bir duygu ve yaşantı biçimi olarak tanımlanmaktadır. Berne (1964)'e göre; insanın kişiliği üç farklı ben durumunun örgütlenmesinden oluşmaktadır. Bunlar; Anababa, Yetişkin ve Çocuk ben durumlarıdır.

Şekil 2.1.'de kişiliğin "yapısal diyagramı" ve "fonksiyonel diyagramı" verilmiştir.

Şekil 2.1. Kişiliğin yapısal ve fonksiyonel diyagramları (Barker and Phillips 1981)

Kişiler belli durumlarda, bu ben durumlarından birisine uygun olarak davranımda bulunurlar. Örneğin; bir kişi bazen ana-baba rolüne girerek yani kendi ana-babası gibi davranarak, bazen de yetişkin rolünde kalarak ya da çocuk rolüne girerek karşıdaki kişilerle iletişim kurabilir. Birey belli zamanda bu ben durumlarının birisinde bulunursa da, birçok kişinin çoğu zamanlarında içinde bulunduğu belli bir (veya iki) ego durumu vardır. Bu ego durumu (veya durumlarına) "baskın ben (ego) durumu" denir.

TA kuramına göre; Çocuk ve Anababa ben durumları, Yetişkin ben durumundan önce ortaya çıkmaktadır. Yetişkin ben durumunun gelişimi, zihinsel gelişim boyunca sürmektedir. Sağlıklı bir insan her üç ben durumunu da, yerine ve zamanına uygun olarak

kullanabilir ve Yetişkin ben durumu yeterince gelişmiştir. Ben durumları geliştikten sonra, bireyin hayatı boyunca tutarlı kalabilirler. Her ben durumunun kendine özgü dili, tutumu, duygu ve davranışları bulunmaktadır (Barker and Phillips 1981, Dökmen 1985, Akkoyun 1987, Clarkson and Gilbert 1988, Arı 1989, Akkoyun ve Bacanlı 1990, Novey et al 1993).

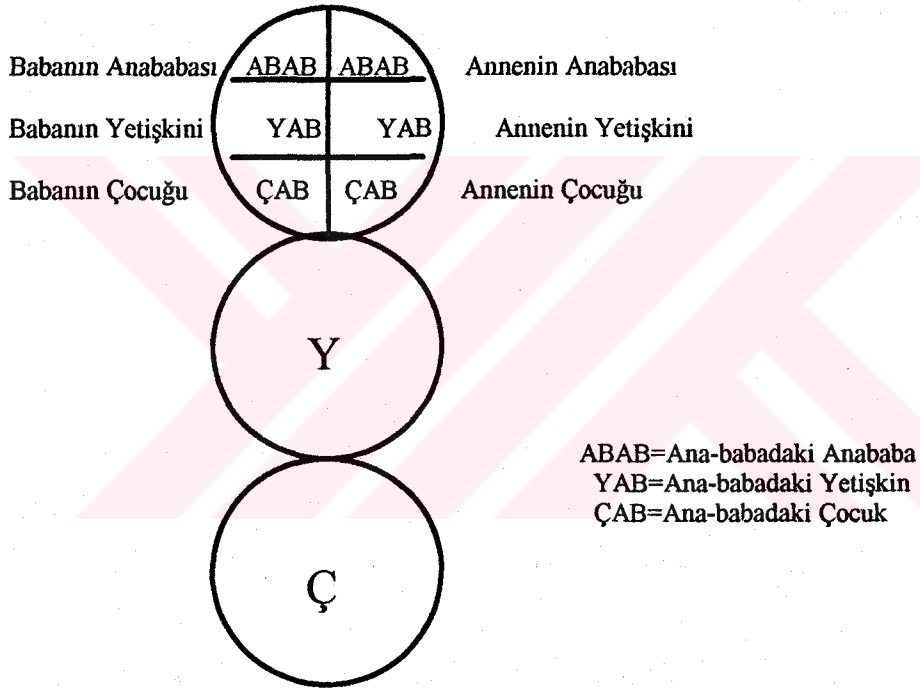
Her insan bağımsız ve eşsiz bir kişiliğe sahip olduğundan dolayı, bu beş boyut (Eleştirici Anababa (EAB), Koruyucu Anababa (KAB), Yetişkin (Y), Serbest Çocuk (SÇ), Uymuş Çocuk (UÇ) ben durumları) her bireyde farklı miktar ve dengede yer almaktadır. Ben durumları, birbirleriyle orantıları gözönüne alınarak bireyin kendi içinde (intrapersonal) karşılaştırılarak değerlendirilmesinde, Dusay tarafından geliştirilen ve genellikle bar grafiği şeklinde çizilen "egogram" halinde gösterilebilmektedir. Daha yüksek olan sütunlar bu ben durumlarında daha fazla zaman ve enerji harcandığını gösterirken, daha küçük sütunlar daha az zaman ve enerji harcandığını ifade etmektedir. Egogram; bir ben durumunda zaman ve enerji artarken, diğer ben durumunun enerji kaybedeceği hipotezi ile işlemektedir (Dusay and Dusay 1989).

2.1.1.1. Anababa ben durumu (Parent ego state)

Anababa ben durumu; yaşamda karşılaşılan otorite figürlerinden (çocuk bakıcısı, büyükanne, büyükbaba, öğretmen gibi) özellikle ebeveynlerden alınarak benimsenen tutum, davranış ve algıların karışımı olarak tanımlanabilir. Berne (1964, 1970, 1986, 1992) Anababa ben durumunu, insanın kafasının içinde, ne yapması, nasıl davranması gerektiğini, kendisinin ve başkalarının ne kadar iyi, ne kadar kötü olduğunu söyleyen birini temsil ettiğini ve kişinin yaptığı her iş hakkında tıpkı ana-babaların yaptıkları gibi düzeltme direktifleri veren bir ses olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca, insanların ana-babalarından etkilenerek oluşturdukları Anababa ben durumları, aynı zamanda kendileri ana-baba olduklarında çocuklarına karşı nasıl davranacaklarını da belirler. Çocukluklarında anne-babalarıyla yeterince etkileşimde bulunamamış kişiler, çocuklarını yetiştirmede zorluk çekebilirler (James and Jongeward 1984, Dökmen 1986, Arı 1989).

İnsanlar, karşılaştıkları yeni problemler ve durumlar karşısında Anababa ben durumlarının önderliğinden yararlanırlar. Böylece insanlar yeni durumlar karşısında sürekli yeni kararlar vermek yerine, bazı konuları ana-babanın tecrübesine bırakmış olabilirler. İnsanlar, Anababa ben durumunda, kendi ana-babalarının düşündüğü ve hissettiği şeyleri yaşarlar ve başkalarına davrandıkları gibi davranışlar gösterdiklerinden dolayı her ana-babanın da üç benzersiz ben durumu bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak, kişinin kendi Anababa ben durumunun, kendi ana-babasının Anababa ben durumuyla, Yetişkin ve Çocuk ben durumlarını kapsaması olasıdır.

Bu durum bir diyagramla Şekil 2.2.'de gösterimiştir.

Şekil 2.2. Anababa ben durumunun yapısı (James and Jongeward 1984)

Anababa ben durumlarından tepki veren bir kişinin davranışı, bir ya da daha fazla anne-baba betimlemelerinden oluşan herhangi bir ben durumundan kaynaklanabilmektedir. Bir kişinin Anababa ben durumundan gelen davranışı bazen annenin Yetişkin ben durumuna, bazen bakıcının Anababa ben durumuna benzerken, bazen de babasının Çocuk ben durumuna benzeyebilmektedir,

Günlük yaşamda insanlar birbirlerine Anababa ben durumlarından mesajlar gönderebildikleri gibi, otorite figürlerinden alınarak belleğe yerleştirilen mesajları insanlar kendi kendilerine de tekrarlayabilmektedirler. (Örneğin; insanlar zaman zaman kendi içlerinde bir sesin şu tip mesajlar verdiğini duyar gibi olurlar; "vaktini boşa harcama", "düzenli ol", "doğru dürüst otur" gibi) İnsanlar bu uyarılara uymadıklarında bir huzursuzluk hissederler. Bu durumda insanların hissettikleri kendi Anababa ben durumlarının sesidir. İnsanlar kendileri ve çevreleri için doğru kabul edip, kuşaktan kuşağa aktardıkları bu kuralların bir kısmını ne zaman ve kimden öğrendiklerini bilmekle beraber, çoğunun kaynağını hatırlamayabilirler. Bu mesajlar bazen doğru, bazen geliştirici, bazen kısıtlayıcı, bazen de yanlış olabilmektedir. (Örneğin; bebeğin kundaklanması geleneklere uygun, ancak, bilimsel olarak onaylanmayan bir davranıştır.)

Anababa ben durumlarının şekillenmesi ana-baba tutumlarıyla, dolayısıyla çocuk-ana-baba ilişkileri ile ilgilidir. Berne'e göre bir insanda iki Anababa ben durumu vardır. Anababa ben durumunun önyargılı, sabit düşünceli, cezalandırıcı, yargılayıcı v.b. özellikler taşıyan kısmına Eleştirici Anababa ben durumu, sempatik, koruyucu, yardımsever v.b. özellikler taşıyan kısmına da Koruyucu Anababa ben durumu denmektedir (Barker and Phillips 1981, James and Jongeward 1984, Dökmen 1986, 1994, Akkoyun 1987, Erskine 1988, Lankford 1988, Loria 1988, Arı 1989, Akkoyun ve Bacanlı 1990, Gobes 1990).

2.1.1.1.1. Eleştirici Anababa ben durumu (Critical Parent ego state)

Anababa ben durumu din, politika, gelenek, cinsel rol beklentileri, çocuk yetiştirme tutumları, uygun giysi, konuşma, kültüre ve aileye özgü yaşam senaryolarının tüm ayrıntılarıyla ilgili düşüncelerle doludur. Anne-babalar çocuklarıyla olan ilişkilerinde bu

konulara ait gerçekleri değil, yanlış düşünceleri ya da stereotipik davranış kalıplarını temel alıp, çocuklarında bazı davranış kalıpları oluşturmaya çalışabilmektedirler (Örneğin; "Erkek çocuklar saçlarını uzatmamalıdır", "Kızlar sessiz ve yumuşak başlı olmalıdır", "Yemeğini bitirmezsen Allah seni taş eder", "Erkekler çocuk bezi değiştiremez, bu kadının görevidir" gibi). Anne-babalar bu davranış kalıplarını oluşturlarken; eleştirici, önyargılı, kısıtlayıcı, baskılı, buyurucu ve talep edici davranabilmektedirler. TA kuramcılarına göre bu tür tutum ve davranışlar, insanların Eleştirici Anababa ben durumlarının temelini oluşturmaktadır (Berne 1964, 1986, James and Jongeward 1984, Arı 1989).

TA kuramına göre; Eleştirici Anababa ben durumu kişide eleştirici, yargılayıcı, kusur bulucu, toplum kurallarını empoze edici, kısıtlayıcı tutum ve davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Anababa ben durumunun eleştirici yönüne göre davranan kişi, diğer insanların Çocuk ben durumunu yıldıran, baskılı ve bilgiç bir kişi olarak ortaya çıkabilir. Çoğunlukla Eleştirici Anababa ben durumunu kullanan bir eş, öğretmen veya arkadaş diğer insanları öfkeliendirip, uzaklaşmalarına neden olabilirler.

Eleştirici Anababa ben durumunu fazla kullanan insanlar, kolayca öfkelenen, şüpheli, kendi çıkarlarını ön plana alıp başkalarının çıkarlarını düşünmeyen, müdahale ve engellemelerden çabuk tahrik olan ve hükmeden kişilerdir (James and Jongeward 1984, Bacanlı 1991).

2.1.1.1.2. Koruyucu Anababa ben durumu (Nurturing Parent ego state)

Koruyucu Anababa ben durumu, Eleştirici Anababa ben durumunun tersine, ana-babaların bakıp-büyütücü, kollayıcı, koruyucu, anlayışlı, merhametli cana yakın, sevecan, ilgili, kabul edici, vefakar, yardımsever ve güvenilir tutum ve davranışları üzerine kurulmuştur. Bu tür tutum ve davranışlarla büyüyen çocuklar, ileride kendi çocuklarına ve diğer insanlara öğrendikleri aynı sevecan ilgi sözlerini yineleyip, aynı koruyucu sınırları koyabilirler (Örneğin; "Acıyorsa ovayım biraz", "Bugün neşesiz görünüyorsun, kendini iyi hissetmen için yapabileceğim bir şey var mı?", "Her gördüğün köpeği okşama", "Ağlama tatlım, herkes böyle bir hata yapabilir", "Bu hareketli caddede oyun oynayamazsın" gibi).

Koruyucu Anababa ben durumuna göre davranan kişi, diğeri insanlara karşı şekfatli, besleyici, koruyucu, anlayışlı ve sevecen davranmakta, daha çok diğeri insanların Çocuk ben durumuna seslenmektedir (James and Jongeward 1984, Berne 1986, Arı 1989).

Koruyucu Anababa ben durumları baskın olan kişiler, geleneklerdeki hızlı değışmelerin savunulmasını ve sürekliliğini tercih ederler. İnsanlar arasındaki sevgi ve saygıyı besleyip, ilişkileri sürdürmeye çalışırlar ve başkaları tarafından da yardımcı, sadık, sorumlu ve iyi kişiler olarak algılanırlar (Bacanlı 1991).

Koruyucu ve Eleştirici Anababa ben durumları, günlük yaşamda ayrı ayrı kullanılabildiğı gibi, birlikte de sergilenebilmektedir. Örneğini; çocuğuna "terliğini giy" ya da "yemeğini ye" diyen bir anne veya baba, bu mesajı Koruyucu Anababa ben durumundan iletirken, aynı kişi çocuğuna "terliğini giymezen dayak yiyeceksin" ya da "yemeğini yemezen, dayak yiyeceksin" dediğinde ise Eleştirici Anababa ben durumundan mesaj göndermektedir. Yaşı kaç olursa olsun bir kişi, birisine "sigara içme, sağığa zararlıdır" dediğinde de bu mesaj, Koruyucu ve Eleştirici Anababa ben durumlarının ortak ürünüdür (Dökmen 1994).

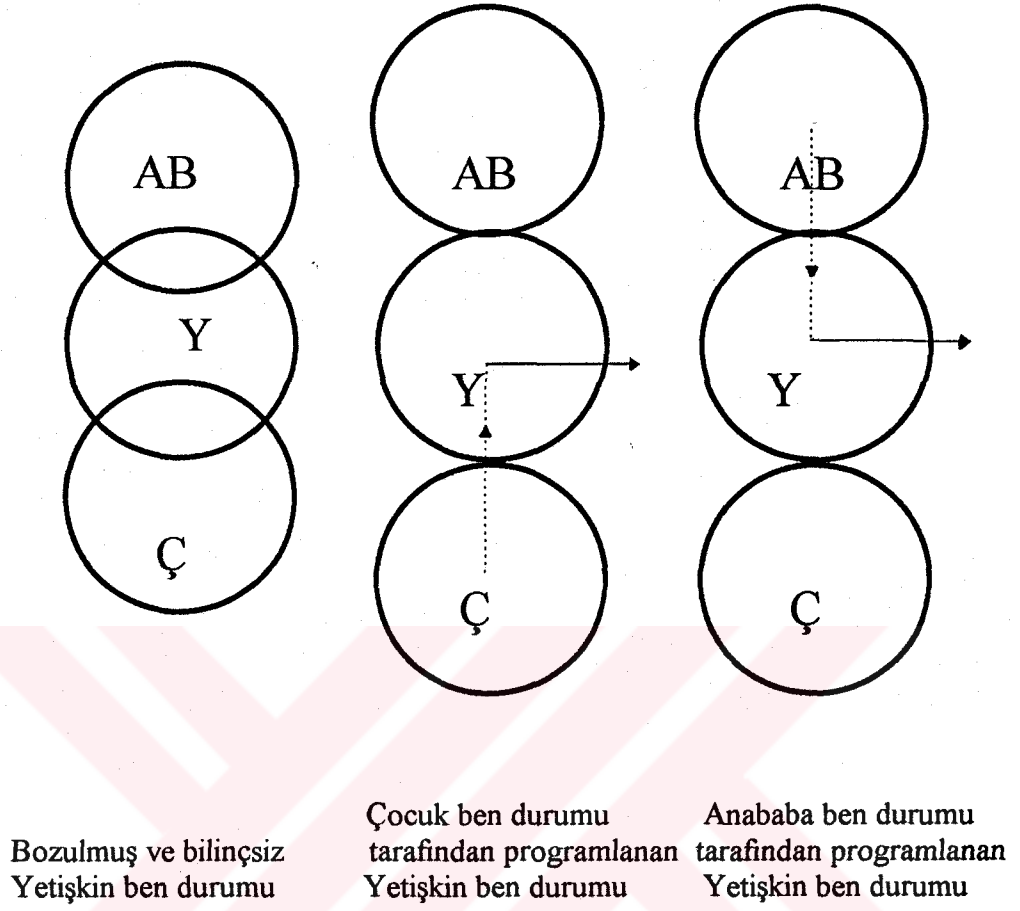
2.1.1.2. Yetişkin ben durumu (Adult ego state)

Yetişkin ben durumu; algılama, kodlama, bellekte tutma gibi bilişsel etkinlikler, yaşla ilgili motor, davranış, duygusal ve moral etkinlikler, yaratıcılık kabiliyeti ve anlamlı ilişkilerde bulunabilme yeterliliğı gibi fonksiyonları bulunan ve dolayısıyla kişiliğinin akılcı yönünü oluşturan bir ben durumudur. Yetişkin ben durumu yargılayıcı yada duygusal nitelikte olmayıp, fiziksel gerçepleri objektif olarak değerlendirir. Böylece insanın yaşamını bağımsız bir biçimde sürdürmesini ve bir duruma tepki verirken "doğru" ya da "sempatik" olmak yerine, objektif ve mantıklı olasılıklar sunarak en uygun seçimi yapmasını sağılamaktadır. Yetişkin ben durumu, Anababa ve Çocuk ben durumları arasında uzlaştırıcı ve yönetici görevini üstlenmiştir.

Yetişkin ben durumu "olgunlaşmış olmak" la ilişkili değıldir. Çünkü ben durumları yaşa bağılı değıldir. Bebekler bile hangi tip davranışı, ne zaman göstereceğine dair kararlar

verebilirler. "Samimi olmak"la da bir bağlantısı yoktur. Çünkü hırsız ve dolandırıcılar da ne zaman ne yapacağına karar verebilirler. Bu kararlar çabuk verilmektedir. Yetişkin ben durumu caddenin ne kadar hızla geçileceği, kekin fırından ne zaman çıkarılacağı v.b. durumları belirler. Yetişkin ben durumu "hazır", "şimdi", "çok fazla", "yetersiz", "orada değil burada" gibi ifadeler kullanabilir (Berne 1963, 1964, 1970, Erskine 1988, Gobes 1990, Corey 1991, Dökmen 1994).

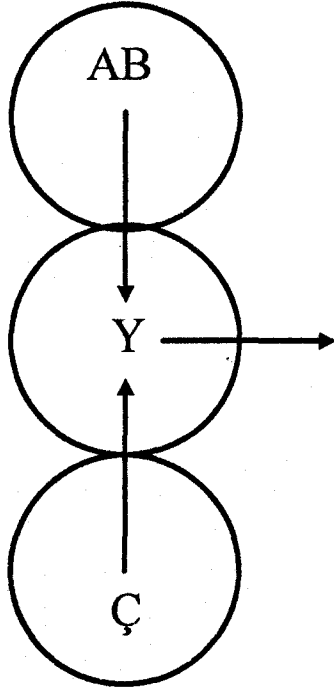
Dış dünyadan bilgileri alıp, mantıksal olasılıklar temelinde hangi eylem biçiminin ne zaman ortaya konması gerektiğine karar veren, teknik bilgi sağlayıp, bu bilgileri gelecekte yararlanmak üzere saklayan ve bu nedenlerden dolayı bir bilgisayara benzetilen Yetişkin ben durumunda meydana gelebilecek bozulmalar ya da bu ben durumunun bilinçsiz olması bireyin diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasına neden olabilmektedir. Yetişkin ben durumunun bilinçsiz olması ya da bozulmuş olması durumunda, bu ben durumu Anababa ya da Çocuk ben durumları tarafından programlanmakta, bunun sonucu olarak da kişi eldeki verilere göre davranmak yerine, duruma uygun olmayan tepkiler vermektedir (James and Jongeward 1984, Berne 1986, Arı 1989).

Şekil 2.3. Bozulmuş Yetişkin ben durumu ve Yetişkin ben durumunun diğer ben durumları tarafından programlanması (Arı 1989).

TA kuramında tedavinin temel amaçlarından birinin Yetişkin ben durumunun yeniden düzeltilerek ve arındırılarak diğer ben durumlarıyla bütünleştirmek olduğu vurgulanmaktadır (Nelson-Jones 1982, James and Jongeward 1984, Arı 1989).

Sağlıklı bir kişideki ben durumları arasındaki etkileşim Şekil 2.4'deki gibi gösterilmiştir.

Şekil 2.4. Sağlıklı bir kişideki ben durumları arasındaki etkileşim (Arı 1989).

Bacanlı (1991) Yetişkin ben durumu puanı yüksek olan kişilerin üretici, işe kendini veren, güvenilir, hırslı, kendini kontrol eden, görev ve sorumluluklarına bağlı ama duygu, aşk ve nezaket duygularını ifade etmede rahatsızlık duyan ve spontan olmayan bireyler olduklarını belirtmektedir.

2.1.1.3. Çocuk ben durumu (Child ego state)

Berne (1970, 1986) "her erkek içinde küçük bir oğlan çocuğu, her kadın da kafasında bir kız çocuğu taşır" diyerek, insanların kişiliğinde bir zamanlar yaşanılmış çocuk

tarafın yer aldığını, her çocuğun farklı olduğunu ve dolayısıyla da her insanın içindeki Çocuk ben durumunun da farklılık gösterdiğini belirtmektedir.

Çocuk ben durumu kişiliğin az gelişmiş ya da çocuksu yanı olarak algılanmamalıdır. Çünkü yaşı ya da eğitim düzeyi ne olursa olsun her insan Çocuk ben durumunu sergileyebilir, ayrıca yerine ve zamanına göre Çocuk ben durumunun sergilenmesi de gerekir. Çocuk ben durumu bireyin kendi çocukluğunun kalıntıları olan duygu, tavır ve davranış şekillerinin göstergesi olup, spontan hareketleri kapsamaktadır. Çocuk ben durumu yaşam boyunca, insanla birlikte olacağı için onu anlamak, benimsemek ve onunla iyi geçinmek gerekmektedir. Yaratıcı, akıllı ve sevimli olabildiği gibi şımarık, hep isteyen, yaramaz ya da asi de olabilen Çocuk ben durumuna sert davranmak, yok saymak yarardan çok zarar getirebilmektedir. İnsanın çocukluğu sağlıklı ise ve geliştiren bir aile ortamında koşulsuz sevgi ile büyümüşse, yaşamın zor koşulları altında bile akıl sağlığını koruyup, mutlu olabilmektedir. Ancak çocukluğunda koşullu sevgi ile büyüyüp, utanca boğulan insanlar en iyi ortamlarda dahi mutlu olamayabilmektedirler (Berne 1970, 1986, Barker and Phillips 1981, Erskine 1988, Corey 1991, Cüceloğlu 1992, 1994, Dökmen 1994).

Çocukta görülen tüm doğal dürtüleri içeren, çocuğun ilk deneyimlerinin, tepkilerinin, kendisi ve diğer insanlarla ilgili algı durumlarının kayıtlarını tutan Çocuk ben durumu TA kuramında kişiliğin üçüncü boyutunu oluşturmaktadır. Diğer insanlarla ilişki halindeyken, Çocuk ben durumundan tepkide bulunan bir kişi; alaycı, zeki, doğal, şakacı, düşüncesiz, doyumsuz ya da olgun, ağırbaşlı, korkak, boyuneğen, kibar ve nazik, uysal gibi sıfatlarla nitelendirilebilen tutum ve davranışları yansıtmaktadır (Arı 1989).

Kendini spontan olarak ifade edebilmeyi içeren "Serbest Çocuk" ve büyüklere yönelik davranışları (geçinme, dikkatini çekme, isyan v.b.) içeren "Uymuş Çocuk", Çocuk ben durumunu oluştururlar (Akkoyun ve Bacanlı 1990).

2.1.1.3.1. Serbest Çocuk ben durumu (Free Child ego state)

Serbest Çocuk ben durumu, kişiliğin anne ve babanın eğitiminden etkilenmemiş, spontan, içten, sevecen, duyarlı, yaratıcı, özgür, meraklı, aynı zamanda zevkine düşkün,

korkak, bencil ve isyankar olabilen bir parçasıdır. Berne'e (1986) göre; Serbest Çocuk ben durumu kişinin en değerli ve yaşamı güzelleştiren bir parçasıdır, dolayısıyla Serbest Çocuk ben durumunun etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bu da Serbest Çocuk ben durumunun ne istediğinin Yetişkin ben durumuna iletilmesi ve bunun uygun olup olmadığının Anababa ben durumuna danışılmasıyla sağlanabilmektedir. Küçük bir bebekte gözlenebilen tüm doğal tepkiler, Serbest Çocuk ben durumunun özelliklerini yansıtmaktadır (Nelson-Jones 1982, Erskine 1988, Arı 1989, Corey 1991).

Bacanlı (1991) Serbest Çocuk ben durumu puanı yüksek olan kişilerin girişimci, kendini sınırlamaya tahammülleri olmayan bireyler olduklarını ve başkaları tarafından girişimci ancak aynı zamanda da saldırgan olarak algılandıklarını belirtmektedir.

2.1.1.3.2. Uymuş Çocuk ben durumu (Adapted Child ego state)

Uymuş Çocuk ben durumu, toplumsal bilinç kazanmış olan, zaman zaman kendini pek iyi hissetmeyen, eğitilmiş Çocuk ben durumudur. Uymuş Çocuk ben durumuna göre davranan kişi, davranışlarını diğer insanların beklentilerine göre ayarlayarak, kendi duygu, istek ve gerçek tepkilerini saklama eğiliminde olup naziklik, ilgililik, uyumluluk, boyun eğme, kararsızlık, karamsarlık, yetersizlik, çekingenlik ve pasif başkaldırma gibi tutum ve davranışları yansıtmaktadır.

Uymuş Çocuk anne ve babanın isteklerini mantıklı olsun ya da olmasın bir zorunluluk olarak algılar. Mutsuzluğunu surat asarak, içine kapanarak ya da mızızlanarak ifade edebildiği gibi, işi geciktirme, işler ters gittiğinde başkalarını suçlama gibi yöntemler de kullanabilmektedir (James and Jongeward 1984, Berne 1986, Arı 1989).

Bacanlı (1991) yüksek Uymuş Çocuk ben durumu puanına sahip olan bireylerin bağımsızlıktan yoksun, yetişkin hayatının gerçekleriyle başa çıkmada kendilerine güvenleri zayıf, direkt yüzleşmeden korkan ve kaçınan, stresten dolayı dengeleri çabuk bozulabilen insanlar olduklarını belirtmektedir.

2.1.1.4. Ben durumlarının yapısal özellikleri

TA kuramına göre; ruh sağlığı yerinde olan bir kişi, ben durumlarını, duruma uygun olarak kullanabilir ve Anababa ben durumu ile Çocuk ben durumunu uzlaştırmada ve koordine etmede Yetişkin ben durumundan yararlanabilir.

İnsanlar zaman zaman, ben durumlarını Yetişkin ben durumunun denetimi altında, yerine ve zamanına uygun olarak kullanmada zorlanabilmekte ya da yanlış davrandıklarını bilmelerine rağmen, farklı durumlarda hep benzer tepkiler verebilmektedirler. Bu durum ben durumlarının yapısal özellikleriyle açıklanabilir. Ben durumları yapı bakımından bütünleşmiş ben durumları, ben durumlarında bulaşma ve dışlama olmak üzere üç farklı özellik göstermektedir (Barker and Phillips 1981, Arı 1989, Dökmen 1994).

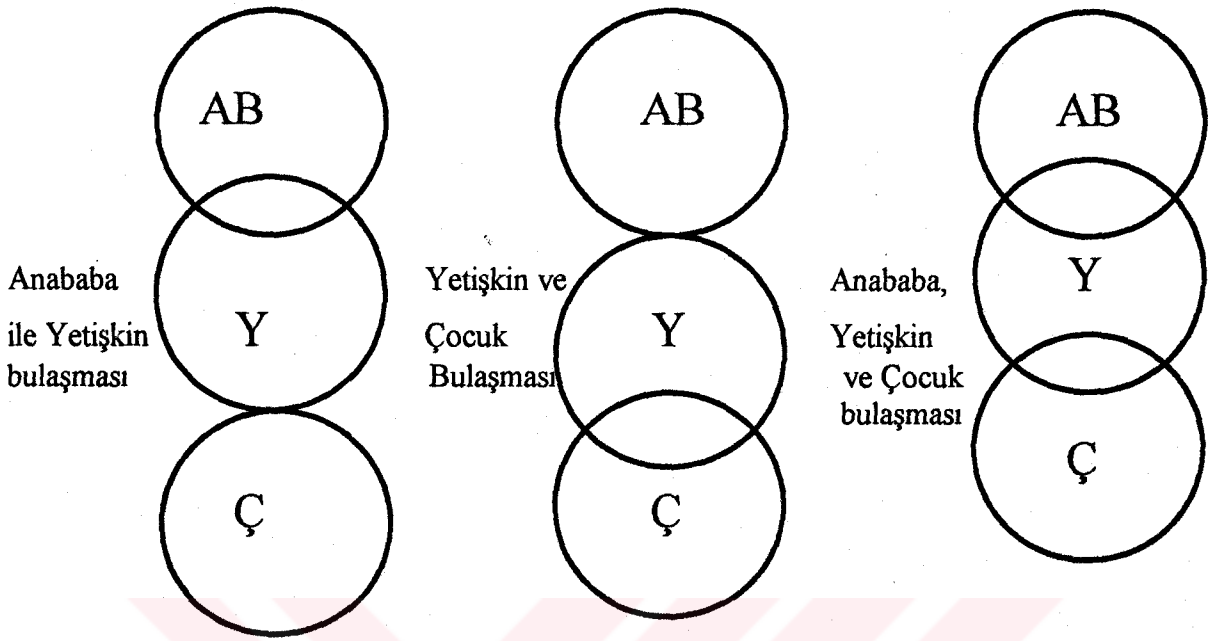
2.1.1.4.1. Bütünleşmiş ben durumları

Bütünleşmiş ben durumunda, Anababa, Çocuk ve Yetişkin ben durumları bütünleşmiş olup, ben durumları arasında etkileşim bulunmakta, bireyin verdiği tepkiler, davranışa yansırken Yetişkin ben durumunun seçiciliğinden geçmektedir (Arı 1989).

2.1.1.4.2. Ben durumlarında bulaşma

Ben durumlarında bulaşmada (contamination), ben durumlarından ikisi ya da üçü birbirine karışmış durumdadır. Eğer iki ben durumu birbirine karışmışsa, bu ben durumlarından birisine gelen uyarı her iki ben durumuyla da cevaplandırılmaya çalışılmakta, böylece Yetişkin ben durumunun tam olarak fonksiyonda bulunması engellendiği için duruma uygun tepki verilememektedir. Örneğin; Çocuk ben durumu, Yetişkin ben durumuna bulaşan bir kişi "Kimse beni sevmiyor", "bütün aksilikler beni bulur" gibi genellemeye dayalı inançlara sahip olabilmektedir. Bu inançlar da insanın kendisini yanlış değerlendirmesine neden olduğu gibi, diğer insanlar ve fiziksel çevreyle olan ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Barker and Phillips 1981, Arı 1989, Dökmen 1994).

Şekil 2.5.'de ben durumlarındaki bulaşmalar görülmektedir.

Şekil 2.5. Ben durumlarında bulaşma (Barker and Phillips 1981)

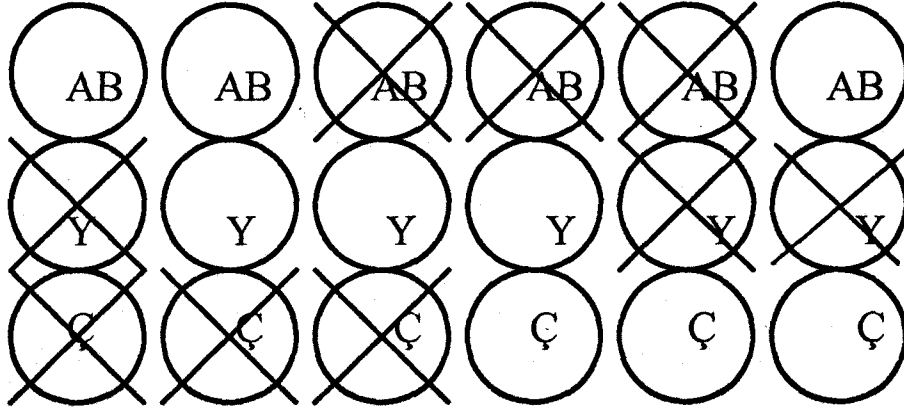
2.1.1.4.3. Ben durumlarında dışlama

Ben durumlarından birisi ikisini veya ikisi birisini dışlamıştır. Dolayısıyla altı çeşit dışlama söz konusudur(Şekil 2.6). Hangi ben durumu diğerlerini dışlamışsa, o ben durumu "baskın ben durumu" olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda , dışlanan ben durumuna gelen iletilere, dışlayan (baskın) ben durumu cevap vermektedir. Örneğin; Eleştirici Anababa ben durumu baskın olan bir kişinin, Çocuk ben durumuna gönderilen bir şakaya, Eleştirici Anababa ben durumu cevap vereceği için, bu kişi karşısındakini "ciddiyetsizlik" ile suçlayabilir.

Anababa ve Çocuk ben durumlarını dışlayıp, yalnızca Yetişkin ben durumunu kullanan kişi; sağlıklı ana-babalarda bulunan inanç ve öfke ile sağlıklı bir çocuğun özellikleri olan sevimlilik, spontanlık ve eğlenmeden yoksun olduğu için bir robot gibi davranabilmektedir. Yetişkin ben durumunu dışlayıp, Anababa ben durumunu ya da Çocuk

ben durumunu kullanan kişi, şimdiki olaylarla ilgili olmayıp, ciddi bir şekilde rahatsız olabilir (Barker and Phillips 1981, James and Jongeward 1984, Arı 1989).

Şekil 2.6.'da ben durumlarında görülen dışlamalar verilmiştir.

Şekil 2.6. Ben durumlarında dışlamalar (Barker and Phillips 1981)

2.1.2. Sarmal etkileşimler (Transactions)

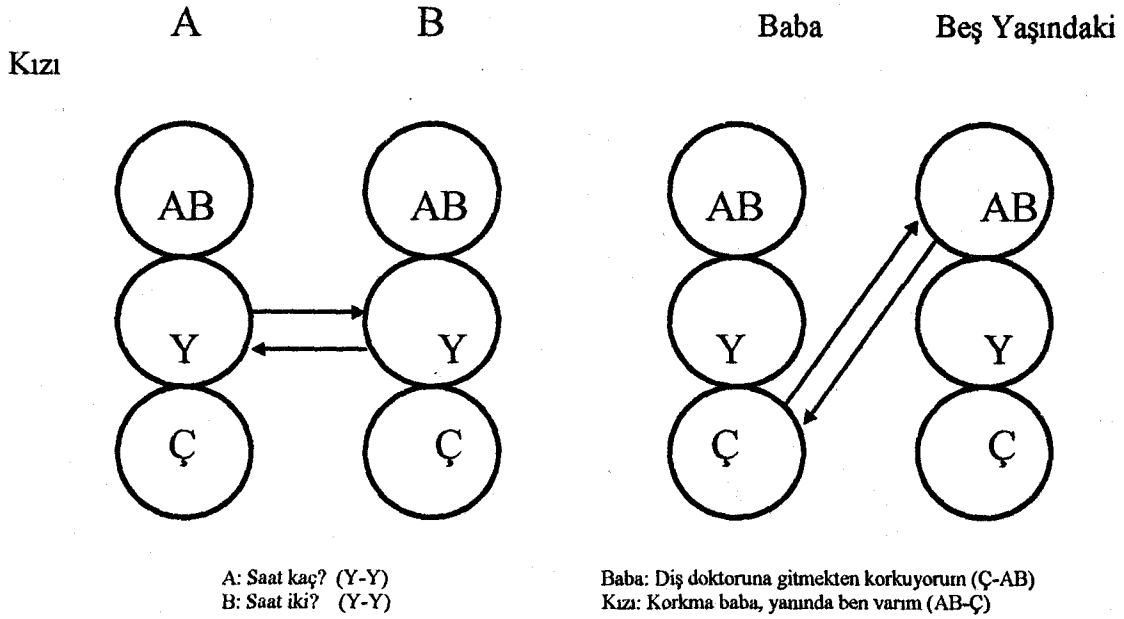
Karşı karşıya gelen iki kişiden her biri ayrı ayrı Anababa, Yetişkin ve Çocuk ben durumları olmak üzere üç ben durumuna sahiptir. Dolayısıyla, bu iki insan değişik ben durumlarını kullanarak, aralarındaki iletişimi sürdürürler. Transaction, bu iletişim sürecinde kişilerin hangi ben durumlarıyla ilişkiye girdiğini belirleyip, iletişimde bulunan kişilerin ben durumları arasındaki değişebilen-karşılıklı (sarmal) etkileşimi içermektedir (Barker and Phillips 1981, James and Jongeward 1984, Arı 1989, Dökmen 1994).

Sarmal etkileşimler (Transactions), "bütünleyici", "çapraz" ve "örtük" olmak üzere üç şekilde ortaya çıkabilmektedir.

2.1.2.1. Bütünleyici (complementary) sarmal etkileşimler

Belirli bir ben durumundan gönderilen bir mesaj, diğer bir kişinin belirli bir ben durumundan beklenen tepkiyi aldığı anda bütünleyici bir iletişim ortaya çıkmaktadır. Berne (1963, 1964); bütünleyici bir iletişimin uygun ve beklenen tepkilere dayalı olduğunu ve sağlıklı insan ilişkilerindeki doğal sırayı izlediğini belirterek, etkileşimler bütünleyici olduğu sürece, iletişimin sonsuza kadar ilerleyebileceğini vurgulamaktadır. Bütünleyici bir iletişim, herhangi iki ben durumu arasında ortaya çıkabilir. Örneğin; dedikodu yapan iki kişi Anababa/Anababa, bir problem çözerken Yetişkin/Yetişkin, birlikte oyun oynarken Çocuk/Çocuk ben durumlarıyla ilişki durumunda olabilirler. Aynı şekilde birinci kişi kendi Çocuk ben durumundan diğer kişinin Anababa ben durumuna bir mesaj gönderir, bu ikinci kişi de kendi Anababa ben durumundan birinci kişinin Çocuk ben durumuna cevap gönderirse, yine bütünleyici bir iletişim gerçekleşmiş olabilir. Örneğin; bir baba çocuğuna "diş doktoruna gitmekten çok korkuyorum" derse, kendi Çocuk ben durumundan, çocuğunun Anababa ben durumuna bir mesaj göndermiş olur. Bu durumda çocuk "korkma baba, yanında ben varım" dediğinde kendi Anababa ben durumundan babasının Çocuk ben durumuna cevap göndermiştir ve bu durumda bütünleyici bir iletişim söz konusudur. Bütünleyici sarmal etkileşimlerde, iki kişi arasında açık, dürüst bir iletişim vardır ve bu sağlıklı bir iletişim çeşitidir (Barker and Phillips 1981, James and Jongeward 1984, Arı 1989, Dökmen 1994).

Şekil 2.7'de bütünleyici sarmal etkileşimle ilgili iki örnek verilmiştir.

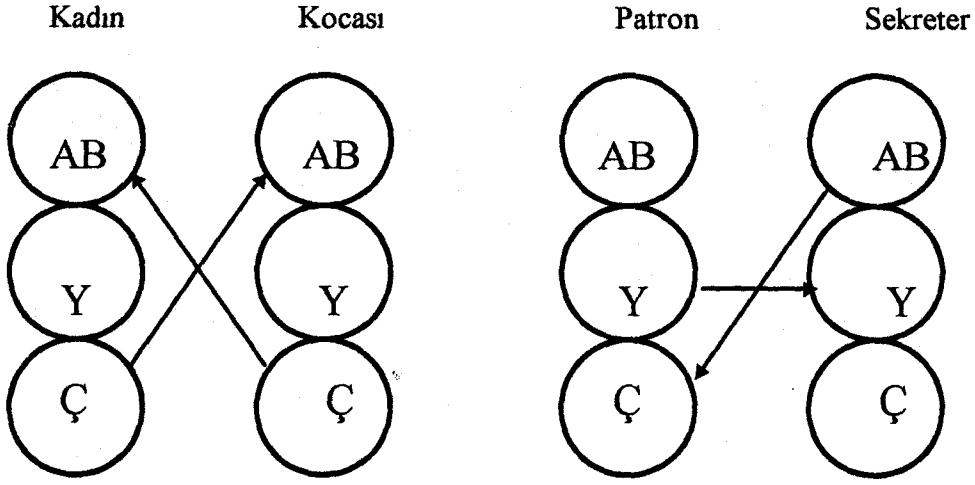

Şekil 2.7. Bütünleyici Sarmal Etkileşimler (Dökmen 1994)

2.1.2.2. Çapraz (crossed) sarmal etkileşimler

Çapraz sarmal etkileşimlerde, birinci kişi kendi ben durumlarının herhangi birinden, ikinci kişinin herhangi bir ben durumuna bir mesaj gönderir. İkinci kişi, birinci kişinin ya mesaj gönderdiği ben durumu yerine başka bir ben durumuna ya da kendi mesaj gönderilen ben durumu yerine başka bir ben durumundan tepki verir. Bu durumda, belirli bir ben durumundan gönderilen bir mesaj, ikinci kişideki belirli bir ben durumundan beklenen, uygun tepkiyi alamadığı için çapraz iletişim meydana gelir. Çapraz iletişimde bulunan kişiler birbirlerinden uzaklaşabilirler, ya konuşmayı keserler ya da konuşmayı başka yönlelere kaydırırlar. Beklediği tepkiyi alamayan kişi sinirlenir ve kendini aşağılanmış ya da anlaşılmamış hissedebilir. Dolayısıyla bu tip bir iletişimde, kişilerarası ilişkilerde bir çatışma ve iletişim kanallarında bir tıkanıklık ortaya çıkabilmektedir (Barker and Phillips 1981, James and Jongeward 1984, Arı 1989).

Şekil 2.8'de çapraz sarmal etkileşimle ilgili iki örnek verilmiştir.

Kadın: Annemin hastalığına çok üzülüyorum (Ç-AB)
 Kocası: Ee, ne yapalım ben üzülmiyorum muyum sanki! (Ç-AB)

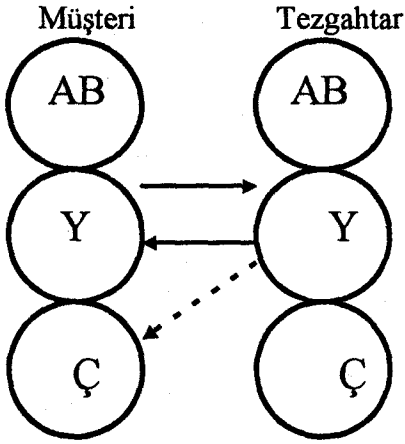
Patron: Saat kaç? (Y-Y)
 Sekreter: Hep aceleniz vardır zaten! (AB-Ç)

Şekil 2.8. Çapraz sarmal etkileşimler (James and Jongeward 1984)

2.1.2.3. Örtük (ulterior) sarmal etkileşimler

Örtük iletişim, en karmaşık sarmal etkileşimlerdir. İki'den fazla ben durumlarını kapsamaları nedeniyle, bütünleyici ve çapraz iletişimlerden ayrılırlar. Günlük yaşamdaki imalı konuşmalarda, çıkar ilişkilerinde, alışverişlerde ve insanların birbirlerine oynadıkları oyunlarda örtük iletişim bulunmektedir. Görünüşte bütünleyici iletişime benzemekle beraber, görünen mesajın arkasında bir başka ben durumunun mesajını taşıyan gizli bir anlam vardır. Bu tür iletişimlerle karşılaşan kişilerin, asıl mesajı farketmemeleri ya da yanlış anlamaları sonucu iletişim çatışması ortaya çıkabilir.

Örtük sarmal etkileşimle ilgili bir örnek şekil 2.9'da verilmiştir.

Müşteri: Şu hırka kaç lira? (Y-Y)

Tezgahtar: Şu mu? O çok Pahalıdır (Y-Y)

(Bu mesajın arkasındaki örtük mesaj
"sen bu pahalı şeyi alamazsın hadi
al da görelim" (Y-Ç))

Şekil 2.9. Örtük sarmal etkileşim (Dökmen 1994)

Bu örnekte; müşterinin mesajı Yetişkin'den Yetişkin'edir. Ancak tezgahtar tek sözle iki mesaj birden göndermektedir. İlk mesaj görünür mesaj olup, hırkanın pahalı olduğu gerçeğidir (Yetişkin/ Yetişkin), ikinci mesaj ise görünür mesajın arkasına gizlenmiş olan örtük mesajdır ve "sen bu pahalı şeyi alamazsın, hadi al da görelim" şeklindedir (Yetişkin/Çocuk). Bu örtülü mesajda müşteriyi çocuk yerine koyup kışkırtmak ve oyuna getirmek isteği vardır. Eğer müşteri oyuna gelmezse Yetişkin ben durumundan cevap vererek "pahalıysa kalsın, bütçeme uygun değil" diyebilir. Ancak müşteri oyuna gelirse "fiyatı önemli değil, bir bakayım" diyebilir ve zengin olduğunu göstermek amacıyla bütçesini aşan bir harcama yapabilir.

Örtük iletişim, kişilerarası ilişkilerin açık, içten ve yapıcı olmasını engelleyerek, ilişkilerde çatışma, anlaşmazlık ya da yanlış anlamaların oluşmasına neden olabilir. Ayrıca iletişimde bulunan kişilerden birisi engellenme, öfke, aldatılma veya suçluluk gibi olumsuz duygular yaşayabilirler (Berne 1963, 1964, Nelson-Jones 1982, James and Jongeward 1984, Arı 1989, Dökmen 1994).

2.1.3. Oyunlar (Games)

TA'daki "oyun" kavramı günlük dildeki oyunlardan farklıdır ve iletişimlerde ortaya çıkmaktadır. Günlük dildeki oyunlar "temel amacı bir zaman aralığını düzenlemek olan, tek bir materyal alanı çevresinde oluşmuş, bir dizi yarı törensel, yalın ve tamamlayıcı karşılıklı davranışlar" şeklinde tanımlanır ve bu oyunların bir başlangıcı, belirli bir takım kuralları ve sonuçta bir ödülü bulunmaktadır. TA'daki "oyun" kavramı ise; önceden iyice planlanmış ve önceden sezilebilecek bir sonuca doğru gelişen tamamlayıcı, gizli, karşılıklı davranış dizilerini, düzen ve aldatmacayı öngören gizli ve duygusal yarar sağlayan, çoğunlukla tekrarlanan bir dizi tavırları içermektedir (James and Jongeward 1984, Berne 1992, Akkoyun 1993).

James and Jongeward (1984) iletişim oyunlarını üç düzeyde incelemişlerdir; birinci derecedeki oyunlar, oynayanın çevresindekiler tarafından onaylanabilen oyunlardır. İkinci derecedeki oyunlar, oynayanların toplumdan gizlediği oyunlardır. Üçüncü derecedeki oyunlar ise sonuna kadar oynanan ve hastane, mahkeme ya da morgda sonuçlanan oyunlardır.

Berne (1992) oyunların evrensel bir özellik taşıdığını belirterek, kişiler arası iletişimde ortaya çıkan oyunları; yaşam oyunları, evlilik oyunları, toplantı oyunları, cinsel oyunlar, yeraltı dünyası oyunları, danışma-başvurma ve iyileştirmeye ilgili oyunlar ve iyi oyunlar olmak üzere yedi bölümde toplamıştır.

Oyunlar kişisel olarak planlandığından ana-babanın oyunları taklit edilecekse Anababa ben durumuna göre, bilinçli bir şekilde planlanan oyunlar Yetişkin ben durumuna göre, çocukluktaki yaşam deneyimlerine, kararlara ve durumlara dayanıyorsa Çocuk ben durumuna göre oynanmaktadır. Bir kişinin diğer insanlarla olan ilişkilerinde kullandığı iletişim oyunları, o kişinin "yaşam senaryosu"nu oluşturmaktadır (Arı 1989).

2.1.4. Yaşam senaryoları (Life scripts)

"Yaşam senaryoları" Transaksiyonel Analiz Kuramı'na özgü bir kavramdır. Yaşam senaryoları, kişinin kendisini oynadığı dramatik bir sahne oyununa benzetilip, kısaca bir yaşam planı olarak tanımlanmaktadır. Yaşam senaryoları çocukluk yıllarındaki ilk kararlar, anne-baba-çocuk ilişkileri ve anne-babanın çocuktan beklentileri aracılığıyla Çocuk ben durumunda oluşur.

İnsanların kendisi ve başkalarıyla ilgili olarak verdiği kararlara dayanan yaşam senaryoları dört ana bölümde toplanabilir.

İlk durum: "Ben iyiyim - Sen iyisin"

Sağduyulu ve sağlıklı bir durumdur. Kişiler gerçekçi davranılırsa, kendileri ve başkalarıyla ilgili sorunlarını yapıcı bir şekilde çözümleyebilir ve beklentilerini gerçekleştirebilirler. Bu yaşam durumundaki kişiler insanların önemini onaylarlar. Hayatı yaşamaya değer bulurlar.

İkinci durum: "Ben iyiyim - Sen iyi değilsin"

Bu yansıtmalı bir yaşam durumudur. Bu durumdaki kişiler kendilerini aldatılmış ve haksızlığa uğramış hissederler. Bu nedenle de başkalarını ezmeye ve aldatmaya çalışırlar. Başlarına gelenlerden başkalarını sorumlu tutarlar. "Senin yaşamının fazla değeri yok" duygusuna kapılırlar.

Üçüncü durum: "Ben iyi değilim - Sen iyisin"

İçe yansıtmalı bir yaşam durumudur. "Ben iyi değilim - sen iyisin" yaşam durumunu benimseyen kişiler, kendilerini başkalarıyla kıyasladıklarında güçsüz olduklarını hissederler. Bu kişilerde toplumdan uzaklaşma, çöküntüye girme gibi ruhsal durumlar görülebilmektedir. "Yaşamım fazla değerli değil" duygusu hakimdir.

Dördüncü durum: "Ben iyi değilim - Sen iyi değilsin"

Bu yararsızlık durumudur. Yaşama ilgisini yitiren, içe kapanık davranışlar gösteren kişilerin benimsediği yaşam durumudur. Bu kişiler "yaşam hiç bir şeye deymez" duygusuna kapılırlar.

TA'da kültürel senaryolar, alt kültürel senaryolar, aileye ilişkin senaryolar, bireyin ruhsal senaryoları suçlamalı senaryolar ve karşıt senaryolar olmak üzere altı çeşit senaryodan söz edilmektedir (Berne 1964, James and Jongeward 1984, Arı 1989).

2.1.5. Transaksiyonel Analiz Kuramı ile Psikanalitik Kuram arasındaki farklılıklar

Freud'un geliştirdiği Psikanalitik Kuram'da kişiliğin İd, Ego ve Süperego olmak üzere üç bölümden oluştuğu ve davranışların bu üç sistemin karşılıklı etkileşimlerinin ürünü olduğu ileri sürülmektedir. Bu sistemlerden biri diğerinden ayrı ve tek başına çalışmamaktadır. İd kişiliğin temel sistemi olup, Ego ve Süperego ondan ayrımlaşarak gelişmektedir. İd kalıtsal olarak gelen, en ilkel, en kaba dürtü ve arzuları da içeren, psikolojik gizilgüçlerin tümüdür. Davranışların altında yatan ruhsal enerji kaynağıdır, haz ilkesine göre işler ve bütün isteklerinin hiç geciktirilmeden, o anda yerine getirilmesini ister. Ego kişinin gerçek ve nesnel dünya ile ilişkilerini düzenler ve gerçeklik ilkesinin egemenliği altındadır. İd'den gelen ilkel dilek ve dürtülere dış dünyanın kabul edebileceği çözüm yolları arar. Ego akılcı ve pratiktir. Ego çoğu kez İd'le çelişki halindedir. Ama asıl görevinin İd'in arzu ve isteklerini yerine getirmek olduğunu bilir ve hep bu yönde çalışır. Temel amacı İd'e hizmet etmek olup, onu eğitmek ya da yüceltmek çabasında değildir ve herhangi bir ahlaksal tutumu yoktur. Süperego, kişiliğin törel yanını temsil eder. Ortaya konan davranışın toplumsal değerlere uygun olup olmadığını denetleyip, Ego'yu toplumsal ilkelere uymaya zorlar. Bireyin davranışlarını sürekli olarak süzgeçten geçirir ve bireye "bu yaptığın doğru, aferin sana!" ya da "bu yaptığın yanlış, kendinden utanmalısın!" gibi mesajlar verir. Böylece Ego hem İd'i memnun etmeye çalışır, hem de Süperego'nun azarlanmasından kurtulmak ister.

Freud'un getirdiği en önemli kavramlardan biri de bilinçaltı kavramıdır. Bilinçaltı farkında olmadığımız arzu, istek, dürtü, duygu ve düşüncelerin depolandığı büyük hazneyi temsil eder. İd'in tümü, Ego'nun bir kısmı ve Süperego'nun da büyük bir kısmı bilinçaltında

kalır. Bilinçaltındaki bu arzu, duygu, davranış ve istekler insanlar farkında olmadan, davranışları sürekli olarak etkilemektedir. Freud'a göre; bilincin diğer bir bölümü ise bilinçöncesi'dir. Bilinçöncesi düşünce; şu anda bilincinde olunmayan, ancak hemen bilincine varılabilen düşüncedir.

Freud, çocuğun bazı psikoseksüel aşamalardan geçerek yetişkinlik çağına ulaştığını belirtmiştir. Bu aşamalar; oral, anal, fallik, latent ve genital aşamalardır. Her aşama, bireyin bedeninin hangi kısmından en çok zevk aldığını göstermektedir. Belirli bir aşamada, bedenin o kısmına aşırı düşkünlükten ya da engellenmeden dolayı, aşamalardan birine saplanma (fiksasyon) meydana gelebilir.

Süperego fallik aşamada erkek çocukların Oedipus kompleksini, kız çocukların ise Elektra kompleksini çözmeyi başardıkları zaman gelişmeye başlar. Her iki halde de karşıt cinsteki ebeveyn duyulan cinsel çekim bastırılmak zorundadır ve çocuk aynı cinsiyetteki ebeveyn ile kendisini özdeşleştirmeyi öğrenir.

Freud'un kuramı; kuramın test edilmesinin olanaksız olduğu, cinsiyete aşırı ağırlık verdiği, nörotik hastalarla yapılan gözlemlere dayandırılarak geliştirildiği ve yanlışlarının ispat edilemeyeceği gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Ancak bütün bu eleştirilere rağmen, Freud'cu düşünce Psikanalitik psikolojinin temelini oluşturmakta ve klinik psikologlar tarafından kullanılmaktadır (Geçtan 1988a, 1988b, Mangır vd 1990, Cüceloğlu 1991, Brenner 1993).

İnsan davranışı hakkındaki açıklamalar bakımından, diğer kişilik kuramlarından farklılaşan Transaksiyonel Analiz Kuramı'nda kişiliğin yapısını ve fonksiyonlarını ifade etmek için "ben durumu (ego state)" kavramı kullanılmaktadır. Transaksiyonel Analiz Kuramı'nın kurucusu olan Eric Berne önceleri psikanalist iken, daha sonraları Psikanalitik Kuram'daki bazı aksaklıkları görerek, TA kuramını geliştirmiştir. Daha önceleri psikanalist olmasından dolayı kişiliğin yapısını ve fonksiyonlarını - Freud'un kuramındaki üçlü gibi (İd, Ego, Süperego) - üç boyutta ele almıştır. Bunlar Anababa, Yetişkin ve Çocuk ben durumlarıdır.

Ancak Freud İd, Ego ve Süperego'yu kuramsal olarak yapılandırırken, TA'daki Anababa, Yetişkin ve Çocuk ben durumları karar verme, yargılama, hafıza, organize etme,

gerçeği test etme v.b. gibi belirlenebilir fonksiyonlara sahiptir. Ben durumlarının tanınması ve bu ben durumlarının bir "egogram" üzerinde gösterilebilmesi mümkündür.

Psikanalitik kuram ile TA arasındaki önemli farklardan birisi de; TA'nın bilinçaltı kavramına pek yer vermemesidir. TA kuramı, insanın geçmişteki kararlarını anlayabileceği ve yeni kararlar alabileceğine inanır, insanın çocukluk yıllarındaki şartlanmalarının üstesinden gelebilecek bir kapasiteye sahip olduğunu kabul eder ve dolayısıyla insanın doğasının önceden belirlenmiş olduğu düşüncesine karşı çıkar.

Ayrıca, TA sosyal psikolojiye yönelmiş olması ve de insanın kişiliği ile ilgilenmesi kadar, kişilerarası ilişkileri de vurgulaması bakımından diğer kuramlardan farklılaşmaktadır. Freud'un kuramı tamamen kişiye dayalıdır, ancak Berne'in kuramı sosyal yönelimlidir ve kişiyi etkileşim içinde inceler (Nelson-Jones 1982, Erskine 1988, Loria 1988, Arı 1989, Dusay and Dusay 1989, Rath 1993).

2.2. Ana-Baba Tutumları

Bireyin ruh sağlığını ve kişilik gelişimini etkileyen sosyo-kültürel faktörler içinde çocuğun yetiştiği aile ortamı bireyin doğumundan itibaren ilk etkileşimde bulunduğu kişileri içermesi ve ilk kritik gelişim aşamalarının bu kurum içerisinde yer alması nedeniyle oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bir yandan anne-baba çocuğun yaşaması için zorunlu olan fizyolojik gereksinimleri karşılarken, diğer yandan da yetiştirme biçimi ve tutumlarıyla çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimini etkilemektedir (Le Compte vd 1978, Çakmaklı 1989, Güngörmüş 1989).

Çocuklar insanlararası ilişkileri, toplumun değer yargılarını, özgüveni, yaşamla ilgili anlayışları büyük ölçüde aile içinde, ailenin bireyleriyle sürekli etkileşimde bulunarak öğrenirler. Her ne kadar çocuk büyüdükçe, ailenin dışındaki okul ve akran gruplarından oluşan çevre onu etkilemeye başlarsa da, bu etkileşim evde edinilen ilk temelleri yok etmemekte, ana-baba tutumlarının etkileri önemini korumaya devam etmektedir. Çünkü çocuk, ailesi dışındaki çevreden edindiği yaşantıları ana ve babasının aracılığı ile değerlendirip süzgeçten geçirmektedir. Aile ilişkilerindeki ebeveyn tutumlarının önemi bu

etkilerin sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. Ebeveynlerin çocukları ile ilişkileri çocukların yetişkinlik yıllarında bile onları etkilemektedir. Bu ilişkiler olumluysa, çocuklar sağlıklı bir gelişme göstermekte, ailedeki ilişkiler olumsuz ise insanlara karşı güvensiz, hogörüsüz, dıştan denetimli bireyler yetişebilmektedir (Hurlock 1978, Alıcıgüzel 1988, Bostan 1993).

Çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça önemli etkisi bulunan ana-baba tutumlarının en belirgin iki özelliği "duygusal ilişki boyutu" ile "denetim boyutu"dur. Duygusal ilişki boyutunun çocuğu merkez alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı, denetim boyutunun da kısıtlayıcı tutumdan, hoşgörölü tutuma kadar geniş bir alanı kapsadığı çeşitli araştırmalarla vurgulanmıştır (Öztürk 1990, Aksaray 1992, Bostan 1993, Yavuzer 1994).

Baumrind (1968), çocuğa gösterilen ilgi ve sevgi ile çocuğun faaliyetlerine uygulanan kontrol yönünden ana-baba tutumlarını otoriter, hoşgörölü ve otoriteye dönük olarak üç gruba ayırmıştır.

Kuzgun (1972) da ana-baba tutumlarını; sevgiden yoksun, tutarsız, kontrolsüz olan "ilgisiz tutum", sevgiden yoksun, kısıtlayıcı ve cezalandırıcı olan "otoriter tutum" ve sıcak, destekleyici, saygı içeren "demokratik tutum" olmak üzere üç boyutta ele almış ve incelemiştir. Bu sınıflandırmada, ana-babanın çocuğuna gösterdiği sevgi ve çocuğun davranışlarına uygulanan kontrol esas alınmıştır.

2.2.1. Demokratik ana-baba tutumu

Demokratik aile ortamının temel ilkesi, çocuğun aile içinde bir birey olarak kabul edilmesi ve alınan kararlara katılmasıdır. Demokratik tutumun sergilendiği aile ortamında kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Konulan kurallara neden gereksinim duyulduğu açıklanır. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkide sözlü iletişime önem verilir, çocuğun kişisel isteklerine ve davranışlarına da saygı gösterilir. Çocuğa anne-babasının davranışlarını eleştirebilmesi ve bazı konularda kendi kendine karar verebilmesi için fırsatlar tanınır. Çocuk özgürdür, söz hakkı vardır, koşulsuz sevgi ve şefkat görür (Polat 1986, Decker 1990, Aral 1991, Bostan 1993).

Çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip olan ana-babaların, onların davranışlarını daha akılcı şekilde yönlendirdiği, çocuklarına karşı eşit, ılımlı, kabul edici, otonomiye cesaretlendirici şekilde davrandığı, çocuklarını sürekli keşfetmeye ve deneme yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik ettikleri bilinmektedir. Bu nedenlerden dolayı, demokratik aile ortamında yetişen çocuklar merak, planlı olma, orjinallik, yaratıcılık gibi zihinsel alanlar açısından daha avantajlı bir durumda olup, girişken, kendine güvenen, bağımsız davranabilen, çevresi ile uyumlu, benlik saygısı yüksek, dışa dönük ve liderlik özelliği olan kişiler olarak yetişmekte, olaylara olumlu bakış açısı nedeniyle etkili kişilerarası ilişkiler kurabilmektedirler (Baumrind 1968, Bilir ve Dabanlı 1981, Kulaksızoğlu 1989, Mangır vd 1995).

2.2.2. İlgisiz ana-baba tutum

İlgisiz aile ortamında ana-babalar, çocuklarını ihmal, hatta psikolojik yönden reddetmektedirler. Çocuğun nerede, ne yaptığı ile ilgilenmezler, onun ilgi ve ihtiyaçlarına karşı duyarsızdırlar. Varlığından rahatsız olup, onu çevresinden uzak tutmaya çalışırlar. Bazı anneler, çocuklarıyla bedensel yakınlık da kurmaz, kucaklarına almaz ve okşamazlar. Çocukla bir başkasının ilgilenmesini sağlayarak, ilk fırsatta kendi yaşantılarına dönerler. Çocukla kurulan iletişim yetersizdir.

Çocuklarına karşı ilgisiz tutuma sahip olan ana-babalarda gevşek bir disiplin anlayışı vardır. İlgisiz ana-baba çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan ana-babadır. Sınırların iyi çizilememesi ve gevşek disiplin anlayışı çocuğun gerekli rehberlikten yoksun kalmasına neden olmaktadır. Bu koşullarda yetişen çocuklar, sağlıklı aile ilişkileri içinde yetişen çocukların canlılığından yoksundur, sevgisizlikten kaynaklanan duygusal bir açlık içindedir. İlgisiz ana-baba tutumu, gencin benlik kontrolünü kazanmasında ve yaşamı gerçekçi bir şekilde değerlendirmesinde engelleyici bir etken olabilir (Kuzgun 1972, Baykara 1989, Geçtan 1989).

2.2.3. Otoriter ana-baba tutumu

Otoriter tutumda daha çok gelenek ve üst otoritelerce tespit edilmiş kurallar ve normlara uygun davranışlar vardır. Ana-baba kendisini toplumsal otoritenin bir temsilcisi olarak görür ve çocuğun davranışlarını sürekli olarak denetler. Katı bir disiplin uygulanır, çocuğun en küçük yanlışları ve yaramazlıkları gözden kaçmaz, üzerinde durulur ve düzeltilme yoluna gidilir. Otoriteye itaat, hiç itiraz etmeden onun dediğini yapma bir meziyet olarak gösterilir. Kim otoriteyi memnun ederse, o değerlidir. Yani, otoriter tutum sergileyen ana-baba, çocuğa olan sevgisini çocuk istenilen şekilde davrandıkça gösterir. Sevgi, istenilen davranışların gelişmesi için bir pekiştirici amacıyla kullanılır. Çocuğun duygu ve düşünceleri ana-babanın onayını aldığı sürece değerlidir; ana-babanın beğenmediği algılama, duygu ve düşünceler değersizdir.

Otoriter ana-baba çocukla sözlü iletişime girmez. Çocuğu gerektiğinde kendini yönetebilecek ve kendi hakkındaki bazı kararları alabilecek güçte görmez ve her türlü kararı kendisi alır. Çocuklarından yeteneklerini dikkate almadan çok şey beklerler. Eğitimde ceza ön planda tutulmuştur. Bu durum bazen dayakla, bazen de ayıplama, suçlama ve korkutma ile sağlanır. Çocuğa karşı davranış esnekliği tanımayan ve özgürlük sınırları oldukça daraltılmış bir tutum sergilenir.

Bunların sonucunda; çocuk kendine güven duymaz, çekingen ve pısırık olur, kendi başına hiç bir atılıma girişemez, liderlik özelliği yoktur. Tartışmaya ve başkalarını suçlamaya eğilimli, duygularında kararsız, dıştan denetimli, içe kapanık ve kişilerarası ilişkileri zayıf bir birey olarak gelişebilir (Bilal 1984, Anselmo 1987, Beer 1989, Wasta et al 1992, Yörükoğlu 1992, Cüceloğlu 1993a, 1993b).

2.3. Ana-Babanın Çocuğa Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Etmenler

Ana-babaların çocuğa karşı tutum ve davranışlarını etkileyen başlıca faktörler arasında ana-babalık rollerini üstlenmeye hazır olup olmamaları, beklentilerine uygun çocuğa

sahip olup olmamaları, çocuklarının sayısı, cinsiyetleri ve karakteristik özelliklerinden memnuniyet durumları sayılabilir.

Çocukların eğitimi ve yetiştirilmesine yönelik düşünce ve tutumlar üzerinde ailenin sosyo-ekonomik düzeyi de etkili olmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki aileler sert ceza, fiziksel ceza, alay etme, küçümseme, azarlama, bağırma ve haklarından yoksun bırakma gibi disiplin tekniklerini daha fazla tercih etmektedirler. Anne ve babanın rolleri kesin olarak birbirinden ayrılmış olup, annenin görevi çocuk yetiştirmek, babanın görevi ise para kazanmaktır. Anne destekleyici bir rol oynarken, baba bir baskı simgesi durumundadır. Ekonomik ve kültürel düzey yükseldikçe ailelerin çocuklarına daha az koruyucu ve müdahaleci davrandıkları ve daha çok özerklik tanıdıkları görülmektedir. Ana-babalar çocukların sorumluluklarını birlikte yüklenirler. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin, çocuklarından eğitim ve meslek edinme yönündeki beklentilerinin yüksek olduğu ve bu beklentinin gençlik döneminde kaygı yarattığı belirtilmektedir. Bunun yanında yaşanan çevre ve toplumun kültürel değerleri anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebilmektedir.

Ana-babaların genel olarak kız ve erkek çocuklarına farklı davrandıkları bilinmektedir. Erkek çocuk çoğu zaman anne-babanın yaşlılık güvencesi olarak görülebilmekte ve daha fazla değer görebilmektedir. Ayrıca kırsal ortamda erkek çocuk ailesine saygınlık ve sosyal mevki sağlayabilmektedir. Böylece erkek çocuğun üzerine fazla düşülmekte, bu da çocuğun özerk kişilik gelişimini engelleyebilmektedir. Bununla beraber, erkek çocuklara ana-babaya karşı saldırganlığını ifade edebilmesi için izin verilmektedir. Kız çocukların ise daha çok geleneksel rol beklentileriyle büyütüldükleri ve olumlu davranışları için ödüllendirildikleri bilinmektedir. Bunun sonucunda da kız çocuklar dıştan denetimli olabilmektedirler.

Ana-babanın yaşı da çocuklarına karşı tutumları üzerinde etkilidir. Daha yaşlı ana-babalar, genç ana-babalara göre rollerini daha candan, isteyerek yerine getirebilmektedirler.

Ailedeki çocuk sayısının artmasıyla birlikte, ana-babaların çocuklarıyla olan iletişimlerinin yoğunluğunda azalma, sevgi ve ilgide de bölünmeler olabilmektedir. Çocuğun

doğum sırası da ana-baba tutumlarını etkileyebilmektedir. İlk doğan çocuklardan ailenin beklentisi daha fazla olmakta, başarılı olması ve sorumluluk alması için baskı uygulanmakta, davranışlarına daha fazla müdahale edilmektedir. Daha sonra doğan çocuklara karşı ana-babaların tutumları daha tutarlı ve gevşek olabilmektedir.

Ana-baba öğrenim düzeyinin artmasıyla birlikte ebeveynler çocuklarının bağımsız bir kişilik geliştirmesi konusunda daha istekli olmaktadır. Bununla beraber, bazı ana-babalar, bir yandan çocuğun bağımsız olmasını isterlerken, diğer taraftan da anne-babasının sözüne itaat etmesini isteyebilmektedirler. Bu da çocukta çelişki yaratmaktadır.

Ana-baba arasındaki ilişkinin düzeyi de, çocuklara karşı takınılan tutumları etkileyen bir başka faktördür. Örneğin, mutsuz bir aile ortamında bulunan bir anne tüm sevgisini çocuğuna verip, onunla aşırı derecede bütünleşebilmekte ya da çocuğuna karşı saldırgan olabilmektedir. Ana-baba arasındaki ilişki, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumunu etkilerken, diğer yandan çocuğun ileriki yaşamındaki evlilik ilişkisini de etkilemektedir.

Ana-babaların çocuklarına karşı takındıkları tavırlar öğrenme ürünüdür. Dolayısıyla, anne ve babanın kendi çocukluk yıllarındaki deneyimleri mevcut tutumlarında rol oynamaktadır. Çocukluk yıllarında kendi anne ve babasıyla sağlıklı bir iletişim kuramamış, yeterli sevgi görememiş babayla, genç kızlık yıllarında aşırı baskı altında büyümüş bir annenin çocuk yetiştirme tutumları bu kötü deneyimler nedeniyle sağlıklı olabilir (Kağıtçıbaşı 1980, Flanagan 1990, Mangır ve Çağatay-Aral 1990, Mangır ve Haktanır 1990, Yavuzer 1994, Mangır vd 1995).

Her ana-baba sonuçta toplum, çocuk ve gençlerinin sağlıklı olması yanında, özellikle çağımızda tüm kapasitelerini geliştirerek, toplumsal yarışmada ileri düzeyde başarı elde etmelerini amaçlamaktadır. Bu nedenle de bağımsız davranabilen, yaratıcı, araştırmacı, atılgan, kendine güvenen, kendisiyle barışık, sosyal yönden uyumlu ve benlik saygısı yüksek bireylere ihtiyaç bulunmaktadır. Oysa birçok ana-baba bilerek ya da bilmeyerek çocuklarını, her türlü eğitsel bilgiden yoksun olarak sevgi, aşırı düşkünlük, aşırı programlama gibi çeşitli duygu ve güdülerini doğrultusunda yetiştirmektedir.

Sağlıklı doğmuş çocukların, hatta özürlü çocukların bile daha güvenli yetişmeleri için ana-babaların bilinçli davranmaları çok önemlidir. Her ana-baba kendi duygularını, çocuğa karşı tutumlarını değerlendirmeli, özeleştiri yapmalıdır. Ana-babalar çocuğa yönelik tutumlarında birliktelik göstermeli, tutarlı olmalıdırlar. Çocuğun yanında birbirlerini sık sık eleştirmekten kaçınmalıdırlar. Her çocuğun yasal ve insancıl haklara sahip ayrı birer birey olduğu unutulmamalı, saygı görmek, dinlenmek ve aile kararlarına katılmak gibi hakları olduğu bilinmelidir. Çocuğun ve gencin merak ettiği her konu onunla yeterince ve açıkça konuşulmalıdır.

Sonuç olarak; bütün toplumlarda aile, kişiliğin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olan ilk sosyal etkindir. Ancak, bu etkenden daha da önemlisi çocuğun ve gencin içinde yaşadığı aile ortamını ve ana-babasının kendisine karşı olan tutumlarını nasıl algıladıdır. Dolayısıyla, ana-babalar çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlara önem vermeli ve bu tutumların, çocukları tarafından nasıl algılandığı konusu üzerinde hassasiyetle durmalıdırlar (Cebiroğlu 1989, Çakmaklı 1989).

3. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Bu bölümde ana-baba tutumları ve ben durumları ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalara tarih sırasına göre yer verilmiştir.

Yater et al (1968) 171 anne üzerinde yaptıkları çalışmada anne-babaların çocuk yetiştirme konusundaki tutumlarını incelemişlerdir. Araştırmada, "Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitudes Research Instrument - PARI)" 'nin faktörel yapısı, faktör analizi teknikleri kullanılarak araştırılmıştır. Sonuç olarak; çocuk yetiştirme tutumlarında şu üç boyut ortaya çıkmıştır; otoriter kontrol, demokratik tavır ve düşmanlık-reddetme. Bulgular PARI'nin , belli anne gruplarının desteklediği tutumlardan ziyade, çocuk yetiştirme ile ilgili kültürel tutumları ölçmekte olduğunu göstermiştir.Farklı sosyo-ekonomik ve eğitim düzeylerindeki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ortak olduğu saptanmıştır.

Kuzgun (1972) üniversite birinci ve ikinci sınıfa devam eden 381 öğrenci üzerinde çalışarak, ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ile "Kişisel Yönelim Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre; demokratik ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme için en uygun ortamı yarattığı, buna karşılık otoriter ana-baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme düzeyini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Meissner (1974) anne-baba-çocuk etkileşiminin niteliğini belirlemek amacıyla orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden ailelerden seçilen, liseye devam eden 13-18 yaşlarındaki toplam 1278 erkek öğrenci üzerinde çalışmıştır. Deneklere 217 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda deneklerin %35'inin babalarını soğuk ve ilgisiz buldukları, annelerini ilgisiz olarak algılayanların oranının ise %13 olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, babanın aile otoritesi rolünü, annenin ise duygusal rolü üstlendiği şeklinde yorumlanmıştır.

Balswick and Macrides (1975) 417 kolej öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği araştırmasında, ergenlikte görülen isyankarlık davranışında ailenin etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, ergenlikteki isyankar davranışların anne ve babanın kısıtlayıcı veya serbest yetiştirme tutumları ile karşılıklı ilişki içinde olduğu, buna göre; aşırı kısıtlayıcı ebeveyn tutumlarının gençte asabiyete ve sonuçta saldırganlığa neden olduğu, aşırı serbest ebeveyn tutumlarının da gencin anne-babasının beklentilerini bilmemesinden dolayı asabiyete ve saldırganlığa yol açtığı saptanmıştır.

Sims and Paolucci (1975) "Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)" nin deneysel açıdan tekrar incelenmesini amaçlayarak, okulöncesi dönemde çocukları olan 146 anneden oluşan bir örneklem üzerinde çalışmışlardır. Bu çalışmada, tutum ölçeği geliştirilmesi için uygun güvenirlik ve geçerlilik standartlarını sağlamak amacıyla grup analizinin kullanılabileceği ortaya konmuştur. Bulgulara göre; "Ana-baba her zaman akıllıdır", "Çocuklar yalnız ana-babaya güvenmeli" ve "Soruşturulmamış sadakat" ile ilgili üç tutum grubunun otoriter kontrol boyutu ile, "Ev işi kapana kısılmaktır", "Ev işi yapanlar dışarı çıkmak ister", "Çocuk büyütme sinir bozucu bir iştir" ve "Arasıra hoşnutsuzluk" gruplarının düşmanlık -reddetme boyutu ile, "Çocuklara , ana-babaya eşit muamele" grubunun ise demokratik tavır boyutu ile benzer oldukları görülmüştür. Analizlerin sonuçlarına göre; önceden geliştirilmiş ölçeklerin rastgele kullanılmaması ve araştırmacıların faktör ya da grup analizlerini yapmaları gerektiği, PARI'nin ana-baba tutumları konusunda yararlı bir araç olduğu saptanmıştır.

Uluğtekin (1976) ilkokul son sınıfa devam eden 203 öğrenci ve ana-babaları üzerinde çalışarak, ana-baba davranışlarıyla çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından oluşturulan "Ana-Baba Davranış Ölçeği (ABDÖ)", Bears tarafından geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği" ve Flanders, Anderson ve Amidon tarafından geliştirilen "Bağımlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında şu sonuçlara varılmıştır; ana-babanın reddeden ve kısıtlayan tutumu arttıkça, çocukta saldırgan kişilik geliştirme derecesinin artmakta olduğu, ana-babaların yaşam koşulları zorlaştıkça çocuklarına karşı daha çok reddedici ve daha çok kısıtlayıcı

davranışlar gösterdikleri, çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi davranışlarına ilişkin olarak anne-çocuk ilişkisinin, baba-çocuk ilişkisinden daha çok etkili olduğu görülmüştür.

Le Compte vd (1978) PARI'nin Türkçe'ye uyarlamasını yapmak amacıyla, 115 maddelik PARI ölçeğini önce Türkçe'ye sonra İngilizce'ye çevirip, üç sosyo-ekonomik düzeyden 179 anneye uygulayarak madde ve faktör analizlerini yapmışlardır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda; 45 maddelik dört ana boyut ile 15 maddelik artık alt ölçek maddelerini içeren bir ölçek oluşturulmuştur. Üç sosyo-ekonomik düzeyden gelen annelerin bu ölçekte gösterdikleri tutumların; alt sosyo-ekonomik düzeyde aşırı kontrolü desteklemek, baskıyı desteklemek, çocuğu ile arkadaşlığı desteklemek, üst sosyo-ekonomik düzeyde ev kadınlığı rolünü benimsememek, baskı ve kontrolü benimsememek, evlilikte geçimsizliğin çocuk yetiştirmeyi etkilediği fikrini desteklemek, orta sosyo-ekonomik düzeyde ise diğer iki grubun tutumları arasında ortada bir yolu koruma şeklinde olduğu saptanmıştır.

Williams and Williams (1980) TA Ego Durumları Ölçeklerini oluşturmak amacıyla yaptıkları çalışmalarında 15 International Transactional Analysis Association üyesinden "Sıfat Tarama Listesi(Adjective Check List (ACL))" 'ndeki her sıfatı beş ego durumuna göre, likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirmelerini istemişlerdir. Her sıfat için elde edilen toplam puan hakem sayısına bölünerek ilgili ben durumu için ortalama bir puan bulunmuştur. Böylece her bir sıfat için beş ayrı (EAB, KAB, Y, SÇ, UÇ ben durumları için) ortalama puan elde edilmiştir. Buna göre; kişinin işaretlediği sıfatların değerleri toplanmakta ve bazı işlemlerden sonra intrapersonel (ben durumlarının bireylerle orantıları göz önüne alınarak bireyin kendi içinde değerlendirilmesi) değerlendirme yapılmaktadır. Her ego (ben) durumu için yüksek ve düşük puana sahip sıfatlardan oluşan ve STL'nin genel değerlendirmesine uyan ölçekler (Eleştirici Anababa, Koruyucu Anababa, Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları ölçekleri) oluşturulmuştur.

Bilir ve Dabanlı (1981) gençlerin sosyal gelişimlerine ana-baba tutumlarının etkisini incelemek amacıyla, lise birinci sınıfa devam eden 90 genç üzerinde çalışmışlardır. Uygulanan anketin sonuçlarına göre; gençlerin %10'unun ebeveynlerini ilgisiz, %44.4'ünün demokratik, %14.4'ünün tutarsız ve %31.2'sinin otoriter olarak algıladıkları, sosyal gelişim

puanı yüksek olan deneklerin demokratik ailelerden geldiği, bunu ilgisiz, otoriter ve tutarsız ailelerin izlediği, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveyn tutumlarının gencin sosyal gelişimine etkisinin önemli olduğu, buna karşılık orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde ana-baba tutumlarının gencin sosyal gelişimini etkilemediği saptanmıştır.

Güneysu (1982) ilkokul dördüncü ve beşinci sınıfta okuyan 229 çocuk üzerinde çalışarak, ana-baba tutumları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçta, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha az sevilip, daha fazla cezalandırıldıkları, erkek çocukların daha çok cezalandırıldıkları, ailede çocuk sayısı arttıkça çocuğa gösterilen sevginin azaldığı, cezalandırmanın ise arttığı, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe algılanan anne sevgisinde bir azalma olduğu, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe ise algılanan baba sevgisinde bir artma olduğu, annenin aşırı istek ve cezalandırması arttıkça ve babanın sevgisi azaldıkça iletişim problemlerinin arttığı saptanmıştır.

Williams and Best (1982) 25 ülkede yaptıkları bir kültürlerarası çalışmada erkeklerin ve kadınların nasıl algılandıklarını, yani erkek ve kadın stereotiplerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak "Sıfat Tarama Listesi(Adjective Check List (ACL))" nin kullanıldığı araştırmada her ülkeden 100 kadın ve erkek üniversite öğrencisinden kendi kültürlerine göre her iki cinsiyeti de ayrı ayrı karakterize eden sıfatları işaretlemeleri istenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda; erkeklerin Eleştirici Anababa ve Yetişkin ben durumları, kadınların ise Koruyucu Anababa ve Uyumş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Schill and Wang (1983) Anababa ben durumları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla, 18-23 yaşları arasında bulunan 93 kolej öğrencisi üzerinde çalışmışlardır. Araştırmada, ben durumlarını ölçmek amacıyla "Sıfat Tarama Listesi (Adjective Check List(ACL))", çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla da "Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçepi (Parental Attitude Research Instrument (PARI))" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; erkek deneklerde annenin kenarda kalması, aşırı annelik, bebeğe zarar verme korkusu, sertlik, aktivite onayı, annenin nüfuzu, gelişimin hızlanması ve annenin bağımlılığı boyutları ile pozitif Koruyucu Anababa ben

durumları arasında pozitif önemli bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Bu grupta; annelerin kendilerini eve adanmaları, çocukların çok çalışmaları, disiplinin iyi olduğu ama ana-babanın çocuklarına kulak vermeleri ve onlar uğruna fedakarlık yapmaları gerektiği savunulmaktadır. Negatif Koruyucu Anababa ben durumu puanı yüksek olan erkeklerin ise çocukları öfkeli buldukları, çocukların sadakatli olmaları gerektiğini vurguladıkları saptanmıştır. Negatif Koruyucu Anababa ben durumu puanı yüksek olan kız deneklerin çocukların eve uyum sağlamaları gerektiğini savundukları ve bayanların evdeki sorunlarından eşlerinin sorumlu olduklarını düşündükleri saptanmıştır.

Araştırma sonuçlarının ben durumları için sınırlı destek sağladığı, Koruyucu Anababa ben durumunda erkek denekler açısından önemli korelasyonlar olduğu, ancak Eleştirici Anababa ben durumu açısından düşük korelasyonun bulunduğu, sonuçların kız denekler açısından, teorik bilgilerle tutarsız olduğu yargılarına varılmıştır.

Tandoğan (1983) alt sosyo-ekonomik düzeydeki ilkokulların dördüncü sınıflarına devam eden 20 çocuk ve 20 anne üzerinde çalışarak, annenin tutumunun akademik başarıya etkisini incelemiştir. Araştırmada kullanılan "Görüşme Formu" annelere rehberlik programından önce ve sonra uygulanmıştır. Anne tutumlarını değiştirmek amacıyla ön elemenden geçen annelere altı haftalık grup rehberliği uygulanmıştır. Sonuçta, uygulanan rehberlik programının, anne tutumlarında olumlu yönde bir değişme meydana getirdiği ve grup rehberliğine katılan annelerin çocuklarının akademik başarısında önemli ölçüde bir yükselme olduğu saptanmıştır.

Bilal'in (1984) lise son sınıfa devam eden 706 genç üzerinde yaptığı bir çalışmada demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisi incelenmiştir. "Hacettepe Kişilik Envanteri" ile "Ana-Baba Tutum Ölçeği" 'nin kullanıldığı bu çalışmada, ana-babalarını demokratik olarak algılayan gençlerin uyum düzeylerinin, ana-babalarını otoriter olarak algılayan gençlerin uyum düzeylerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne ve babalar tutumları açısından ayrı ayrı incelendiklerinde, demokratik tutuma sahip olan annelerle babaların çocuklarının, otoriter tutuma sahip olan annelerin ve babaların çocuklarına göre daha yüksek uyum gösterdikleri saptanmıştır. Genel

olarak bakıldığında sonuçlar; gençlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden "demokratik" tutumun "otoriter" tutuma göre daha elverişli koşullar yaratacağı kanısını destekler niteliktedir.

Kişisel (1984) ana-baba tutumları ile şizofreni arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla A.Ü. Psikiyatri Kliniği'nde tedavi gören şizofren hastalarla, yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet ve sosyo-ekonomik yönlerden benzerliği sağlanan aynı sayıda normal kişiler üzerinde çalışmıştır. Ana-baba tutumlarının saptanmasında Kuzgun tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; normal ya da şizofrenik olma ile ana-baba tutumları arasında önemli bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerinin ana-baba tutumları ile ilişkili olup olmadığına bakılmış ve şizofreniklerde bu konuda istatistiksel bir önemlilik olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların eğitim düzeyinin ana-baba tutumlarından etkilendiği, sosyo-ekonomik düzeyin ise ana-baba tutumlarını etkilemediği bulunmuştur.

Altay (1985) tarafından yapılan bir çalışmada nevrotik bireylerin kendini gerçekleştirme düzeyi ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin nevrotik kişiliğin oluşumu çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Sosyal faktörlerin kalıtsal bir özellik taşıyabileceğini vurgulamak amacı ile nevrotik bireylerin ana-babaları da araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada kullanılan "Bireysel Yönelim Envanteri" ile "Ana-Baba Tutum Ölçeği" hem nevrotik bireylere, hem de ana-babalara uygulanmıştır. Nevrotik bireylerle ailelerinin uyum düzeyi açısından benzerlik gösterdikleri, nevrotik bireylerin ana-babalarının da ruhsal bozukluk içinde oldukları bulunmuştur. Araştırmada ortaya çıkan diğer bir önemli bulgu da, hem nevrotik bireylerin, hem de ailelerinin özellikle otoriter ana-baba tutumuna ağırlık verdikleri şeklindedir.

Dökmen (1985) İbsen, Miller, Reşat Nuri ve Güngör Dilmen'in tiyatrolarındaki aile-içi iletişim çatışmalarını Graph, Transaksiyonel ve Sosyometrik Analizler ile incelemiştir. Bu inceleme sonucunda Transaksiyonel çatışmanın tek başına çok az ortaya çıktığı, çoğunlukla Transaksiyonel çatışmaya Graph çatışmanın eşlik ettiği, tiyatro eserlerindeki ana-baba olan kahramanların, çocuklarına mesaj yöneltirken, daha çok Anababa ben durumlarını, az

sayılmayacak oranda da Çocuk ben durumlarını kullandıkları, çocukların ise Yetişkin ben durumunu diğer iki ben durumuna tercih ettikleri saptanmıştır.

Abacı (1986) demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocuğun kaygı düzeyi ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma kapsamına üniversiteye devam eden toplam 203 öğrenci alınmış, bu öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı seviyelerini belirlemek için Le Compte'un "Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri" ile ana-baba tutumlarını belirlemek amacıyla Kuzgun tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Deneklerin algıladıkları demokratik, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları ile deneklerin durumluk ve sürekli kaygı seviyeleri arasında önemli bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Baldwin et al (1986) baskın ben durumları ile mesleki rol seçimi arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla 131 denek üzerinde çalışmışlardır. Deneklerin ben durumlarını ölçmek için "Sıfat Tarama Listesi (Adjective Check List(ACL))" kullanılmıştır. Eleştirici Anababa ben durumu baskın olan kişilerin, diğer insanlar üzerinde egemenlik kurmayı gerektiren işleri (politikacı, asker, yönetici) tercih ettikleri, toplum çalışanlarının (danışman, bakan, anne v.b.) Koruyucu Anababa ben durumlarının baskın olduğu, Yetişkin Anababa ben durumu baskın olan deneklerin açık ve sakin düşünebilmeyi gerektiren, kendi işlerini organize ve kontrol edebilmeyi sağlayan işleri tercih ettikleri (istatistikçi, araştırmacı, mühendis v.b.), Uymuş Çocuk ben durumu baskın olan kişilerin ise fazla iddialı olmayan, sıradan işleri tercih ettikleri saptanmıştır.

Cotterell (1986) Avustralya'nın kırsal yörelerinde ve madencilikle geçinen kasabalarından yaşayan, okulöncesi dönemde çocuğu olan 96 annenin çocuk yetiştirmedeki tutum ve davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda annenin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde aile dışında oluşan üç faktörün etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu faktörler; iş sebebiyle babanın yokluğu, toplumsal özellikler ve annenin bilgisel dayanağıdır. Araştırmanın sonuçları anne ile çocuk arasındaki ilişkilerin ev dışındaki sosyal çevre ile bağlantılı olduğunu göstererek insanın gelişmesinde çevrebilimsel bir modelin varlığını desteklemektedir.

Dökmen (1986) aile içi iletişim çatışmalarını Transaksiyonel ve Graph Analiz ile incelemek amacıyla, bu kuramlar hakkında bilgileri olmadığı tespit edilen 108 üniversite öğrencisini etkileşim grubu ortamında biraraya getirmiştir. Ortaya boş bir sandalye konularak, deneklerden "boş sandalye tekniği" uyarınca anne ya da babalarıyla hayali bir diyaloga girmeleri ve bu diyalogu kağıda yazmaları istenmiştir. Deneklerin oluşturduğu metinler dört hakem tarafından Transaksiyonel ve Graph Analiz açısından incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda; anna-baba-genç diyalogları Transaksiyonel Analiz açısından değerlendirildiğinde; %34.6'sının bütünleyici, %59.4'ünün çapraz ve %6'sının örtük etkileşimi içerdiği, karşısındaki kişiye mesaj verirken, anne-babaların Anababa ben durumlarını, gençlerin ise Yetişkin ve Çocuk ben durumlarını daha fazla kullandıkları saptanmıştır.

Erkan (1986) üniversite birinci sınıfa devam eden öğrenciler üzerinde, anne-babalarını demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılayan bireyler arasında benlik kavramları ve ideal-benlik kavramlarının bağdaşım dereceleri yönünden fark olup olmadığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmada toplam 160 gence Kuzgun tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ile benlik ve ideal benlik kavramını saptamaya yönelik Öner tarafından geliştirilen "Sıfat Listesi" uygulanmıştır. Araştırma bulguları her üç tutum tipinde de deneklerin benlik kavramları ile ideal benlik kavramlarının bağdaşık olduğunu göstermiştir. Benlik kavramı ile ideal benlik kavramlarının bağdaşımının demokratik ortamda en yüksek, otoriter ortamda ise en düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Galejs and Pease (1986) kırsal ve kentsel alanda yaşayan, 0-3 yaşlarında çocukları olan anne-babaların ebeveynlik konusundaki fikirleri ile denetim odaklarını incelemişlerdir. Anne-babaların ebeveynlik konusundaki fikirlerini fiili ve ideal ebeveynlik olmak üzere iki grupta incelemişlerdir. Kadere inanan annelerin ideal ebeveyn davranışı olarak iyi beslenme ve eğitim malzemelerine, çocuklarıyla fiili etkileşimde paylaşma ve eğitsel oyuncaklara önem verdikleri görülmüştür. Olayların sonuçlarını kontrol ettiğine inanan annelerin ise ideal ebeveyn davranışı olarak sevgi ve sözlü iletişimi tercih ettikleri belirlenmiştir. İdeal ebeveynin iyi sağlık alışkanlıklarına önem vermeleri ve sorumluluğu öğretmeleri gerektiğini belirten

babaların, yaratıcılığı ve sözlü etkileşimi vurgulayan babalara göre kendi yaşamları üzerinde daha fazla güçleri olduğuna inandıkları saptanmıştır. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarına sevgi göstermelerinin en önemli davranışlardan biri olduğu, çocuğu terketme tehdidinin ise en az istenen bir davranış olduğu görülmüştür.

Güneysu (1986) gençlerin kendini-kabul düzeyine ana-baba tutumlarının etkisini incelemek amacıyla, 772 üniversite öğrencisine "Kendini-Kabul Envanteri" ile "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ni uygulamıştır. Bulgulara göre; anne tutumunun hem kızların, hem de erkeklerin kendini-kabul düzeyini aynı şekilde etkilediği, annenin demokratik olma eğilimi arttıkça gencin kendini-kabul düzeyinin arttığı, azaldıkça ise azaldığı saptanmıştır. Baba tutumunun gencin kendini-kabul düzeyine etkisi incelendiğinde ise; baba tutumu özerkleştikçe, gençlerin kendini-kabul düzeyinin yükseldiği, kontrol arttıkça kendini-kabul düzeyinin düştüğü, erkeklerde babanın kontrolünün daha da arttığı görülmüştür.

İnceoğlu vd (1986) yurtdışından kesin dönüş yapan ana-babalar aile yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumu açısından Türkiye'deki ana-babalarla karşılaştırmak amacıyla yaptıkları çalışmanın sonucunda, çocuk yetiştirme tutumunda eğitim düzeyinin etkili bir faktör olduğunu, Türkiye'de yaşayan eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin diğer gruplardaki ebeveynlerden daha demokratik, daha az baskıcı ve aşırı annelik boyutunu daha az benimsediklerini, yurtdışında uzun süre yaşanılmış olması durumunda dahi ana-babaların aile yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde, yaşamış oldukları diğer bir kültürün etkisinin fazla olmadığını ve geleneksel tutumların korunduğunu belirlemişlerdir.

Kozacıoğlu (1986) 16-18 yaşları arasındaki gençlerin anksiyete düzeyleri ile annelerinin tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla toplam 150 gence "Durumluk-Sürekli Anksiyete Envanteri" ni, bu gençlerin annelerine ise "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)" ni uygulayarak 300 denekten oluşan bir örneklem üzerinde çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda, ebeveyn tutumu ile gençlerin anksiyete düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin aşırı kontrol ile baskılı disiplin tutumlarını yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerden daha fazla benimsedikleri ve desteklemekte oldukları saptanmıştır. Aşırı

kontrolcü annelik düşük sosyo-ekonomik düzeyde en fazla benimsenen bir boyut olarak görülse de, yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin de bu boyuta önemli bir yer vermeleri, aslında kontrolcü anneliğin sosyo-ekonomik düzeye bağlı olmaksızın, Türk toplumunun geleneksel kültür yapısından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca; gencin aile ve sosyal toplum içinde karşılaştığı durumların kültüre özgü bir yoğunluk gösterdiği, gencin gelişme sürecinde karşılaştığı engellemeler ve baskıların yaşamını, arzularını ve ideallerini engeleyen faktörler olduğu ve bu durumun özellikle düşük sosyo-ekonomik çevrelerde daha da yoğunluk kazandığı belirlenmiştir.

Polat (1986) otoriter ve demokratik olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocuklardaki öğrenilmiş çaresizlik düzeyine etkisini incelemek amacıyla ortaokul birinci sınıfa devam eden 192 öğrenci üzerinde çalışmıştır. Bulgular, ana-babalarını otoriter olarak algılayan çocukların öğrenilmiş çaresizlik düzeyinin, ana-babalarını demokratik olarak algılayan çocuklarınkinden daha yüksek olduğu şeklindedir.

Fettgather (1987) yaptığı bir çalışmada mental yönden geri kalmış öğrencilerle çalışan öğretmenlerin, bu öğrencilerin kronolojik yaşlarına uygun olmayan davranışları karşısında, ben durumlarının hangisini kullanarak tepki gösterdiklerini ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmada "Sıfat Tarama Listesi(Adjective Check List(ACL))" ve "Infantilization Check List" kullanılmıştır. Öğretmenlerin ben durumlarıyla ilgili ölçümler sonucunda; öğrencilere emredici ve tahakküm edici tutum içinde olan öğretmenlerin Yetişkin ben durumu puanlarının çok düşük olduğu ve TA eğitiminin öğretmenlerde tutum ve davranış değişikliği oluşturabileceği saptanmıştır.

Heyer (1987) çeşitli eğitim programlarına ve kendini geliştirme programlarına devam eden yaşları 16-65 arasında olan 806 kişilik bir grup ile çeşitli halk popülasyonundan oluşan yaşları 17-72 arasında olan 715 kişilik bir grup olmak üzere iki ayrı grup üzerinde çalışmış ve ben durumlarının belirgin ve ölçülebilir varlığını göstererek ben durumu teorisinin geçerliliğini test etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada "Heyer Ben Durumu Kişilik Profili Anketi (Heyer Ego State Personality Profile Questionnaire)" kullanılmıştır. Elde edilen bulguların

ışığında; TA'da kullanılan ve tanımlanan ben durumlarının belirgin ve işlemsel olarak varlığının kanıtlanabilir bir yapıda olduğu saptanmıştır.

Küçükturan (1987) ilkokul beşinci sınıfta okuyan Anadolu liseleri sınavlarına hazırlanan 70 çocuk üzerinde çalıştığı ve "Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri" ile "Bronfenbrenner Anababa Davranış Anketi" ni kullandığı araştırmasında çocukların kaygı düzeylerine ana-baba tutumlarının etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre; çocukların durumluk kaygı düzeyleri ile annelerinin cezalandıran ve aşırı istekli tutumları arasında bir ilişki bulunmazken, seven tutumla durumluk kaygı düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu ilişkiye göre; annelerin seven tutumları azaldıkça, durumluk kaygı düzeyinin arttığı görülmüştür. Annenin tutumlarının, sürekli kaygıya etkisinin önemli olmadığı bulunmuştur. Ayrıca babanın tutumlarının, sürekli ve durumluk kaygı düzeylerini etkilemediği saptanmıştır.

Steinberg (1987) araştırmasında ergenlik statü ve zamanlamasının (erken, zamanında ya da geç olgunlaşma) gençlerin aileleriyle olan ilişkilerine etkisini incelemiştir. İlk çocukları 10-15 yaşları arasında olan 204 aile örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; ergenlikte olgunlaşmanın, gencin ailesiyle olan duygusal yakınlığı ile bağlantılı olduğu, kızlardaki ergenlik olgunlaşması ve erkeklerdeki erken olgunlaşmanın anne ile genç arasında çatışma yarattığı, ancak babalar için bu durumun söz konusu olmadığı, geç olgunlaşmanın gence daha fazla davranış özerkliği getirdiği saptanmıştır.

Şakır (1987) H.Ü. Devlet Konservatuari'na devam eden 14-18 yaş grubundaki 66 öğrenci üzerinde çalıştığı araştırmasında sosyal uyum ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Hacettepe Kişilik Envanteri" ile "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ni kullanmıştır. Araştırma bulguları, ana-babaların sevecen, hoş görülmesi ve kabul edici olarak algılanmalarının sosyal uyumu olumlu yönde; soğuk, sınırlayıcı katı ve reddedici olarak algılanmalarının ise sosyal uyumu olumsuz yönde etkileyebildiğini göstermiştir. Annenin tutumunun sosyal uyumun artmasını büyük ölçüde etkilediği, sosyal uyumun düşük olması ile de babanın otoriter tutumunun önemli derecede ilişkili olduğu saptanmıştır.

Akbaba (1988) demokratik, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları ile benlik tasarımı, zamanı kullanma ve başkalarıyla yakınlık kurma gibi bazı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla üniversite üçüncü sınıfa devam eden 112 öğrenciye "Ana-Baba Tutum Ölçeği", "Kişisel Yönelim Envanteri" ve "Benlik Tasarımı Envanter" ini uygulamıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının birbirleriyle yakından ilişkili oldukları, buna karşılık demokratik ana-baba tutumunun diğer iki tutumdan farklı olduğu saptanmıştır. Ayrıca, demokratik ana-baba tutumunun benlik tasarımı ve zamanı kullanmayı olumlu, başkalarıyla yakınlık kurma özelliğini ise olumsuz yönde etkilediği, buna karşılık ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının benlik tasarımı ve zamanı kullanmayı olumsuz, başkalarıyla yakınlık kurma özelliğini ise olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Craig and Olson (1988) 68 eroin bağımlısına kısa süreli hastane tedavisinden önce ve sonra "Sıfat Tarama Listesi (Adjective Check List(ACL))" ni uygulayarak, tedavi sonrasında deneklerin ben durumlarında bir değişimin olup olmadığını saptamaya çalışmışlardır. Tedavi öncesi Uymuş Çocuk ben durumu puanları yüksek olan deneklerin, tedavi sonrasında Yetişkin ben durumlarında fonksiyonel bir artış ve Uymuş Çocuk ben durumu fonksiyonlarında bir azalma olduğu saptanmıştır.

Smetana (1988) yaş ortalaması 10-18 yaşları arasında olan 102 çocuk üzerinde çalışarak, çocukların ve ebeveynlerinin otorite kavramını nasıl algıladıklarını incelemiştir. Deneklerden, ailede yapılan ahlaki, geleneksel ve kişisel hatalar hakkında yargıda bulunmaları istenmiştir. Bütün aile üyeleri ahlaki ve geleneksel hataları, kişisel hatalardan daha mantıklı olarak yorumlamışlardır. Çocukların yaşı büyüdükçe ebeveynler ve çocuklar çok yönlü ve kişisel hataların geleneklere uyma zorunluluğu nedeniyle ortaya çıktığını düşünmekte ve bunu ebeveynsel olarak tanımlamaktadırlar. Gençlerin ebeveynlerden daha çok kişisel yargılamaya giriştikleri görülmüştür. Sonuç olarak; gençlik döneminde ebeveynlerle çocukları arasındaki otorite kavramını algılayış farklılığının gerçek yaşamdaki çatışmalardan da kaynaklanıyor olabileceği ve ebeveynler ile gençler arasında ortaya çıkan

çatışmaların gençlerin kişisel bağımsızlık istekleri ile ebeveynlerin ailenin sosyal sistemi hakkındaki düşüncelerinin çatışmasından doğabileceği belirlenmiştir.

Waughn et al (1988) 3-7 yaşları arasındaki çocukların kişilik gelişimleri ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla uzunlamasına bir araştırma yapmışlardır. Örneklem orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden seçilen %64'ü beyaz, %29'u siyah, %5'i Asya'lı, %2'si İspanyol olmak üzere 168 aile olarak belirlenmiştir. İlk çalışmalarını 1968 yılında gerçekleştirmişlerdir.

Araştırma kapsamına alınan çocuklar ergenlik çağına geldiklerinde (11-14-18 yaşlarına geldiklerinde) kişilik gelişimlerinin incelenmesi tekrarlanmıştır. Elde edilen bulgular; aile içinde kazanılan ilk sosyal tecrübelerin ergenlik çağındaki kız ve erkeklerin sosyal uyumları için önemli olduğunu göstermiştir.

Arı (1989) üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisini incelemek amacıyla, üniversite birinci ve dördüncü sınıfa devam eden 397 genç üzerinde çalışmış ve araştırmada "Hacettepe Kişilik Envanteri", "Rathus Atılganlık Envanteri" ile araştırmacı tarafından geliştirilen "Ben Durumları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; kızların Koruyucu Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumu puanlarının erkeklerinkinden önemli düzeyde yüksek olduğu, erkeklerin Yetişkin ben durumu puanlarının ise kızlarinkinden önemli düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Deneklerin baskın ben durumlarının atılganlık puanlarını etkilemekte olduğu, Yetişkin ben durumu baskın olan deneklerin en atılgan grubu, Uymuş Çocuk ben durumu baskın olanların ise en az atılgan grubu oluşturduğu saptanmıştır. Baskın ben durumlarıyla genel uyum arasında da bir ilişkinin olduğu, en yüksek genel uyum puanına Yetişkin ben durumu baskın olan deneklerin, en düşük genel uyum puanına ise Uymuş Çocuk ben durumu baskın olan deneklerin sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre; bölüm ve sınıf değişkenlerinin deneklerin ben durumları, atılganlıkları ve genel uyumları üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur.

Dix et al (1989) 4-12 yaş grubunda çocukları olan 117 annenin çocuk yetiştirme tekniklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada, deneklerden kendi çocukları ve diğer çocuklar tarafından yapılmış olan olumsuz davranışların bir tanımlamasını okumaları, çocukların yapmış oldukları her olumsuz davranış için bir çıkarım yapmaları ve bunun sonucu olarak ılımlı neden-sonuç ilişkileri ve güç destekleyici boyutları açısından nasıl tepkiler göstereceklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuçta, güç destekleyici tutumların daha çok tercih edildiği, ılımlı tutumların, yani konuşma ve uyarmaya dayanan tepkilerin ise daha az tercih edildiği görülmüştür.

Kochanska et al (1989) 16-44 aylık çocukları olan 68 annenin belirttikleri çocuk yetiştirme tutumları ile gerçek çocuk yetiştirme tutumları arasındaki benzerlikleri incelemeyi amaçlamışlardır. Annelerin fiziki ve fiili kontrol teknikleri ile ilgili veriler, çocukların da bulunduğu doğal bir iletişim ortamında, 90 dakikalık bir sürede elde edilmiştir. Sonuçta; otorite yanlısı tutumun, fiziki zorlama, emir, azarlama ve yasaklama ile pozitif, önerilerin kullanımı ile de negatif ilişki içinde olduğu, bunun tersine otoriter tutumun önerileri kullanma ile pozitif, fiziki zorlama, emir, azarlama ve yasaklama ile de negatif ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Akkoyun ve Bacanlı (1990) Gough and Heilbrun tarafından geliştirilen "Sıfat Tarama Listesi(Adjective Check List(ACL))" nin ve buna bağlı olarak TA Ego durumları Ölçekleri, Cinsiyet Stereotip indeksi ve Semantik Diferansiyel Kategorileri'nin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını yapmışlardır. Bu amaçla, önce ölçek back-translation ve komite yaklaşımlarıyla Türkçe'ye çevrilmiş, elde edilen Türkçe form İngilizce-Türkçe ve Türkçe-Türkçe uygulama gruplarına uygulanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; ölçeğin bu haliyle ülkemizde kullanılabileceği, alt ölçekler için geçerlik, norm ve madde analizi çalışmalarının da yapılmasıyla Interpersonel (ben durumlarının birbirleriyle orantıları göz önüne alınarak bireyin kendi içinde değerlendirilmesi) değerlendirme amacıyla da yararlanılabileceğini tespit etmişlerdir.

Berber (1990) sosyo-ekonomik faktörlerin ve ana-baba tutumlarının okul başarısına etkisini incelediği araştırmasında, lise son sınıfa devam eden 245 öğrenci üzerinde çalışmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin okul başarılarını lise birinci ve ikinci sınıf not ortalamalarına bakarak algılanan ana-baba tutumlarını ise "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ile belirlemiştir. Ana-baba tutumunun, demokratik ve otoriter olması ile okul başarısı arasında yapılan karşılaştırmada, önemli bir farklılık olmadığı saptanmıştır.

Lin and Fu (1990) yaptıkları bir çalışmada Çinli, göçmen Çinli, Kafkas-Amerikalı ana-babaların çocuk yetiştirme tutumları açısından karşılaştırılmasını amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini Tayvan ve ABD'deki kreşlere, 1. ve 2. sınıfa devam eden 138 çocuğun anne-babaları oluşturmuştur. Yapılan analizler sonucunda; ebeveyn tutumları üzerinde grup etkilerinin önemli olduğu görülmüştür. Buna göre; Çinli ve göçmen Çinli ana-babaların ana-baba kontrolü, bağımsızlık teşviki ve başarının vurgulanması konularına, Kafkas asıllı Amerikalı'lardan daha fazla önem verdikleri bulunmuştur. Sonuç olarak, çocuk yetiştirme tutumlarındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya konabilmesi için her grubun kendi geleneksel kültür değerlerinin yanı sıra, bulundukları çevrenin değerleri, tutum ve kültürel yönlerinin de gözönünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Mangır ve Haktanır (1990) A.Ü. Ziraat Fakültesi'nde öğretim elemanı ve memur olarak çalışan toplam 84 annenin aile yapıları, çocuklarına karşı tutumları ve bu tutumlara annelerin öğrenim düzeylerinin etkilerini incelemiştir. Araştırmada "Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)", "Aile Bilgi Formu" ve anneler için hazırlanan "Çalışan Anne Sorgu Cetveli" kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; öğretim elemanı annelerin, memur annelere göre daha büyük bir çoğunlukla en yüksek puanı demokratik tutum ile eşitlik tanıma boyutundan aldıkları, öğrenim düzeyi yükseldikçe otoriter tutumun yerini demokratik tutuma bıraktığı saptanmıştır.

Öztürk'ün (1990) demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının gençlerin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisini incelediği araştırmasının örneklemini üniversite son sınıfta okuyan 210 öğrenci oluşturmuştur. Sonuçlara göre; ana-babalarını demokratik olarak algılayan gençlerin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık düzeyleri ana-babalarını otoriter olarak

algılayan öğrencilerden daha yüksek, buna karşın kendini suçlama ve saldırganlık düzeyleri daha düşük bulunmuştur.

Aksaray (1992) orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden seçilen 14-22 yaşları arasındaki toplam 831 lise son sınıf öğrencisi üzerinde çalışmış, deneklere "Offer Benlik İmajı Envanteri" ni ve "Anababa Tutum Ölçeği" ni uygulamıştır. Yapılan analizler sonucunda; ebeveynlerini demokratik olarak algılayan gençlerin benlik imajlarının, otoriter olarak algılayan deneklerden daha yüksek olduğu, cinsiyetin algılanan ana-baba tutumları ile benlik imajı üzerinde önemli bir farklılık yaratmadığı, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin algılanan tutumlarının, diğer eğitim düzeyindeki ebeveynlere göre genci daha fazla etkilemekte olduğu, ancak anne ve babanın eğitim düzeyinin algılanan tutumlar ile benlik imajı üzerinde tek başına etkili olmadığı saptanmıştır.

Bacanlı (1992) 95 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada gençlerin "genç" ve "yaşlı" algıları ile genel olarak yaşlılığı nasıl gördüklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada "Sifat Tarama Listesi" kullanılmış ve sonuçlar TA Ego Durumları ve Beğenirlik, Güç ve Etkinlik kategorilerinde analiz edilerek karşılaştırılmıştır. Yaşlıların Yetişkin, Koruyucu Ana-Baba ve Beğenirlik boyutlarında, gençlerin ise Cinsiyet Stereotip İndeksi ve Etkinlik boyutlarında yüksek olarak algılandıkları, öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerinin ise, "genç" değerlendirilmesinden çok "yaşlı" değerlendirilmesine yakın olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar da, Türk toplumunun "yaşlı" yı "genç" ten daha beğenilir olarak algıladığı ve gençlerin kendilerini daha çok "yaşlı gibi" görme eğiliminde oldukları şeklinde yorumlanmıştır.

Bostan (1993) 14-16 yaş ergenlerinin uyum düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi amacıyla 338 gence "Hacettepe Kişilik Envanteri" ile "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ni uygulamıştır. Bulgular sonucunda; anne babanın tutumları ile çocukların uyumları arasındaki ilişkinin demokratik tutum açısından pozitif yönde, ilgisiz ve otoriter tutum açısından ise negatif yönde önemli olduğu saptanmıştır.

Çok (1993) üniversite birinci ve dördüncü sınıfa devam eden 637 öğrenci üzerinde çalışmış ve bu çalışmada gençlerin arkadaşlık ilişkileri ile bunun ana-baba tutumlarıyla olan ilişkisini incelemiştir. Veri toplama aracı olarak "Arkadaşlık İlişkileri Anketi", Rubin'in "Sevgi Ölçeği" ve Le Compte'un "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği" ni kullanmıştır. Ana-baba tutumları; aşırı koruyucu annelik, eşitlik-paylaşma, ev kadınlığını reddetme, evlilik çatışması ve baskı-disiplin boyutlarında incelenmiştir. Algılanan ana-baba tutumlarının tüm boyutlarında cinsiyetlerarası farklılıklar olduğu görülmüştür. Kızların erkeklere göre koruyuculuğu ve bağımlılığı daha az destekleyici, daha demokratik, eşitlikçi, daha az baskı ve disiplin yönelimli, ev kadınlığı rolünü daha fazla reddeden, evlilik çatışmasını daha fazla algılayan bir yapıda oldukları bulunmuştur. Aşırı koruyucu annelik, eşitlik-paylaşma, baskı ve disiplin boyutlarında gencin karşı cinsten arkadaşının olup olmama durumunun algılanan tutumları farklılaştırdığı saptanmıştır. Karşı cinsten arkadaşı olan gençlerin, olmayanlara göre daha az koruyucu, fedakarlığı ve bağımlılığı destekleyen kişiler oldukları gözlenmiştir. Ayrıca ailesi arkadaşlık ilişkilerine müdahale eden gençlerin geleneksel ev kadınlığını daha fazla reddettikleri belirlenmiştir.

İkizoğlu (1993) algılanan ana-baba tutumlarının, lise son sınıfta okumakta olan toplam 341 öğrencinin benlik saygısı üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmada "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ile "Benlik Saygısı Envanteri" kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; ana-babanın demokratik ve otoriter tutumunun gençlerin benlik saygısı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Phillips (1993) geçmişinde travma yaşamış, erken çocukluk döneminde cinsel istismara uğramış olan üç vaka incelemesi sonucunda, hafıza kopukluğunun giderilmesi, ben durumlarının bütünleştirilmesi ve faaliyete geçirilmesi yoluyla bazı travmalar sonucu oluşan bozuklukların giderilmesinde ben durumları terapisinin etkin olduğunu saptamıştır.

Mangır vd (1995) fiziksel istismara uğrayan ve uğramayan çocukların bazı kişilik özellikleri ile ana-baba tutumlarını algılayış biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilkökul beşinci sınıfa devam eden 380 çocuk üzerinde çalışmışlardır. Veri toplama aracı olarak "Bronfenbrenner Ana-Baba Tutum Ölçeği" ile "Coopersmith Özsaygı Envanteri"

kullanılmıştır. Verilerin değeriendirilmesi sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin, doğum sırasının ve anne-baba eğitim durumunun fiziksel istismar üzerinde etkili olduğu, cinsiyetin ve kardeş sayısının bu konuda bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Ayrıca anne-baba tutumunun fiziksel istismar durumu ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığı, ailedeki çocuk sayısının ana-baba tutumlarını, anne ve baba eğitim durumunun ise özsaygı düzeyini etkilediğı belirlenmiştir.

4. MATERYAL VE METOD

Bu araştırmada, üniversite gençliğinin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin saptanması ve cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumu, anne-baba arasındaki ilişki durumu, anne ve baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin gençlerin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemen Seçimi

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin ikinci ve üçüncü sınıflarında okuyan kız ve erkek öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme, tabakalı tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Bu amaçla; Ziraat Fakültesi'nin bölümleri ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nda öğrenim gören ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin listeleri temin edilerek, toplam sayılar belirlenmiştir. Daha sonra her bölümün ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nun ikinci ve üçüncü sınıflarına devam eden kız ve erkek öğrencilerin %20'si olmak üzere toplam 172 öğrenci tesadüfi örneklem yöntemi (random sampling) ile seçilerek araştırmaya dahil edilmiştir.

Birinci sınıf öğrencilerinin yeni ortama, arkadaş çevresine uyum problemleri olabileceği düşüncesiyle dördüncü sınıf öğrencilerinin de öğrenciliklerinin son yılını yaşamaları, gelecekle ilgili endişelerinin yoğun olabileceği gerekçeleriyle bu sınıflarda okuyan öğrenciler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Araştırma 1993-1994 öğretim yılının güz döneminde yapılmıştır. Deneklerde herhangi bir bedensel özürü olmama, parçalanmamış aileden gelme ve yıl kaybetmemiş olma şartları aranmıştır.

Bu şartlara uymayan öğrenciler de arkadaşları ve kendileri tarafından herhangi bir yanlış anlaşılmaya maruz kalmamaları açısından ankete dahil edilmişlerdir. Fakat onlardan elde edilen veriler değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca STL'de 20'den az, 200'den fazla sıfat işaretleyen öğrenciler de araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırma toplam 199

kişi üzerinde yürütülmüş, aranan özellikleri taşımayan deneklerden elde edilen veriler araştırmadan çıkarıldığı için örneklem 109 kız ve 63 erkek olmak üzere, toplam 172 genç olarak belirlenmiştir.

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, genç ve ailesi hakkında bazı genel bilgileri toplayabilmek için, araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Gençlerin ben durumlarını tespit etmek amacıyla; Gough and Heilbrun (1983) tarafından geliştirilmiş olan "Adjective Check List (ACL)" in Akkoyun ve Bacanlı (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış hali olan "Sıfat Tarama Listesi (STL)", ana-baba tutumlarını algılamalarını saptamak amacıyla da Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" kullanılmıştır.

4.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Gencin kendisi ve ailesi hakkında tanıtıcı bilgileri toplayabilmek, deneklerin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumlarını etkileyebilecek etmenleri saptayabilmek için, araştırmacı tarafından geliştirilen ve gencin cinsiyetini, kardeş sayısını, doğum sırasını, fiziki görünüşünden memnuniyet durumunu, anne-babası arasındaki ilişki durumunu, anne ve babasının öğrenim düzeyini saptamaya yönelik sorulardan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bu form deneklere bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır (Ek-1).

4.2.2. Sıfat Tarama Listesi (STL)

STL geliştirme çabaları 1930'lardan itibaren var olup, Harrison G. Gough'un "Sıfat Tarama Listesi (STL)" ya da orjinal adıyla "Adjective Check List (ACL)" geliştirme çalışmaları 1949 yılında başlamıştır.

1936 yılında Allport and Odbert tarafından hazırlanan ve 17953 İngilizce kelimedenden oluşan özellik isimleri monografi, psikolojik araştırmada bu haliyle kullanmanın mümkün olmaması gerekçesiyle R.B. Cattell tarafından kısaltılarak, psikolojide kullanılabilir hale getirilmeye çalışılmıştır. R.B. Cattell'in bu çalışmalarının sonucunda 171 özellik isminden oluşan bir liste oluşmuştur.

Harrison G. Gough'un yaptığı STL'ni geliştirme çalışmalarının başlangıcında (1949), Cattell'in listesinden 125 sıfat seçilmiş, 1950 yılında sıfat sayısı 279'a, 1951 yılında 284'e, 1952 yılında ise yeni düzenlemelerle 300 sıfata çıkarılmıştır. Bunların sonucunda, bugün standart olarak kullanılan ACL 1952 yılında oluşturulan 300 sıfatlık listedir. İlk STL Elkitabı Gough and Heilbrun (1965) tarafından yayınlanmış olup, 24 ölçeği içermektedir. 1983 yılında yeni bazı ölçekler eklenerek "Gözden Geçirilmiş Elkitabı" nı yayınlamışlardır ve bu elkitabında 37 ölçek bulunmaktadır (Gough and Heilbrun 1983, Bacanlı 1991).

Bu 37 ölçekten 5'i (Eleştirici Anababa, Koruyucu Anababa, Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları) Williams (1978) tarafından geliştirilmiş olup, Berne tarafından ortaya atılan Transactional Analysis (TA) kuramının ego durumlarını ölçmeyi hedef almaktadır.

Sıfat Tarama Listesi'nin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Akkoyun ve Bacanlı (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek öncelikle Türkçe'ye, sonra yeniden İngilizce'ye çevrilmiş, üzerinde uzlaşamayan sıfatlar tespit edilmiş, daha sonra her iki dili de kullanma deneyimine sahip uzman kişilere başvurularak çeviri tamamlanmıştır. Uyarlama işlemi İngilizce-Türkçe (n=26) ve Türkçe-Türkçe (n=24) uygulama grupları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Her iki gruba ait korelasyon katsayıları elde edilmiş ve iki grup sonuçlarının birbirine yakın olmalarına dayanılarak, İngilizce ve Türkçe formlarının eşdeğer oldukları sonucuna varılmıştır.

Ayrıca TA Ego Durumları Ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmış, çalışmada elde edilen sonuçlar Williams and Williams'ın (1980) ilgili sonuçları ile karşılaştırılmış ve sonuçların büyük ölçüde benzer olduğu görülmüştür. Akkoyun ve Bacanlı

(1990), yaptıkları bu çalışmaların sonucunda, TA Ego Durumları Ölçeklerinin Türkçe'de kullanılabileceğine karar vermişlerdir (Akkoyun ve Bacanlı 1990, Bacanlı 1991).

Bu araştırmada Sıfat Tarama Listesi'nin TA Ego Durumları Ölçekleri kullanılmıştır (Ek-2).

Sıfat Tarama Listesi başlangıçta gözlemcilerin başkalarını değerlendirmeleri için geliştirilmeye başlanmışsa da, öncelikle kişilerin kendilerini değerlendirmelerinde kullanılmaktadır. Bu tür kullanımda, kişiye STL tanıtılmakta ve kendisine uygun olan sıfatları işaretlemesi istenmektedir. STL bireysel olarak veya grup halinde kullanılabildiği gibi, yönerge de yazılı veya sözlü olarak kişiye sunulabilmektedir..

4.2.2.1. Sıfat Tarama Listesi (STL)'nin değerlendirilmesi

Elde edilen veriler Bacanlı tarafından, sıfatların TA Ego Durumları Ölçekleri açısından puanlanması için geliştirilen paket program yardımıyla değerlendirilerek, her deneğe ait Eleştirici Anababa, Koruyucu Anababa, Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları puanları olmak üzere toplam 5'er puan elde edilmiştir (Bacanlı 1991).

4.2.3. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Gençlerin algıladıkları ana-baba tutumlarının ölçülmesinde Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek demokratik, ilgisiz ve otoriter olarak belirlenen üç ana-baba tutumu kategorisinin herbiri için 40'ar madde olmak üzere, toplam 120 maddeden oluşmaktadır (Ek-3).

4.2.3.1. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin geçerliliği

Kuzgun (1972) tarafından üç değişik ana-baba tutumundan herbirini ölçmek için 75'er davranış ifadesi hazırlanmış ve maddeler uzmanların incelemesine sunulmuştur. Uygun görülmeyen maddelerin çıkarılmasından ve bazı maddelerin düzeltilmesinden sonra her ana-

baba tutumu için 45'er davranış ifadesi elde edilmiştir. Elde edilen 135 maddelik envanter, 25 kişilik bir uzman grubuna dağıtılmış, tanımlanan ana-baba tutumlarını dikkate alarak her ifadenin hangi ana-babanın karakteristik davranışı olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bunların sonucunda her ana-baba tutum kategorisi için 40 olmak üzere 120 maddelik bir araç haline getirilmiştir.

4.2.3.2. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin güvenilirliği

Kuzgun (1972) güvenilirlik çalışması için envanteri 92 kişilik bir öğrenci grubuna 15 gün ara ile iki kez uygulamış ve iki ölçüm arasındaki korelasyonları aşağıdaki gibi tespit etmiştir.

Demokratik ana-baba tutumu .66

Otoriter ana-baba tutumu .59

İlgisiz ana-baba tutumu .65

4.2.3.3. Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)'nin değerlendirilmesi

"Ana-Baba Tutum Ölçeği" nde yer alan ifadeler "tamamen katılıyorum" dan "hiç katılmıyorum" a kadar beş aşamada değerlendirilmiştir. Gençlerin her ifade için verdikleri puanlar anne ve baba için ayrı olmak üzere tek tek incelenmiş, demokratik, ilgisiz ve otoriter tutumu içeren ifadelerin puanları ayrı ayrı hesaplanmıştır (Bilal 1984).

4.3. Veri Toplama Yöntemi

Genç ve ailesi hakkındaki bilgiler anket tekniği ile elde edilmiştir. Gençlerin ben durumları "Sıfat Tarama Listesi (STL)", algıladıkları ana-baba tutumları ise "Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" uygulanarak saptanmıştır.

İlk aşamada; Ziraat Fakültesi'nde bulunan 12 bölüm ile Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nda öğrenim gören ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin %20'si tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Her bölümün ve Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'nun mesleki uygulama günleri tespit edilmiş, araştırma karsamına alınacak öğrenciler mesleki uygulama günlerinde, sorumlu olan öğretim elemanından izin alınarak, uygun bir ortamda toplanmıştır (kütüphane, dersane, laboratuvar v.b.). Kendilerine araştırmanın amacı, önemi anlatılmış, bu araştırmaya katılmak istemeyenler ortamdan çıkarılarak, geriye kalan denekler birbirlerini etkilemeyecek şekilde oturtulmuştur.

Deneklere ilk önce "Kişisel Bilgi Formu" dağıtılmıştır. Gençler bu formları doldurarak araştırmacıya vermişlerdir. Bu gençlerden yıl kaybetmemiş olanlar, herhangi bir bedensel özürü bulunmayanlar, parçalanmamış aileden gelenlere ait veriler değerlendirmeye alınmıştır "Kişisel Bilgi Formu" nu uygulamak 10 dakika sürmüştür.

Sonra deneklerin ben durumlarını tespit etmek için "Sıfat Tarama Listesi (STL)" dağıtılmıştır. Deneklerden olmak istedikleri gibi değil, gerçekten kendilerinde var olduğuna inandıkları sıfatları işaretlemeleri gerektiği hem sözlü olarak açıklanmış, hem de yazılı bir yönerge her deneğe ayrı ayrı sunulmuştur. Gerekli açıklamalardan sonra STL'nin uygulanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. 20'den az, 200'den fazla sıfat işaretleyen deneklere ait veriler değerlendirmeye alınmamıştır.

Daha sonra, gençlerin algıladıkları ana-baba tutumlarını saptamak için "Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" ve cevap kağıdı dağıtılmıştır. Gençlerden önce ilk sayfadaki "Açıklama" bölümünü okumaları istenmiştir. Okuma işleminden sonra araştırmacı tarafından, cevaplama tekniği bir kez daha anlatılmıştır. Açıklamaların yapılmasından sonra ölçeğin uygulanması 30-40 dakikada tamamlanmıştır.

4.4. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

4.4.1. Verilerin değerlendirilmesi

İlk önce toplanan anket formlarındaki bilgilerin çetelenmesi yapılmıştır. Her deneğin ailesi ve kendisi hakkındaki bilgiler değerlendirilerek frekans dağılım tabloları oluşturulmuştur.

Daha sonra "Sifat Tarama Listesi (STL)" ve "Ana-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)" değerlendirilmiştir.

Örnekleme alınan deneklerden elde edilen ben durumları puanları, algılanan ana-baba tutum puanları ile genç ve ailesi hakkındaki bilgiler bilgi kayıt formuna kayıt edilmiştir.

4.4.2. Verilerin analizi

Örnekleme seçilen genç ve ailesi hakkındaki bilgileri içeren "Kişisel Bilgi Formu" değerlendirilerek elde edilen veriler frekans ve yüzde dağılım tabloları halinde verilmiştir.

Gençlerin ben durumlarında ve algıladıkları ana-baba tutumlarında cinsiyetin, kardeş sayısının, doğum sırasının, deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun, anne-baba arasındaki ilişki durumunun, anne ve baba öğrenim düzeyinin etkili olup olmadığını anlamak için "Varyans Analizi" yapılmıştır. Yapılan Varyans Analizi sonucunda, ortalamalar arasındaki farklılığın önemli bulunması halinde, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptayabilmek için "Duncan Testi" yapılmıştır.

Ben durumları ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla da "Korelasyon Katsayıları Önemlilik Testi" yapılmıştır (Düzgüneş vd 1983).

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada, üniversite gençliğinin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin saptanması ve cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumu, anne-baba arasındaki ilişki durumu, anne ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerinin gençlerin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumları üzerinde etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma ile ilgili olarak toplanan bilgiler değerlendirilerek analiz edilmiş, bulgular önce betimsel nitelikte, sonra da test edilmiş şekliyle verilmiştir.

Örnekleme alınan gençlerin kendileri ve ailelerine ilişkin özelliklerine göre dağılımları Tablo 5.1.-5.7. arasında verilmiştir.

Deneklerin ben durumları ve algıladıkları ana-baba tutumları ile etkisi araştırılan değişkenlere ait ortalamalar, standart hatalar ve ortalamalar arasındaki farklılığı saptayabilmek için yapılan Varyans Analizi sonuçları Tablo 5.8.-5.21. arasında incelenmiştir. Yapılan Varyans Analizi sonucunda; ortalamalar arasındaki farklılığın önemli bulunması halinde, farklılığı hangi grubun yarattığını saptayabilmek için Duncan Testi uygulanmıştır. Duncan Testi sonuçları da Tablo 5.11, 5.12, 5.18, 5.19, 5.20. ve 5.21'de verilmiştir.

Ben durumları ile ilgili düşüncelerin kaynağı TA kuramına dayanılarak yapılan terapi çalışmalarıdır. Ve ben durumları ile ilgili betimsel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle de araştırmada elde edilen bulguların yorumlanmasında diğer kişilik özellikleri (kendini-kabul, benlik saygısı, benlik kavramı v.b. gibi) ile ilgili araştırma sonuçlarından yararlanılmıştır.

Ben durumları ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan Korelasyon Katsayıları Önemlilik Testi sonucu da Tablo 5.22'de verilmiştir.

Tablo 5.1-5.7 arasında, araştırmaya alınan deneklerin cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumu, anne-baba arasındaki ilişki durumu, anne ve baba öğrenim düzeylerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 5.1. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

CİNSİYET	N	%
Kız	109	63.37
Erkek	63	36.63
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.1. incelendiğinde örneklemin %63.37'sinin kız deneklerden, %36.63'ünün ise erkek deneklerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5.2. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

KARDEŞ SAYISI	N	%
Tek Çocuk	3	1.75
2-3 Kardeş	109	63.37
4 ve Üstü Kardeş	60	34.88
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.2. incelendiğinde, deneklerin büyük bir çoğunluğunun 2-3 kardeşe sahip oldukları (%63.37), tek çocuk olan deneklerin ise oldukça az bir oranı teşkil ettikleri (%1.75) görülmektedir.

Tablo 5.3. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımı

DOĞUM SIRASI	N	%
İlk Çocuk	70	40.70
Ortanca veya Ortancalardan Biri	52	30.23
Son Çocuk	50	29.07
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.3.'de de görüldüğü gibi deneklerin %40.70'inin ailenin ilk çocuğu, %30.23'ünün ortanca veya ortancalardan biri olduğu, %29.07'sinin ise son çocuk oldukları saptanmıştır.

Tablo 5.4. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumlarına Göre Dağılımı

FİZİKİ GÖRÜNÜŞTEN MEMNUNİYET DURUMU	N	%
Memnun	125	72.67
Kısmen Memnun	42	24.42
Memnun Değil	5	2.91
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.4.'de de görüldüğü gibi deneklerin büyük bir çoğunluğu fiziksel görünüşlerinden memnun olduklarını (%72.67) belirtirken, kısmen memnun olanların oranının %24.42 olduğu, fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin ise %2.91 oranında oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 5.5. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumlarına Göre Dağılımı

İLİŞKİ DURUMLARI	N	%
Çok İyi	67	38.95
İyi	84	48.84
Ne Kötü, Ne İyi	18	10.47
Kötü	3	1.74
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.5. incelendiğinde deneklerin %48.84'ünün anne-babalarının ilişkilerini "iyi", %38.95'inin "çok iyi" olarak algıladıkları, anne-babalarının ilişkilerini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerin ise %10.47 oranında olduğu görülmektedir. Anne-babalarının ilişkilerini "kötü" olarak algılayan deneklerin %1.74 oranında olduğu, "çok kötü" olarak algılayan deneğe ise hiç rastlanmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5.6. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	%
Okur-Yazar Değil	15	8.72
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	86	50.00
Ortaokul Mezunu	19	11.04
Lise Mezunu	26	15.12
Yüksekokul Mezunu	26	15.12
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.6. incelendiğinde, lise mezunu anneye sahip deneklerle, annesi yüksekokul mezunu olan deneklerin oranının eşit olduğu (%15.12), okur-yazar veya ilkokul mezunu anneleri olan deneklerin büyük bir çoğunluğu oluşturduğu (%50.00), deneklerin %8.72'sinin ise okur-yazar olmayan annelere sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 5.7. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

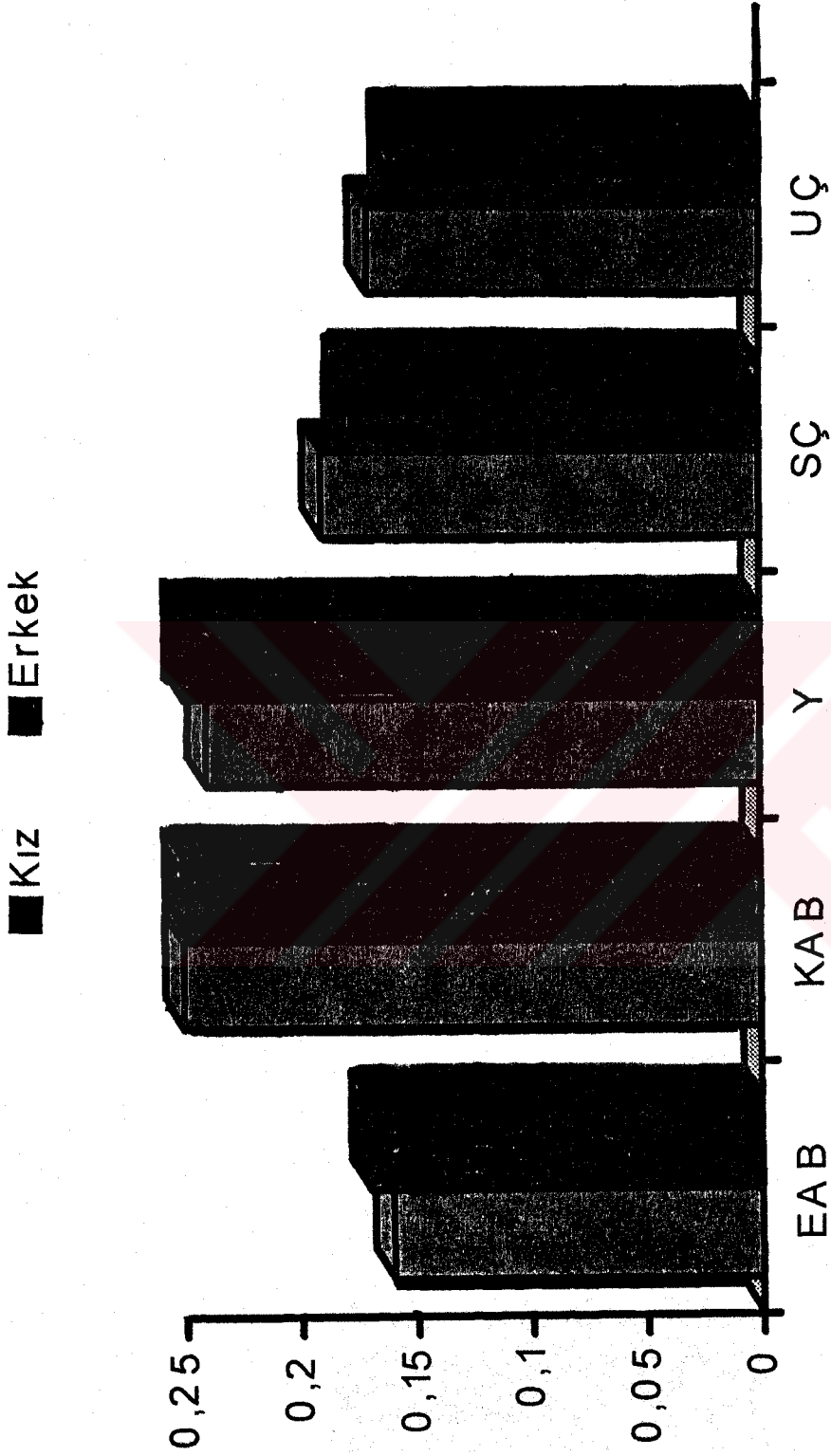
BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	%
Okur-Yazar Değil	2	1.16
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	50	29.07
Ortaokul Mezunu	13	7.56
Lise Mezunu	36	20.93
Yüksekokul Mezunu	71	41.28
TOPLAM	172	100.00

Tablo 5.7. incelendiğinde; babası yüksekokul mezunu olan deneklerin oranının %41.28 olduğu, bunu babası okur-yazar veya ilkokul mezunu olan deneklerin izlediği (%29.07) görülmektedir. Babası lise mezunu olan deneklerin oranı %20.93, ortaokul mezunu babası olan deneklerin oranı %7.56'dır. Babası okur-yazar olmayan deneklerin çok küçük bir grubu oluşturduğu görülmektedir (%1.16).

Araştırmaya alınan deneklerin cinsiyetleri ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları tablo 5.8.'de verilmiştir.

Tablo 5.8. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

CİNSİYET	N	B E N EAB	D U R U M L A R I KAB	S Ç	U Ç
Kız	109	0.16±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.19±0.00
Erkek	63	0.17±0.00	0.25±0.00	0.25±0.00	0.18±0.00
VARYANS ANALİZİ		F=1.33	F=0.00	F=6.83	F=4.24
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P<0.01	P<0.05
					F=5.14
					P<0.05

Şekil 5.1. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.8. incelendiğinde; erkek deneklerin Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarının, kız deneklere göre daha yüksek (0.16 ± 0.00 ; 0.17 ± 0.00), Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarının kız ve erkek deneklerde eşit olduğu (0.25 ± 0.00), kız deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamalarının ise erkek deneklere ait ortalamadan daha düşük olduğu (0.24 ± 0.00 ; 0.25 ± 0.00) görülmektedir.

Kız deneklerin Serbest çocuk ben durumu puan ortalamaları ile Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalamalarının erkek deneklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (SÇ: 0.19 ± 0.00 , 0.18 ± 0.00 ; UÇ: 0.17 ± 0.00 , 0.16 ± 0.00).

Yapılan varyans analizi sonucunda Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde cinsiyetin önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$, $P < 0.05$).

Erkek deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamalarının kız deneklere göre önemli düzeyde yüksek olması nedeniyle; erkeklerin kızlara göre daha fazla gerçekçi ve mantıklı davrandıkları, daha fazla sorumluluk aldıkları, karar verirken eldeki bilgileri değerlendirdikleri söylenebilir.

Kızların Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalaması erkeklerinkinden önemli düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu durumun sosyo-kültürel özelliklerden kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü Türk toplumunda kızlar erkeklere göre daha fazla "uymaya" ve "olgun davranma" ya zorlanabilmektedirler.

Kızların Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamalarının erkeklerinkinden daha yüksek olması ise kızların erkeklere nazaran daha spontan, daha girişimci, daha yaratıcı oldukları ve hayattan daha fazla zevk aldıkları şeklinde yorumlanabilir.

Kızların Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarının erkeklerinkinden önemli düzeyde yüksek, Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamalarının ise daha düşük olması beklenirdi. Çünkü kızların erkeklere nazaran daha koruyucu, hoşgörülü, merhametli, yufka yürekli, daha olgun, ağırbaşlı ve yumuşak başlı olduklarına dair genel bir kanı vardır. Ancak araştırmanın bulguları bu kanıyı desteklememektedir.

Williams and Best'in (1982) 25 ÷lkede yaptıkları araştırmalarının bulgularına g÷re; erkeklerin Eleştirici Anababa ve Yetişkin ben durumları puan ortalamalarının kadınlarınkinden y÷ksek olduğu, kadınların ise Koruyucu Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının erkeklerin puan ortalamalarına oranla daha y÷ksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, araştırmamızın bulguları ile kısmen paralellik g÷stermektedir.

Yine Arı'nın (1989) araştırma sonuçlarına g÷re de; üniversite gençliğinin Koruyucu Anababa, Yetişkin ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde, cinsiyetlerinin önemli bir etkisinin olduğu ve kız deneklerin Koruyucu Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının erkeklerinkinden daha y÷ksek, erkek deneklerin ise Yetişkin ben durumu puan ortalamasının kızlarınkinden daha y÷ksek olduğu belirlenmiştir.

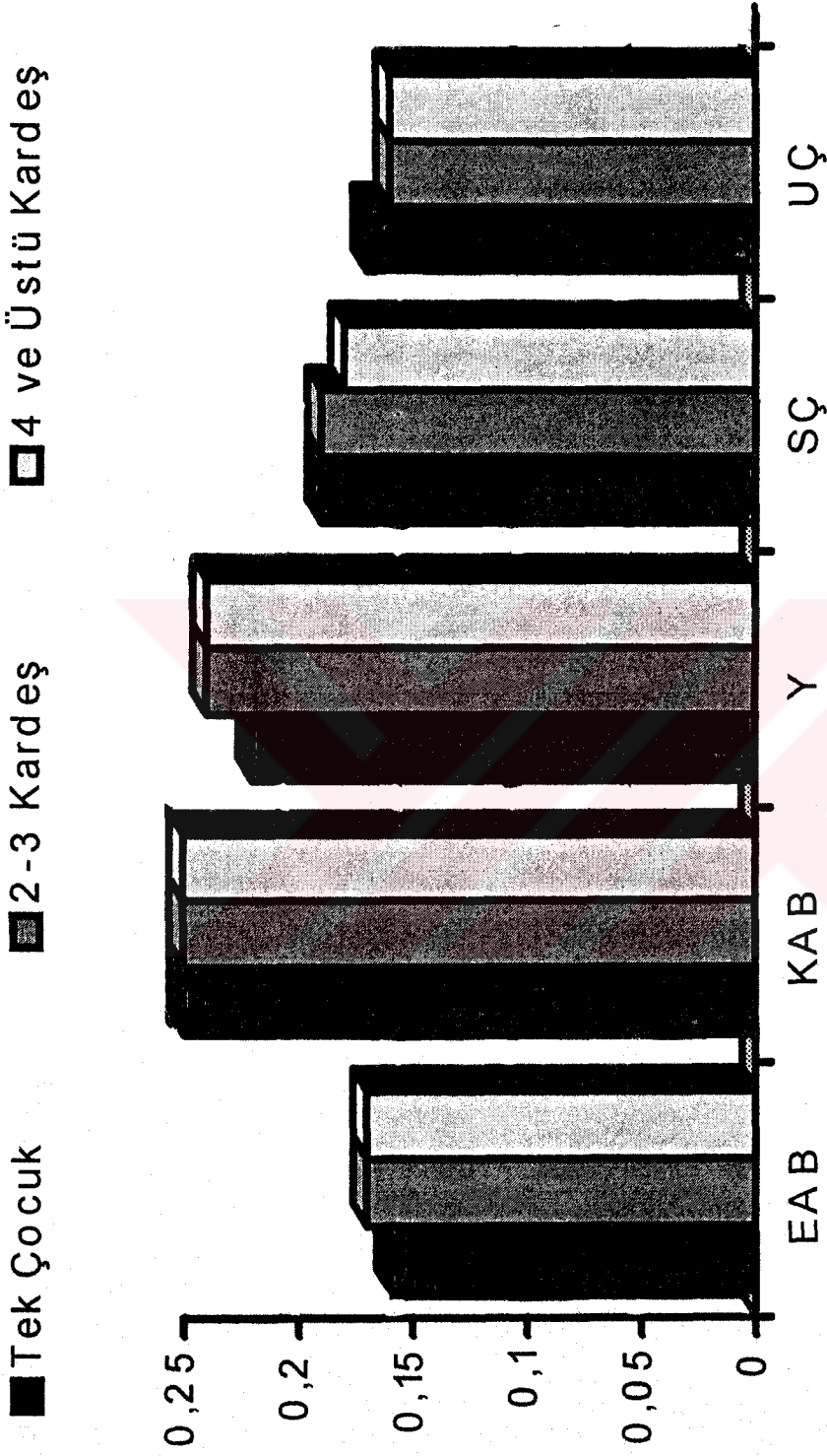
Tablo 5.9.'da araştırmaya alınan deneklerin kardeş sayıları ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve Varyans Analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.9. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayıları ile Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans

Analizi Sonuçları

KARDEŞ SAYISI	N	B E N D U R U M L A R I				UÇ
		EAB	KAB	Y	SÇ	
Tek Çocuk	3	0.16±0.01	0.25±0.02	0.22±0.01	0.19±0.01	0.17±0.01
2-3 Kardeş	109	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.19±0.01	0.16±0.01
4 ve Üstü Kardeş	60	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00	0.16±0.00
VARYANS ANALİZİ						
SONUÇLARI		F=0.03 P>0.05	F=0.49 P>0.05	F=0.99 P>0.05	F=2.16 P>0.05	F=0.45 P>0.05

Şekil 5.2. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayısına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.9. incelendiğinde; tek çocuk olan deneklerin Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarının, diğer gruptakilere kıyasla daha düşük olduğu (0.16 ± 0.01), 2-3 kardeşe sahip olanlarla, 4 ve üstü kardeşe sahip olan deneklerin Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarının ise eşit olduğu görülmektedir (0.17 ± 0.00). Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında da tüm grupların eşit ortalamaya sahip oldukları görülmektedir (0.25 ± 0.02 , 0.25 ± 0.00 , 0.25 ± 0.00). Yetişkin ben durumunda, en düşük ortalamaya tek çocuk olan deneklerin (0.22 ± 0.01) sahip olduğu, Serbest Çocuk ben durumunda ise en düşük ortalamaya 4 ve üstü kardeşi olan grubun sahip olduğu (0.18 ± 0.00) belirlenmiştir. Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında ise 4 ve üstü kardeş olan deneklerle, 2-3 kardeş olan deneklerin eşit ortalamaya sahip oldukları (0.16 ± 0.01 , 0.16 ± 0.00), tek çocuk olan deneklerin de en yüksek ortalamaya sahip oldukları (0.17 ± 0.01) görülmüştür.

Kardeş sayısının deneklerin ben durumları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı yapılan varyans analizi sonucunda tespit edilmiştir ($P > 0.05$).

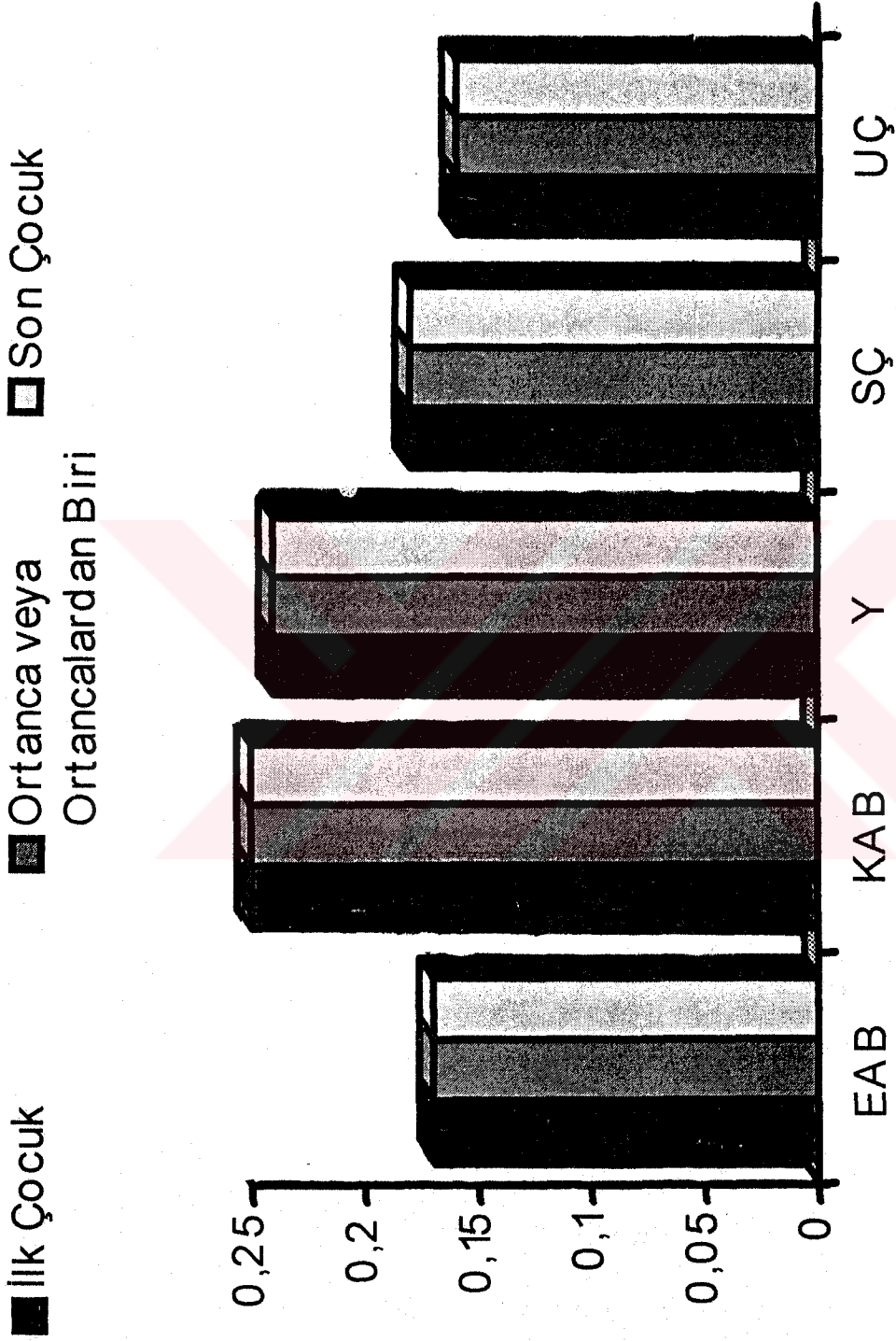
Bu bulgulara göre bir kişilik özelliği olan ben durumlarının, örnekleme oluşturan gençlerin kardeş sayılarına göre istatistiksel bir farklılaşma göstermediği söylenebilir. Kardeş sayısının bazı kişilik özellikleri üzerinde önemli, bazı kişilik özellikleri üzerinde ise önemsiz bir etkisinin olduğu yapılan çeşitli araştırmalarda görülmüştür.

Kılıçcı'nın (1981) üniversite öğrencileri, Kandemir'in (1991) ise lise son sınıf öğrencilerinin kendini-kabul düzeylerini etkileyen faktörleri inceledikleri araştırmalarında da; deneklerin kendini-kabul düzeyi ortalamaları arasında az ya da çok kardeşli oluşa göre önemli bir farkın bulunmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya alınan deneklerin doğum sıraları ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Tablo 5.10.'da verilmiştir.

Tablo 5.10. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıraları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans*
Analizi Sonuçları

DOĞUM SIRASI	N	B E N EAB	D U R KAB	M L A R I Y SÇ	UÇ
İlk Çocuk	70	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00
Ortanca veya Ortancalardan Biri	52	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00
Son Çocuk	50	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00
VARYANS ANALİZİ		F=0.12	F=0.19	F=0.73	F=2.34
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05

Şekil 5.3. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.10. incelendiğinde; Eleştirici Anababa, Koruyucu Anababa, Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının tüm gruplarda eşit olduğu görülmektedir (EAB: 0.17 ± 0.00 , KAB: 0.25 ± 0.00 , Y: 0.24 ± 0.00 , SÇ: 0.18 ± 0.00 , UÇ: 0.16 ± 0.00).

Doğum sırasının, deneklerin ben durumları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır ($P > 0.05$).

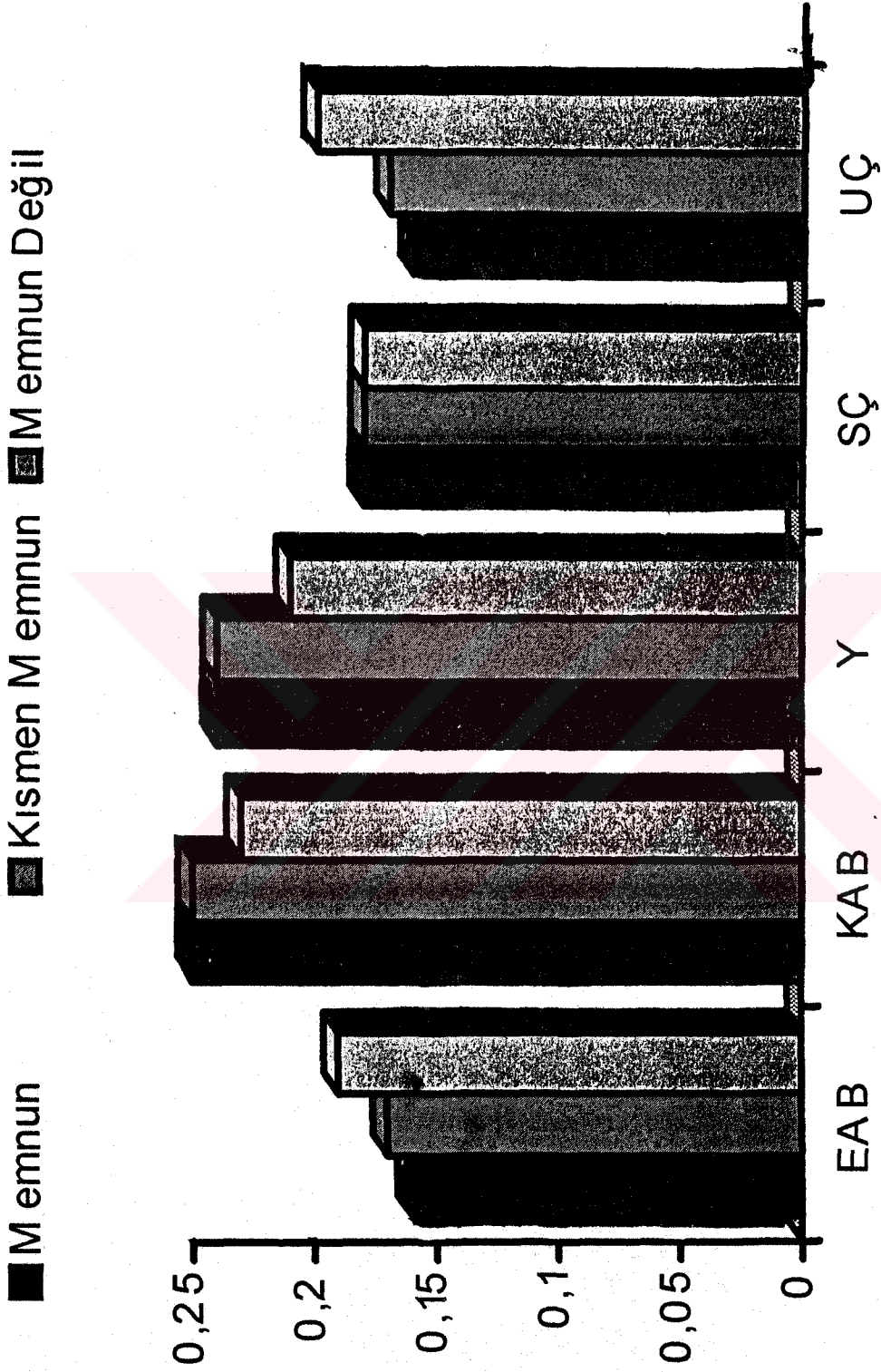
Kişiliğin yapısını ve fonksiyonlarını ifade eden ben durumlarının doğum sırasından etkilenmediği söylenebilir.

Ancak, ailedeki diğer çocukların varlığına ve bunun çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerine dikkati çekmede ilk kuramcı olan Adler çocuğun dünyaya geliş sırasının önemli olduğunu ve bu sıranın kendine özgü bazı sorunları da birlikte getirdiğini ileri sürmekte, büyük çocuğu "tacını yitirmiş bir kral", küçük çocuğu da "şımarık, sevimli küçük çocuk" olarak nitelendirmektedir. Bununla beraber doğum sırasından kaynaklanacak olası sorunların, kesin beklentiler olarak yorumlanmaması gerektiğini de vurgulamaktadır (Adler 1992).

Tablo 5.11'de araştırmaya alınan deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumları ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.11. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

FİZİKİ GÖRÜNÜŞTEN MEMNUNİYET DURUMU	N	B E N D U R U M L A R I					UÇ
		EAB	KAB	Y	SÇ		
Memnun	125	0.16±0.00 B	0.25±0.00	0.24±0.00 A	0.18±0.00	0.16±0.00 B	
Kısmen Memnun	42	0.17±0.00 B	0.25±0.00	0.24±0.00 A	0.18±0.00	0.17±0.00 B	
Memnun Değil	5	0.19±0.01 A	0.23±0.01	0.21±0.00 B	0.18±0.01	0.20±0.01 A	
VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI		F=3.10 P<0.05	F=2.50 P>0.05	F=4.45 P<0.05	F=0.01 P>0.05	F=9.01 P<0.01	

Şekil 5.4. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumlarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.11 incelendiğinde, fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin en yüksek Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamasını oluşturdıkları (0.19 ± 0.01), fiziki görünüşlerinden kısmen memnun olan deneklerin, memnun olan deneklerden daha yüksek, memnun olmayan deneklerden de daha düşük puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir (0.17 ± 0.00). Koruyucu Anababa ben durumunda, fiziki görünüşlerinden memnun olan deneklerle, kısmen memnun olanların puan ortalamaları eşit iken (0.25 ± 0.00), fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin puan ortalamasının daha düşük olduğu görülmüştür (0.23 ± 0.01).

Fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamaları 0.21 ± 0.00 iken, diğer gruptaki ortalamalar eşit olup 0.24 ± 0.00 'dır. Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında, tüm gruplara ait ortalamaların birbiriyle eşit olduğu görülmektedir (0.18 ± 0.00 , 0.18 ± 0.00 , 0.18 ± 0.01). Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalamalarında en düşük grubu fiziki görünüşlerinden memnun olan denekler oluşturmakta (0.16 ± 0.00) ve fiziki görünüşten memnuniyetsizlik arttıkça, Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalamaları da artmaktadır (0.17 ± 0.00 , 0.20 ± 0.01).

Deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun, Eleştirici Anababa, Yetişkin ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$, $P < 0.05$). Duncan Testi sonucunda da gruplar arası farklılığın, fiziki görünüşünden memnun olmayan denek grubundan kaynaklandığı tespit edilmiş ve bu grubun en yüksek Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamaları ile en düşük Yetişkin ben durumu puan ortalamasına sahip olduğu saptanmıştır.

Bacanlı (1991) Eleştirici Anababa ben durumu ölçeğinden yüksek puan alan kişilerin bencil, sınır koyan ve kusur bulan kişiler olduğunu belirtmektedir. Bu kişiler her şeyde kusur bulduklarından, kendi fiziksel görünüşlerinde de kusurlar bulabilirler. Dolayısıyla fiziki görünüşlerinden memnun olmayan gençlerin Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Uymuş Çocuk ben durumu ölçeğinden yüksek puan alan kişilerin ise bağımsızlıktan yoksun, yetişkin hayatının gerçekleriyle başa çıkmada kendilerine güvenleri olmayan,

doyumu hayal ve düşlerinde arayan bireyler oldukları belirtilmektedir. Doyumu hayal ve düşlerinde aradıkları için bu kişilerin kendilerini oldukları gibi kabul etmeyip, hayallerindeki fiziki görünüşe sahip olmak isteyebilecekleri söylenebilir (Bacanlı 1991).

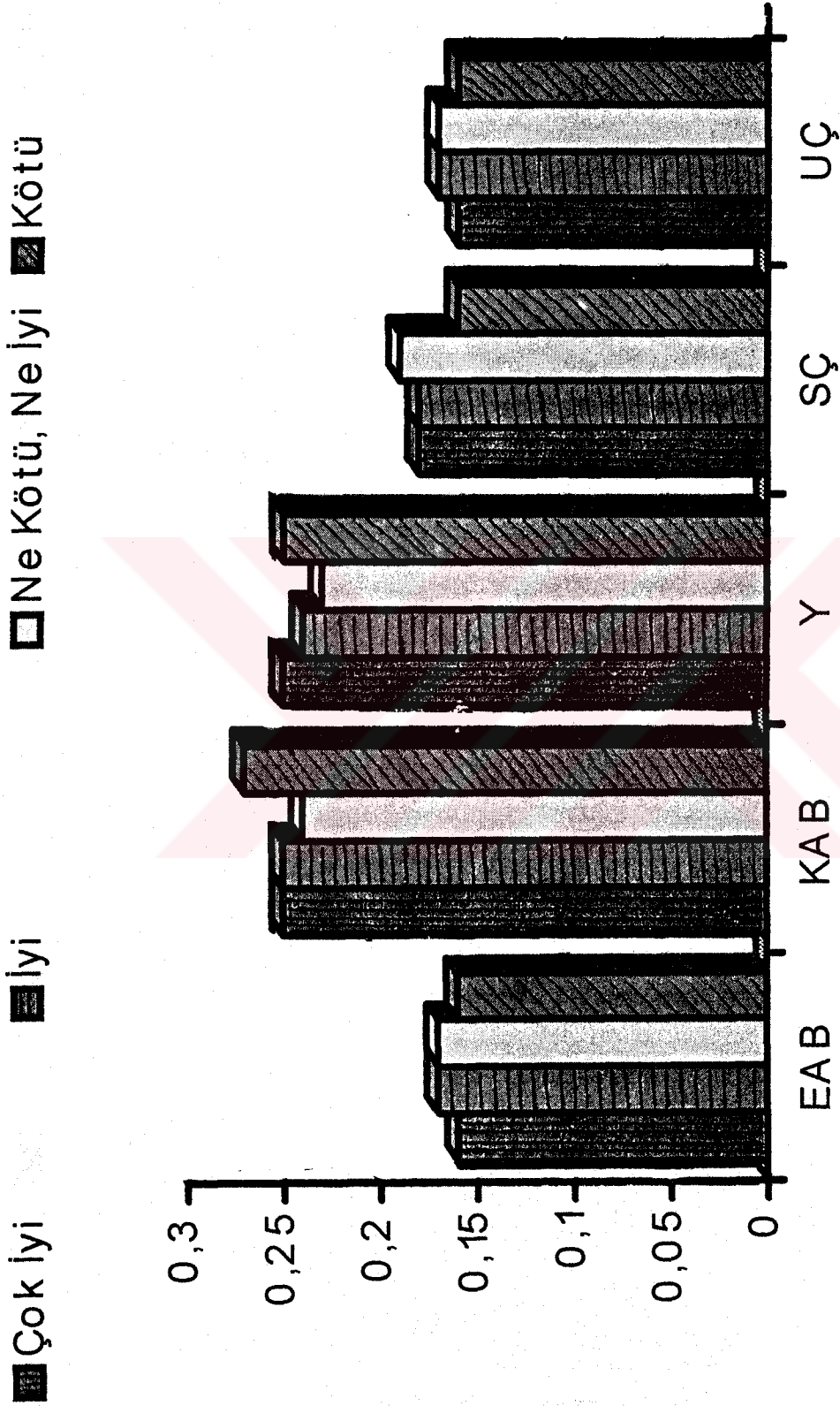
Yine Bacanlı (1991) Yetişkin ben durumu ölçeğinden düşük puan alan kişilerin gerçeklerle başa çıkmada daha az etkili kişiler olduklarını belirtmektedir. Bu durum fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamalarının düşük olmasının nedenini açıklayabilmektedir. Bu gruptaki deneklerin gerçekleri olduğu gibi göremedikleri veya kendilerini gerçekçi bir şekilde kabul edemedikleri düşünülebilir.

Tablo 5.12'de araştırmaya alınan deneklerin anne-babalarının ilişki durumları ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.12. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumları İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

İLİŞKİ DURUMLARI	N	B E N				D U R U M L A R I				UÇ
		EAB	KAB	Y	SÇ	Y	SÇ	Y	SÇ	
Çok İyi	67	0.16±0.00	0.25±0.00	0.25±0.00	0.18±0.00	0.25±0.00 AB	0.18±0.00	0.16±0.00 B		
İyi	84	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00	0.24±0.00 AB	0.18±0.00	0.17±0.00 AB		
Ne Kötü, Ne İyi	18	0.17±0.00	0.24±0.01	0.23±0.01	0.19±0.01	0.23±0.01 B	0.19±0.01	0.17±0.01 A		
Kötü	3	0.16±0.00	0.27±0.01	0.25±0.01	0.16±0.02	0.25±0.01 A	0.16±0.02	0.16±0.01 AB		
VARYANS ANALİZİ		F=1.02	F=2.14	F=2.70	F=0.93					F=4.49
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P<0.05	P>0.05					P<0.01

Şekil 5.5. Araştırmaya Alınan Deneklerin İlişki Durumlarına Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.12 incelendiğinde; anne-babalarının ilişkilerini "çok iyi" ve "kötü" olarak algılayan deneklerin eşit düzeyde Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarına sahip oldukları (0.16 ± 0.00), bu ortalamanın da, anne- babalarının ilişkilerini "iyi" ve "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerin ortalamalarından daha düşük olduğu görülmektedir (0.17 ± 0.00).

Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında; en yüksek ortalama anne-babalarının ilişkilerini "kötü" olarak algılayan deneklerin (0.27 ± 0.01), en düşük ortalama ise anne-babalarının ilişkilerini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerin (0.24 ± 0.01) sahip oldukları görülmektedir.

Anne-babalarının ilişkilerini "çok iyi" olarak algılayan deneklerle, "kötü" olarak algılayan deneklerin eşit Yetişkin ben durumu puan ortalamalarına sahip oldukları (0.25 ± 0.00 , 0.25 ± 0.01), en düşük Yetişkin ben durumu puan ortalamasının ise anne-babalarının ilişkilerini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklere ait olduğu (0.23 ± 0.01) görülmüştür. En düşük Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamasının da anne-babalarının ilişkilerini "kötü" olarak algılayan denek grubuna ait olduğu (0.16 ± 0.02) belirlenmiştir. Anne babalarının ilişkilerini "iyi" ve "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerin Uyumş Çocuk ben durumu puan ortalamalarının eşit ve diğer gruplardan daha düşük olduğu görülmüştür (0.16 ± 0.00 , 0.17 ± 0.00 , 0.17 ± 0.01 , 0.16 ± 0.01).

Anne-babalarının ilişkilerini "çok kötü" olarak algılayan deneğe rastlanmadığından tabloda yer verilmemiştir.

Yetişkin ve Uyumş Çocuk ben durumları üzerinde anne-baba ilişkisinin önemli bir etkisinin olduğu varyans analizi ile tespit edilmiştir ($P < 0.01$, $P < 0.05$).

Anne-baba ilişkisini "kötü" olarak algılayanlarla, "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamaları arasındaki farklılık önemli iken, anne-baba ilişkisini "çok iyi" ve "iyi" olarak algılayan deneklerin puan ortalamaları arasında bir farklılık olmadığı Duncan Testi ile belirlenmiştir.

Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında ise gruplararası farklılığın anne-baba ilişkisini "çok iyi" olarak algılayanlarla, "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan deneklerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Görüldüğü gibi; anne-baba arasındaki ilişkinin niteliği, TA'da kişiliğin en önemli öğelerinden biri olarak kabul edilen ve dış dünyadan alınan bilgileri mantıksal olasılıklar temeline dayanarak, hangi eylemin ne zaman ortaya konması gerektiğine karar veren Yetişkin ben durumu ile anne-babaların isteklerini bir zorunluluk olarak algılayan, anne-babanın eğitiminden etkilenen Uymuş Çocuk ben durumlarının oluşumunu etkileyen bir etmendir (Berne 1986).

Çocuğun ve gencin sağlıklı, bağımsız bir kişilik kazanmasında, anne-baba arasındaki ilişkinin niteliğinin çok önemli bir etken olduğu yapılan çeşitli araştırmalarla da saptanmıştır.

Swartzberg et al (1983) 11 yaşında mutlu, mutsuz ve boşanmış ailelerden gelen 60 çocuk üzerinde yaptıkları çalışmalarında parçalanmamış, fakat mutsuz ailelerde bulunan çocukların boşanmış ya da mutlu ailelerden gelen çocuklara göre daha problemlili davranışlara ve duygulara sahip olduklarını ve bu çocukların benlik saygılarının diğer çocuklara göre daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Aile içi çatışmalar ile benlik kavramı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada Bishop (1984), evlerinde daha az çatışma olan çocukların benlik kavramlarının, çatışmanın çok yüksek olduğu ailelerin çocuklarının benlik kavramlarına göre daha uyumlu geliştiğini saptamıştır.

Yine Garber'in (1991) 18-24 yaşları arasındaki, 324 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışmada da ebeveynlerarası çatışma ile benlik saygısı önemli düzeyde ilişkili bulunmuş, ebeveyn çatışmalarının gençlerin genel ve sosyal benlik saygısı üzerinde uzun vadeli etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

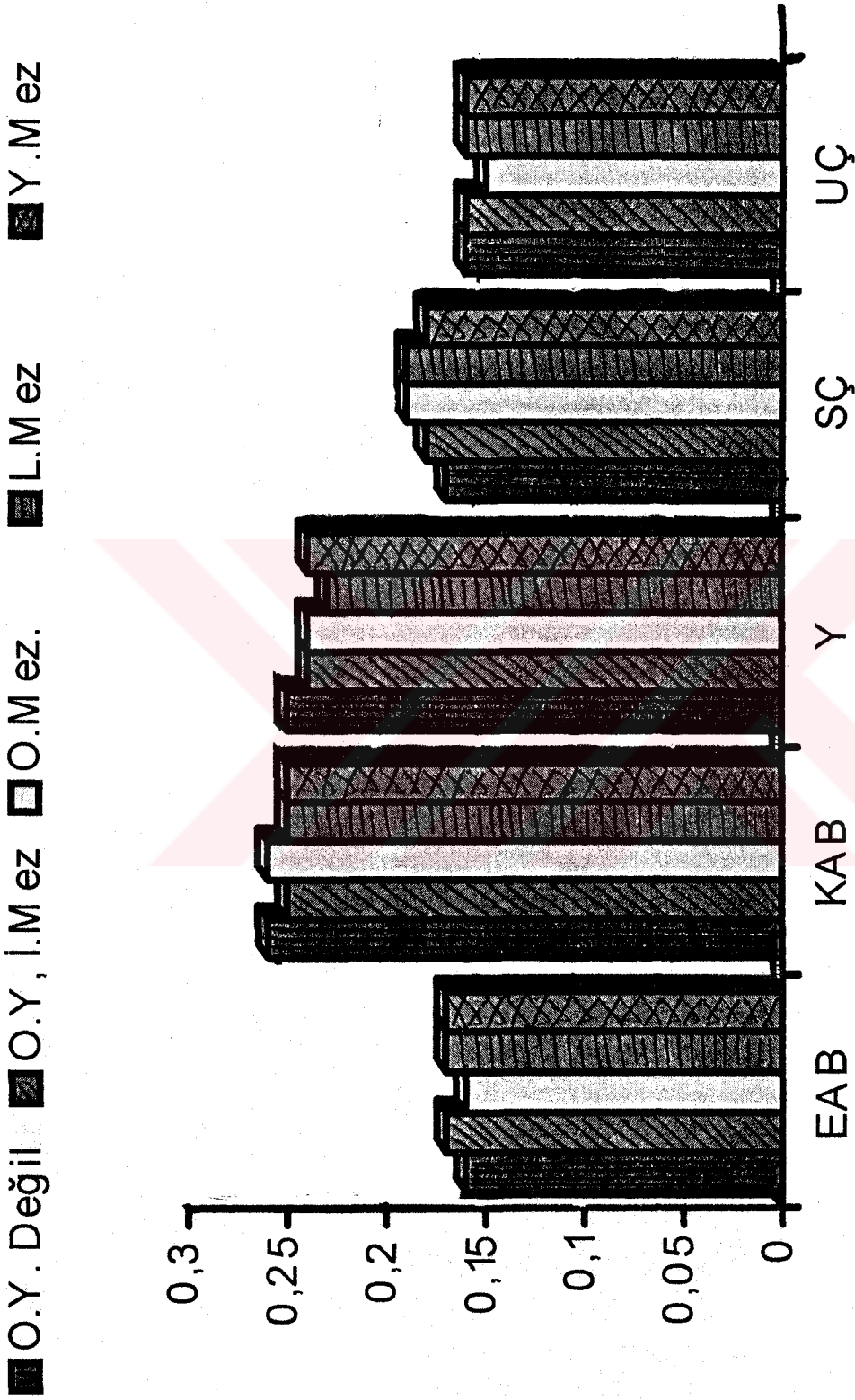
Aile ilişkilerinin niteliğinin kişiliğin gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Araştırmaya alınan deneklerin anne öğrenim düzeyleri ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Tablo 5.13.'de verilmiştir.

Tablo 5.13. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeyleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	EAB	KAB	DURUM Y	MLA R I SÇ	UÇ
Okur-Yazar Değil	15	0.16±0.00	0.26±0.00	0.25±0.01	0.17±0.01	0.16±0.01
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	86	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00	0.16±0.00
Ortaokul Mezunu	19	0.16±0.00	0.26±0.01	0.24±0.00	0.19±0.00	0.15±0.00
Lise Mezunu	26	0.17±0.00	0.25±0.00	0.23±0.01	0.19±0.00	0.16±0.00
Yüksekokul Mezunu	26	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00	0.16±0.00
VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI		F=1.18 P>0.05	F=2.17 P>0.05	F=0.75 P>0.05	F=2.42 P>0.05	F=1.32 P>0.05

Şekil 5.6. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.13.'de görüldüğü gibi; okur-yazar olmayan annelerle, ortaokul mezunu annelere sahip olan deneklerin, Eleştirici Anababa ben durumu puan ortalamalarının birbirleriyle eşit ve bu ortalamaların diğer gruplara göre daha düşük olduğu görülmektedir (0.16 ± 0.00). Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında da, okur-yazar olmayan annelerle, ortaokul mezunu annelere sahip olan deneklerin birbirleriyle eşit ve diğer gruplardan da yüksek ortalama sahip oldukları görülmektedir (0.26 ± 0.00 , 0.26 ± 0.01).

Lise mezunu annelere sahip olan deneklerin Yetişkin ben durumu puan ortalamalarının, diğer gruplara göre daha düşük olduğu (0.23 ± 0.01), en yüksek Yetişkin ben durumu puan ortalamasının ise okur-yazar olmayan annelere sahip olan denek grubuna ait olduğu görülmektedir (0.25 ± 0.01).

Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamalarında, en düşük ortalamayı okur-yazar olmayan annelere sahip denekler oluştururken (0.17 ± 0.01), en yüksek ortalama grubunu da eşit ortalama ile, ortaokul mezunu annelerle, lise mezunu annelere sahip olan denekler oluşturmaktadır (0.19 ± 0.00).

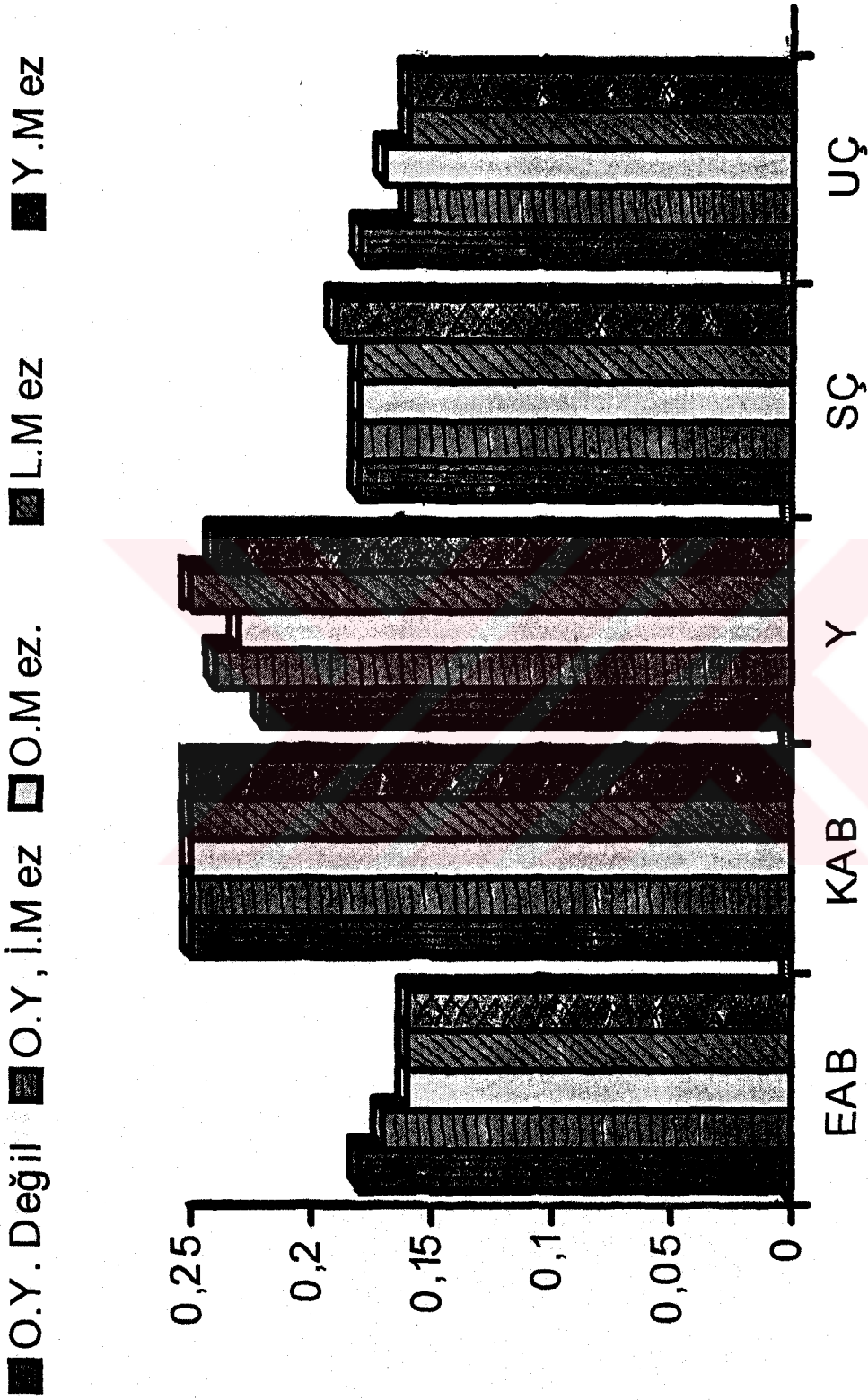
Ortaokul mezunu annelere sahip olan deneklerin Uyumuş Çocuk ben durumu puan ortalamalarının diğer gruplardan düşük olduğu (0.15 ± 0.00), diğer grupların ise birbirleriyle eşit ortalama sahip oldukları (0.16 ± 0.01 , 0.16 ± 0.00 , 0.16 ± 0.00 , 0.16 ± 0.00) belirlenmiştir.

Anne öğrenim düzeyinin, deneklerin ben durumları üzerinde istatistiksel olarak önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır ($P > 0.05$).

Tablo 5.14.'de araştırmaya alınan deneklerin baba öğrenim düzeyleri ile ben durumlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.14. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeyleri İle Ben Durumlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	EAB	B E N K A B	D U R U M L A R I Y	S Ç	U Ç
Okur-Yazar Değil	2	0.18±0.00	0.25±0.00	0.22±0.03	0.18±0.01	0.18±0.02
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	50	0.17±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.18±0.00	0.16±0.00
Ortaokul Mezunu	13	0.16±0.00	0.25±0.00	0.23±0.01	0.18±0.01	0.17±0.01
Lise Mezunu	36	0.16±0.00	0.25±0.00	0.25±0.00	0.18±0.00	0.16±0.00
Yüksekokul Mezunu	71	0.16±0.00	0.25±0.00	0.24±0.00	0.19±0.00	0.16±0.00
VARYANS ANALİZİ SONUÇLARI		F=0.45 P>0.05	F=0.13 P>0.05	F=1.37 P>0.05	F=0.88 P>0.05	F=1.25 P>0.05

Şekil 5.7. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Ben Durumlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.14. incelendiğinde; Eleştirici Anababa ben durumuna ait ortalamalar içinde en yüksek puan grubunu okur-yazar olmayan babalara sahip olan deneklerin oluşturduğu (0.18 ± 0.00), bunu 0.17 ± 0.00 ortalama ile okur-yazar, ilkokul mezunu babaları olan deneklerin takip ettiği, diğer gruplardaki deneklerin eşit ve en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir (0.16 ± 0.00). Koruyucu Anababa ben durumu puan ortalamalarına bakıldığında, tüm grupların eşit ortalamaya sahip oldukları (0.25 ± 0.00), Yetişkin ben durumu puan ortalamalarında ise en yüksek grubu, babaları lise mezunu olan deneklerin oluşturduğu (0.25 ± 0.00), en düşük ortalamaya da babaları okur-yazar olmayan deneklerin sahip olduğu (0.22 ± 0.03) görülmektedir.

Serbest Çocuk ben durumu puan ortalamaları incelendiğinde; ilk dört grubun birbiriyle eşit (0.18 ± 0.01 , 0.18 ± 0.00 , 0.18 ± 0.01 , 0.18 ± 0.00), yüksekokul mezunu babaları olan deneklerin ise daha yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir (0.19 ± 0.00). Uymuş Çocuk ben durumu puan ortalaması en yüksek olan deneklerin babalarının okur-yazar olmadığı (0.18 ± 0.02), bununla beraber okur-yazar ilkokul mezunu, lise mezunu ve yüksekokul mezunu babalara sahip olan denek gruplarının ise en düşük ve birbirleriyle eşit ortalamayı oluşturdukları saptanmıştır (0.16 ± 0.00).

Varyans analizi sonucunda, deneklerin ben durumları üzerinde baba öğrenim düzeyinin önemli bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($P > 0.05$).

Sonuç olarak; öğrenim düzeyi düşük ya da ileri olan anne ve babalara sahip olan gençlerin, ben durumları puan ortalamaları arasındaki farkın önemsiz olduğu söylenebilir. Gençlerin ben durumlarının, anne-baba öğrenim düzeyinden değil de, anne ve babaların ben durumlarından etkilenebileceği düşünülebilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, anne ve babaların ben durumlarının da araştırılması düşünülebilir.

Tablo 5.15.'de araştırmaya alınan deneklerin cinsiyetleri ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.15. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

CİNSİYET	N	A N N E		T U T U M U		B A B A		T U T U M U	
		Demokratik	İlgisiz	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter
Kız	109	153.75±2.26	67.44±1.89	91.52±1.85	147.30±2.08	72.34±1.90	92.40±1.78		
Erkek	63	153.75±2.57	71.89±2.16	96.90±2.45	151.75±2.99	77.70±2.76	95.89±2.17		
VARYANS ANALİZİ		F=0.00	F=2.23	F=3.09	F=1.56	F=2.70	F=1.48		
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05		

Şekil 5.8. Araştırmaya Alınan Deneklerin Cinsiyetlerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ai Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.15. incelendiğinde; annelerini demokratik olarak algılayan kız ve erkek deneklerin ortalamaları eşit iken (153.75 ± 2.26 , 153.75 ± 2.57), annelerini ilgisiz ve otoriter olarak (67.44 ± 1.89 , 71.89 ± 2.16 ; 91.52 ± 1.85 , 96.90 ± 2.45) algılamalarında erkek deneklerin kız deneklere oranla daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmektedir.

Deneklerin babalarının tutumlarını demokratik, ilgisiz ve otoriter olarak algılamalarında da erkek deneklerin kız deneklerden daha yüksek ortalamalara sahip oldukları belirlenmiştir (147.30 ± 2.08 , 151.75 ± 2.89 ; 72.34 ± 1.90 , 77.70 ± 2.76 ; 92.40 ± 1.78 , 95.89 ± 2.17).

Demokratik anne tutumu dışındaki diğer anne ve baba tutumlarını algılamada erkek deneklerin, kız deneklere göre daha yüksek ortalamaya sahip olmasına rağmen, bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yapılan varyans analizi sonucunda saptanmıştır ($P > 0.05$).

Güneysu (1982) ilkökul dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden çocuklarda ana-baba tutumları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmasında; ana-babaların sevgisi açısından cinsiyetler arasındaki farklılığın önemli olmadığını, ancak erkek çocukların hem anneleri, hem de babaları tarafından daha fazla cezalandırıldıklarını ve ana-babaların erkek çocuklardan beklentilerinin daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Aksaray'ın (1992) lise son sınıfa devam eden gençlerin algıladıkları ana-baba tutumları ile benlik imajları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yaptığı araştırmasının bulgularına göre de; cinsiyetin algılanan ana-baba tutumları ve benlik imajı üzerinde farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

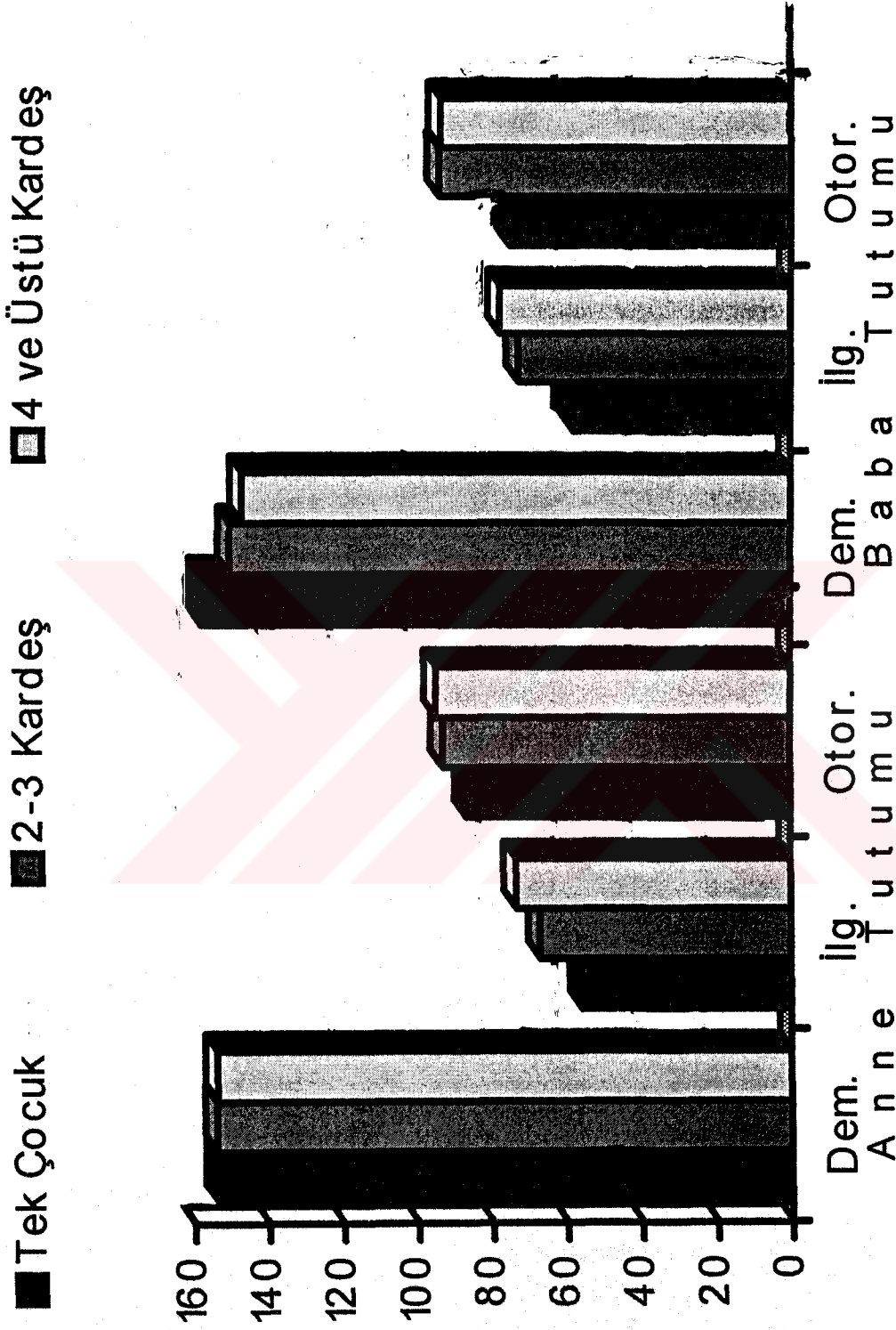
Merttürk de (1985) 11-15 yaş grubu ergenlerin ana ve babalarını algılayışlarını incelediği araştırmasının sonucunda; anne ve babayı algılamada yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzeyin istatistiksel açıdan etkili olmadığını bulmuştur.

Bu bulgular bizim bulgularımıza paralellik göstermektedir.

Tablo 5.16.'da araştırmaya alınan deneklerin kardeş sayıları ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.16. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayıları ile Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

KARDEŞ SAYISI	N	A N N E		T U T U M U		B A B A		T U T U M U	
		Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter
Tek Çocuk	3	153.67±5.78	56.00±6.81	86.67±8.57	157.7±10.2	58.00±6.93	75.33±4.84		
2-3 Kardeş	109	153.84±2.28	67.04±1.79	92.93±1.90	149.88±2.21	72.85±2.08	94.17±1.65		
4 ve Üstü Kardeş	60	153.57±2.62	73.42±2.44	94.87±2.47	146.77±2.81	77.75±2.40	93.70±2.54		
VARYANS ANALİZİ		F=0.00	F=3.00	F=0.38	F=0.60	F=2.05	F=1.59		
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05		

Şekil 5.9. Araştırmaya Alınan Deneklerin Kardeş Sayılarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.16. incelendiğinde; anneyi demokratik olarak algılamada tüm grupların, birbirlerine çok yakın puan aldıkları görülmektedir. Babayı demokratik olarak algılamada tek çocuk olan deneklerin daha yüksek ortalamaya sahip oldukları (anne: 153.67 ± 5.78 , 153.84 ± 2.28 , 153.57 ± 2.62 ; baba: 157.7 ± 10.2 , 149.88 ± 2.21 , 146.77 ± 2.81), ancak anne ve babalarını ilgisiz ve otoriter olarak algılamada kardeş sayısı arttıkça ortalamalarda bir artış olduğu görülmektedir (anne: 56.00 ± 6.81 , 67.04 ± 1.79 , 73.42 ± 2.44 ; 86.67 ± 8.57 , 92.93 ± 1.90 , 94.87 ± 2.47 ; baba: 58.00 ± 6.93 , 72.85 ± 2.08 , 77.75 ± 2.40 ; 75.33 ± 4.84 , 94.17 ± 1.65 , 93.70 ± 2.54).

Yapılan varyans analizi sonucunda kardeş sayısı ile algılanan ana-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($P > 0.05$).

Bostan'ın (1993) 14-16 yaş gençlerinin uyum düzeylerinin ve ana-baba tutumlarının incelenmesi amacıyla yaptığı araştırmasının bulguları da, bizim bulgularımızı destekler nitelikte olup; tek çocuk olan deneklerin ana-babalarını diğer gruplara göre daha demokratik olarak algıladıklarını, ancak kardeş sayısı ile algılanan ana-baba tutumları arasında istatistiksel olarak önemli bir ilişkinin olmadığını saptamıştır.

Yapılan birçok araştırma, ana-baba tutumlarının ailedeki çocuk sayısından etkilendiğini, ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuğa gösterilen sevgi ve ilginin azaldığını, buna karşılık cezalandırmanın ve otoriter olma eğiliminin arttığını göstermektedir (Güneysu 1982, 1986, Mangır vd 1995).

Araştırmamızda gruplar karşılaştırıldığında, ailedeki çocuk sayısı arttıkça algılanan ilgisiz ve otoriter tutum puanlarının arttığı görülmektedir. Buna karşılık, kardeş sayısı ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır ($P > 0.05$).

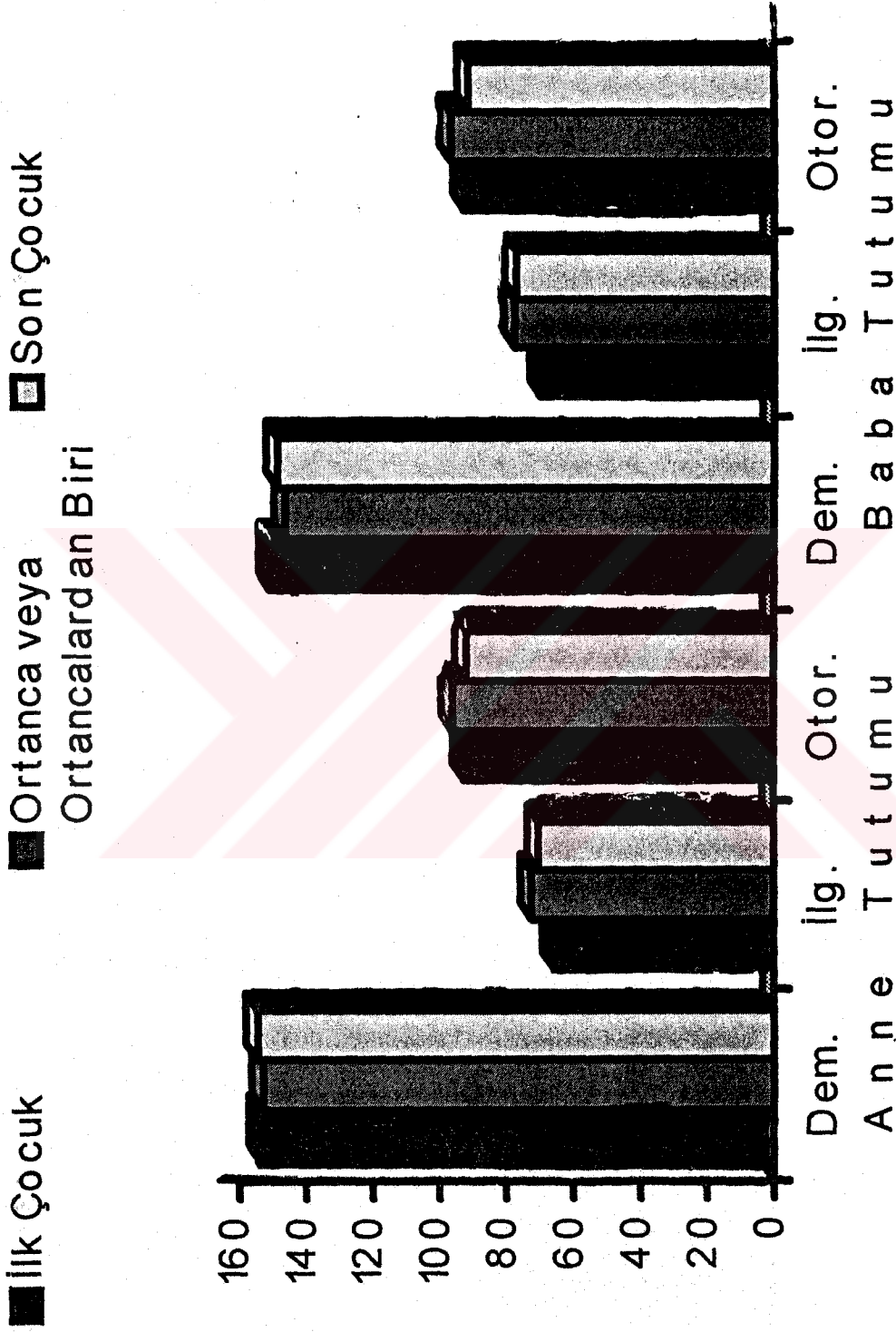
Bu durumun; araştırma kapsamına alınan deneklerden sadece üçünün (%1.75) tek çocuk durumunda olmasından ve büyük bir çoğunluğunun 2-3 kardeşe sahip olmasından (%63.37), yani tek çocukların ve çok kardeşli olanların sayıca azlığından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmaya alınan deneklerin doğum sıraları ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Tablo 5.17.'de verilmiştir.

Tablo 5.17. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıraları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

DOĞUM SIRASI	N	A N N E		T U T U M U		B A B A		T U T U M U	
		Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter
İlk Çocuk	70	153.73±2.89	65.76±2.18	150.93±2.78	92.59±2.53	69.81±2.41	92.90±2.31		
Ortanca veya Ortancalardan Biri	52	153.00±2.80	72.35±2.55	146.37±3.17	96.17±2.51	77.62±2.71	96.81±2.45		
Son Çocuk	50	154.54±3.17	70.30±2.83	148.80±3.00	91.98±2.60	77.14±3.08	91.52±2.38		
VARYANS ANALİZİ		F=0.06	F=1.98	F=0.61	F=0.72	F=2.84	F=1.20		
SONUÇLARI		P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05	P>0.05		

Şekil 5.10. Araştırmaya Alınan Deneklerin Doğum Sıralarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.17. incelendiğinde; anneyi demokratik olarak algılamada son çocukların en yüksek ortalamaya (154.54 ± 3.17), babaları demokratik olarak algılamada ise ilk çocukların en yüksek ortalamaya (150.93 ± 2.78) sahip oldukları görülmektedir. Bununla beraber hem anneyi, hem de babayı demokratik olarak algılamada en düşük ortalamayı ortanca veya ortancalardan biri durumunda olan deneklerin teşkil ettiği ve bu grubun, diğer gruplardaki deneklere oranla anne ve babalarını daha fazla ilgisiz ve otoriter olarak algıladıkları tespit edilmiştir (anne: 65.76 ± 2.18 , 72.35 ± 2.55 , 70.30 ± 2.83 ; 92.59 ± 2.53 , 96.17 ± 2.51 , 91.98 ± 2.60 ; baba: 69.81 ± 2.41 , 72.62 ± 2.71 , 77.14 ± 3.08 , 92.90 ± 2.31 , 96.81 ± 2.45 , 91.52 ± 2.38).

Ortanca veya ortancalardan biri durumunda olan deneklerin, diğer gruplardaki deneklere göre, ana-babalarını daha az demokratik, daha fazla ilgisiz ve otoriter olarak algılamalarına rağmen, bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yapılan varyans analizi sonucunda saptanmıştır ($P > 0.05$).

Güneysu (1982) bir çalışmada çocuğun kardeşleri arasındaki sırasının annelerde cezalandırma ve aşırı istekleri olma açısından bir farklılık yaratmadığını, babaların ceza uygulamasının da doğum sırasından etkilenmediğini, bununla beraber babaların ortanca çocuktan beklentilerinin arttığını ve ortanca çocukların hem anneleri, hem de babaları tarafından daha az sevildiklerini algıladıklarını belirtmiştir.

Güneysu (1986) bir başka çalışmada, ailelerin ilk ve son çocuklarına karşı tutumlarının daha demokratik olduğunu, ortanca çocuk olan gençlerde ise ana-baba tutumlarının demokratik olmaktan uzaklaştığını ve kontrolün arttığını saptamıştır.

Yavuzer (1993) ortanca çocuğun, büyük çocuğun gördüğü ayrıcalığa ve küçük çocuğun gördüğü özene sahip olmadığını belirtmektedir.

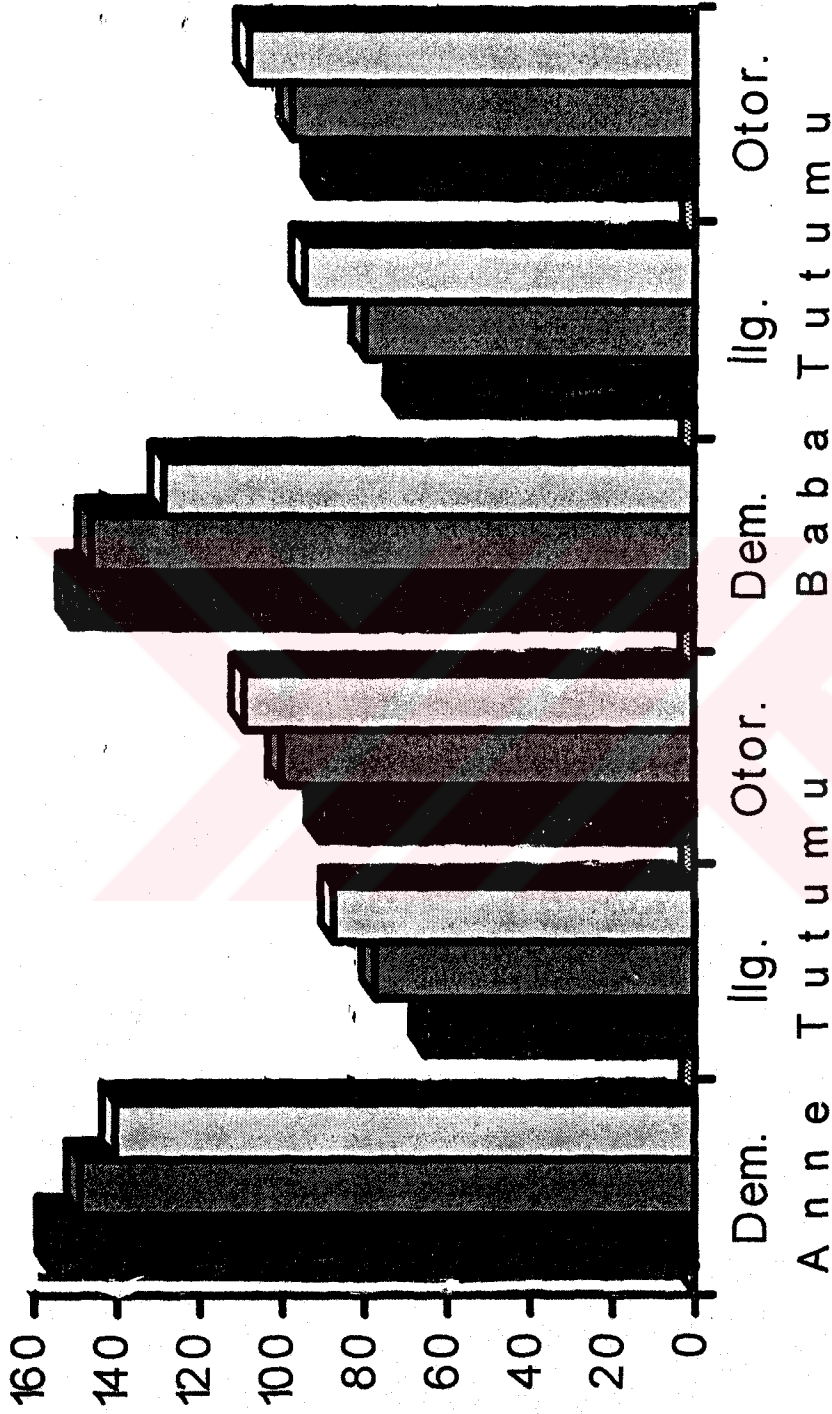
Bizim bulgularımıza paralellik gösteren bir başka sonuç da Bostan'ın (1993) yaptığı bir araştırmada görülmektedir. Bostan'da gençlerin doğum sırasının, algılanan ana-baba tutumları açısından istatistiksel olarak bir farklılık yaratmadığını tespit etmiştir.

Tablo 5.18.'de araştırmaya alınan deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumları ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.18. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüşlerinden Memnuniyet Durumları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

FİZİKİ GÖRÜNÜŞTEN MEMNUNİYET DURUMU	N	A N N E T U T U M U			B A B A T U T U M U		
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Otoriter
Memnun	125	155.91±1.98	65.51±1.56 B	90.69±1.67 B	150.73±2.06	71.61±1.88 B	91.81±1.56 B
Kısmen Memnun	42	148.88±3.37	77.48±3.06 AB	100.02±2.95 AB	146.02±3.02	79.90±2.82 AB	97.55±2.92 AB
Memnun Değil	5	140.4±11.7	87.40±6.34 A	108.8±11.6 A	128.4±11.3	94.60±5.04 A	108.00±9.67 A
VARYANS ANALİZİ		F=2.51	F=9.60	F=5.48	F=2.89	F=5.25	F=3.26
SONUÇLARI		P>0.05	P<0.01	P<0.01	P>0.05	P<0.01	P<0.05

Şekil 5.11. Araştırmaya Alınan Deneklerin Fiziki Görünüştten Memnuniyet Durumuna Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.18. incelendiğinde; fiziki görünüşlerinden memnun olan deneklerin algılanan demokratik ana-baba tutumu puan ortalamalarının diğer gruplardaki deneklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (anne: 155.91 ± 1.98 , 148.88 ± 3.37 , 140.4 ± 11.7 ; baba: 150.73 ± 2.06 , 146.02 ± 3.02 , 128.4 ± 11.3). Fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları puan ortalamalarının ise memnun ve kısmen memnun olan deneklerden daha yüksek olduğu görülmektedir (anne: 87.40 ± 6.34 , 108.8 ± 11.6 ; baba: 94.60 ± 5.04 , 108.00 ± 9.67).

Yapılan varyans analizi sonucunda deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$, $P < 0.05$).

Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Duncan Testi yapılmıştır. Duncan Testi sonucunda, algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarında farklılığın fiziki görünüşlerinden memnun olanlarla, memnun olmayan deneklerin puan ortalamalarından kaynaklandığı saptanmıştır.

Birey, kendisini hoşnut eden ya da düş kırıklığına uğratan türlü yaşantılar ve kendisi için önemli saydığı kişilerin eleştiri ve beğenileri sonucu, kendine değer verme duygusunu geliştirmektedir. Başkaları tarafından değerli bulunan çocuk zamanla kendisine değer vermeye başlamakta, özellikle de anne ve babaların çocuklarına gösterdikleri koşulsuz sevgiyi içeren, destekleyici, onaylayıcı, paylaşımcı, çocuğa söz hakkı veren tutumları, çocuğun ve gencin kendisini olduğu gibi kabul etmesini sağlamaktadır. Kısıtlayıcı, engelleyici, sözlü iletişimin bulunmadığı, çocuğa değer verilmeyen, ihmal edilen aile ortamında yetişmiş olan gençlerin kendisini olumsuz açılardan görebileceği bir gerçektir (Kılıçcı 1981, Jersild 1983, Kandemir 1991).

Nitekim Laemmel de (1985); sevilen, dışlanmış ve ihmal edilmiş çocukların benlik algılamalarını incelediği çalışmasının sonucunda; terkedilmiş ve ihmal edilmiş çocukların sosyal kabule ilişkin görüşlerinin, sevilen çocuklarınkinden belirgin derecede düşük olduğunu saptamıştır. Bu sonucun da terk edilmiş ve ihmal edilmiş çocukların kendini-kabullerinde eksik yanlarının bulunmasına dayandığı belirtilmiştir.

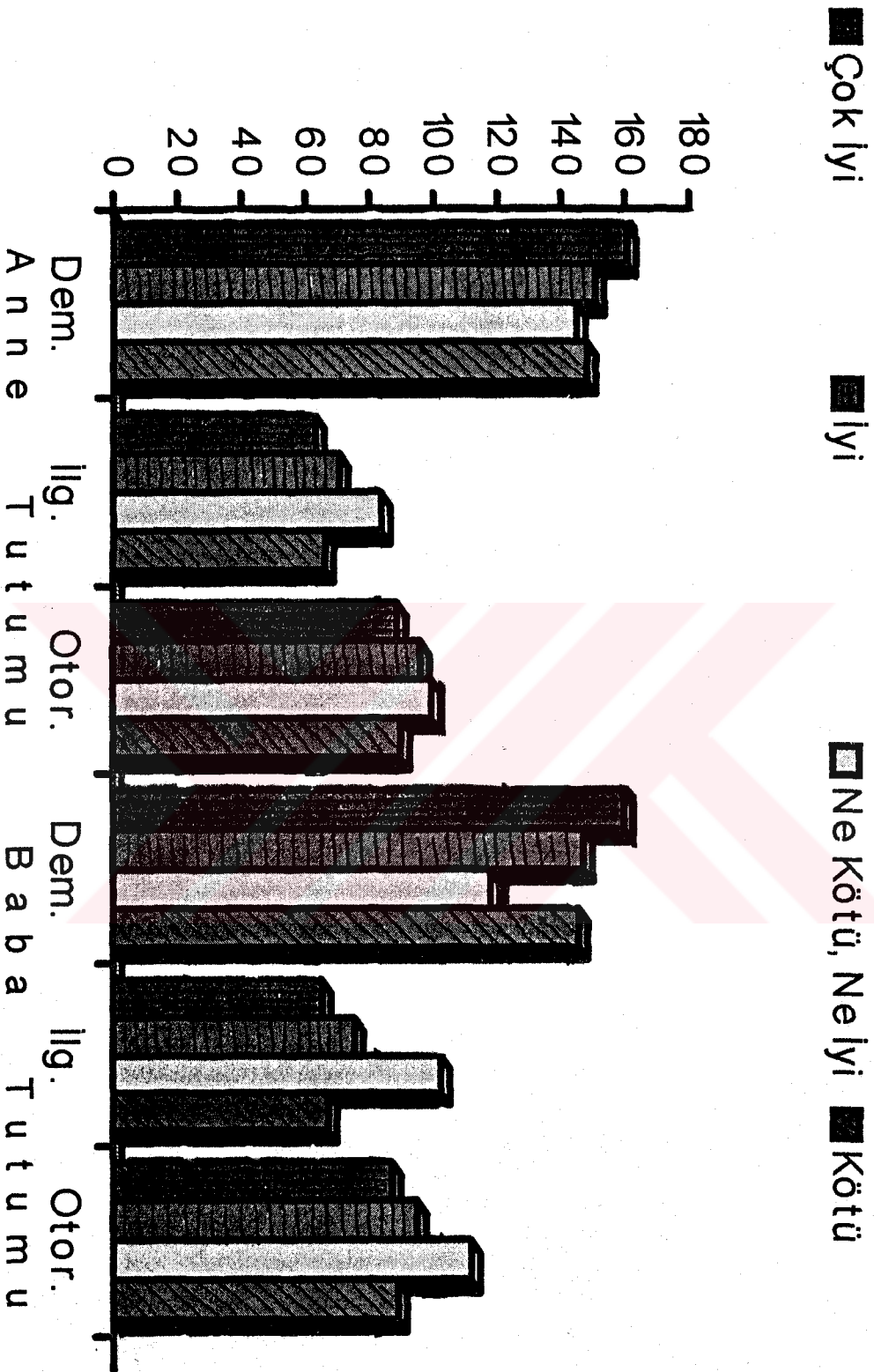
Sonuç olarak; demokratik ana-baba tutumlarının, ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarına göre, gencin kendisini fiziksel görünüşü de dahil olmak üzere olumlu şekilde algılamasını, kendini olduğu gibi kabul edebilmesini sağladığı söylenebilir.

Tablo 5.19.'da araştırmaya alınan deneklerin anne-baba ilişki durumları ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.19. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne-Babalarının İlişki Durumları İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

İlişki Durumları	N	A N N E			T U T U M U			B A B A			T U T U M U		
		Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Otoriter
Çok İyi	67	160.42±2.38 A	63.13±2.04 B	88.73±2.31	159.60±2.18 A	65.42±2.12 B	87.09±1.94 B						
İyi	84	150.58±2.53 A	70.75±2.01 AB	96.12±2.04	147.17±2.26 A	75.58±2.05 B	95.17±1.92 B						
Ne Kötü, Ne İyi	18	144.61±5.84 A	83.78±4.97 A	99.56±5.40	118.00±3.78 B	102.56±3.47 A	112.06±3.55 A						
Kötü	3	148.00±8.00 A	66.33±6.49 B	90.0±10.4	145.67±7.97 A	67.33±8.29 B	89.0±11.5 B						
VARYANS ANALİZİ		F=3.78 P<0.05	F=6.68 P<0.01	F=2.53 P>0.05	F=22.86 P<0.01	F=20.93 P<0.01	F=11.01 P<0.01						
SONUÇLARI													

Şekil 5.12. Araştırmaya Alınan Deneklerin İlişki Durumlarına Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.19.'da görüldüğü gibi; anne-babalarının ilişkilerini "çok iyi" olarak algılayan deneklerin algılanan demokratik ana-baba tutumu ortalamalarının diğer gruptaki deneklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır (anne: 160.42 ± 2.38 , 150.58 ± 2.53 , 144.61 ± 5.84 , 148.00 ± 8.00 ; baba: 159.60 ± 2.18 , 147.17 ± 2.26 , 118.00 ± 3.78 , 145.67 ± 7.97). Algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumu ortamlarında ise anne-babalarının ilişkisini "çok iyi" olarak algılayan denekler en düşük grubu oluştururken (anne: 63.13 ± 2.04 ; 88.73 ± 2.31 ; baba: 65.42 ± 2.12 ; 87.09 ± 1.94), en yüksek ortalamaya anne-babalarının ilişkisini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan grubun sahip olduğu saptanmıştır (anne: 83.78 ± 4.97 ; 99.56 ± 5.40 ; baba: 102.56 ± 3.47 ; 112.06 ± 3.55).

Yapılan varyans analizi sonucunda; ana-baba ilişki durumunun, algılanan demokratik ve ilgisiz anne tutumları ile algılanan demokratik, ilgisiz ve otoriter baba tutumları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$, $P < 0.05$).

Yapılan Duncan Testi sonucunda, algılanan demokratik anne tutumunda en düşük ortalamaya, anne babalarının ilişkilerini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan grubun sahip olduğu, algılanan ilgisiz anne tutumu ile demokratik, ilgisiz ve otoriter baba tutumlarında farklılığın anne-babalarının ilişkilerini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Gencin anne ve babası ile olan ilişkilerini anne ve babanın birbirlerine karşı tutumları biçimlendirebilmektedir. Eşlerin aralarındaki ilişkilerin sağlıklı olup olmaması, çocuklarına karşı tutumlarını etkileyen önemli bir etkidir. Anne baba çatışmalarının bulunduğu evlerde, çocuklar ve gençler, anne-baba sevgisinden kuşku duyabilmekte ve bu da onlarda kızgınlık, öfke v.b. gibi olumsuz duygular oluşturabilmektedir (Baykara 1989, Yörükoğlu 1992, Yavuzer 1994).

Nitekim, Balswick and Macrides (1975) ergenlik isyanında ailenin etkisini araştırdıkları araştırmalarında, anne ve babalarının evliliğini mutsuz olarak algılayan ve

hoşgörsüz, katı disiplinli ebeveyn tutumlarına maruz kalan gençlerin daha asi olduklarını saptamışlardır.

Kendi aralarında çatışma yaşayan ebeveynlerin çocuklarını ihmal edebilecekleri, daha az sevgi gösterebilecekleri ve çocuklarına karşı gösterdikleri tutumlarını keyifli ya da öfkeli oluşlarına göre ayarlayıp, dengesiz ve kararsız bir tutum sergileyebilecekleri söylenebilir.

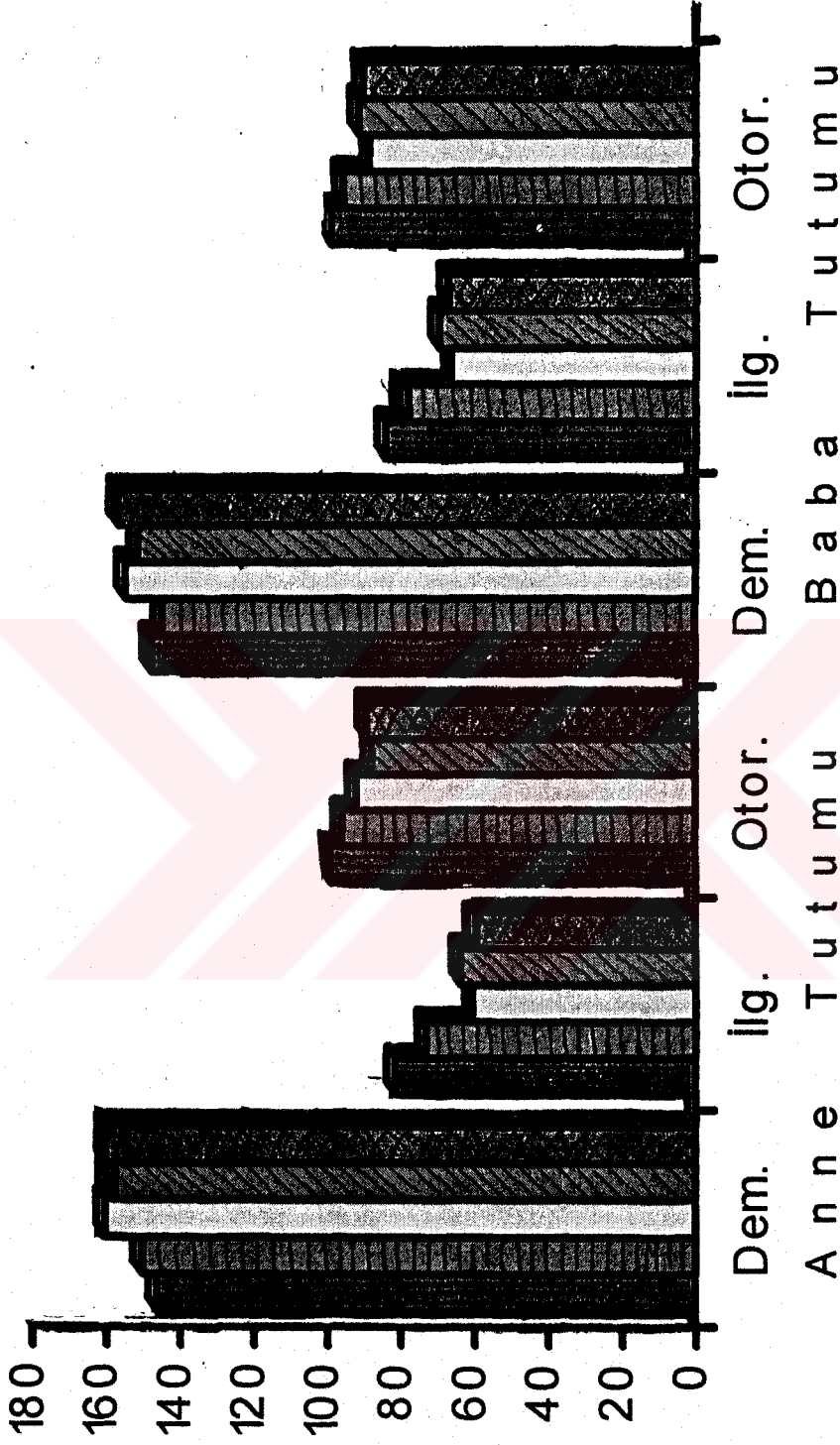
Araştırmaya alınan deneklerin anne öğrenim düzeyleri ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları Tablo 5.20.'de verilmiştir.

Tablo 5.20. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeyleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

ANNE ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	A N N E T U T U M U		B A B A T U T U M U	
		Demokratik	İlgisiz	Demokratik	İlgisiz
Okur-Yazar Değil	15	146.20±4.37	81.53±3.67 A	147.73±4.07	84.27±5.01 A
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	86	150.42±2.29	73.27±2.19 AB	144.62±2.48	77.86±2.16 AB
Ortaokul Mezunu	19	160.42±3.56	60.47±3.75 C	154.84±5.04	66.37±5.33 B
Lise Mezunu	26	157.62±5.51	63.88±2.90 BC	151.50±4.09	69.65±3.89 B
Yüksekokul Mezunu	26	160.35±4.82	59.46±2.66 C	157.00±4.72	67.23±3.65 B
VARYANS ANALİZİ		F=2.14	F=6.61	F=1.56	F=3.48
SONUÇLARI		P>0.05	P<0.01	P>0.05	P<0.01
					F=1.28
					P>0.05

■ O.Y. Değil ■ O.Y. İ. Mez ■ O.Me z ■ L.Me z ■ Y.Me z

Şekil 5.13. Araştırmaya Alınan Deneklerin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.20.'de de görüldüğü gibi; annesi üniversite mezunu olan deneklerin, algılanan demokratik baba tutumu puan ortalamalarının diğer gruptaki deneklere göre daha yüksek olduğu (157.00 ± 4.72), annesi okur-yazar olmayan deneklerin ise algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumu ortalamalarında en yüksek grubu oluşturduğu görülmektedir (anne: 81.53 ± 3.67 , 99.07 ± 4.78 , baba: 84.27 ± 5.01 , 98.87 ± 4.81). Deneklerin anne öğrenim düzeylerinin yükselmesiyle birlikte algılanan demokratik tutum ortalamalarının da yükseldiği, buna karşılık algılanan ilgisiz ve otoriter tutum ortalamalarının düştüğü tespit edilmiştir.

Yapılan varyans analizi sonucunda, algılanan ilgisiz ana ve baba tutumları ile anne öğrenim düzeyi arasında önemli bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$).

Anne öğrenim düzeyine göre algılanan ilgisiz ana-baba tutumu puan ortalamaları arasındaki farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak amacıyla, Duncan Testi yapılmıştır.

Duncan Testi sonucunda; ortaokul mezunu, lise mezunu ve yüksekokul mezunu annelere sahip olan deneklerin, algıladıkları ilgisiz ana tutumu puan ortalamaları arasında bir farklılık bulunmazken, farklılığı yaratan grubu okur-yazar olmayan annelere sahip deneklerin oluşturduğu belirlenmiştir. Algılanan ilgisiz baba tutumu puan ortalamalarında da; ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu annelere sahip olan deneklerin birbirleriyle farklılık göstermedikleri, gruplar arasındaki farklılığın anneleri okur-yazar olmayan deneklerden kaynaklandığı saptanmıştır.

Le Compte vd'nin (1978), Kozacıoğlu'nun (1986) bulguları da annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe, çocuk yetiştirme ile ilgili otoriter tutumların yerlerini, daha demokratik tutumlara bıraktığını göstermektedir. Benzer sonuçları Mangır ve Haktanır (1990) çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumu üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmalarında elde etmişlerdir. Bu çalışma sonucunda annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe, demokratik olma eğiliminin arttığını belirtmişlerdir.

Mangır vd'nin (1995) yaptıkları araştırmanın bulguları da yine araştırmamızın bulgularıyla paralellik göstermekte olup, seven ve cezalandıran ana-baba tutumları ile anne

öğrenim düzeyi arasında önemli bir farklılığın olduğunu ve bu farklılığın da okur-yazar olmayan anneler ile ilkokul mezunu annelerden kaynaklandığı şeklindedir.

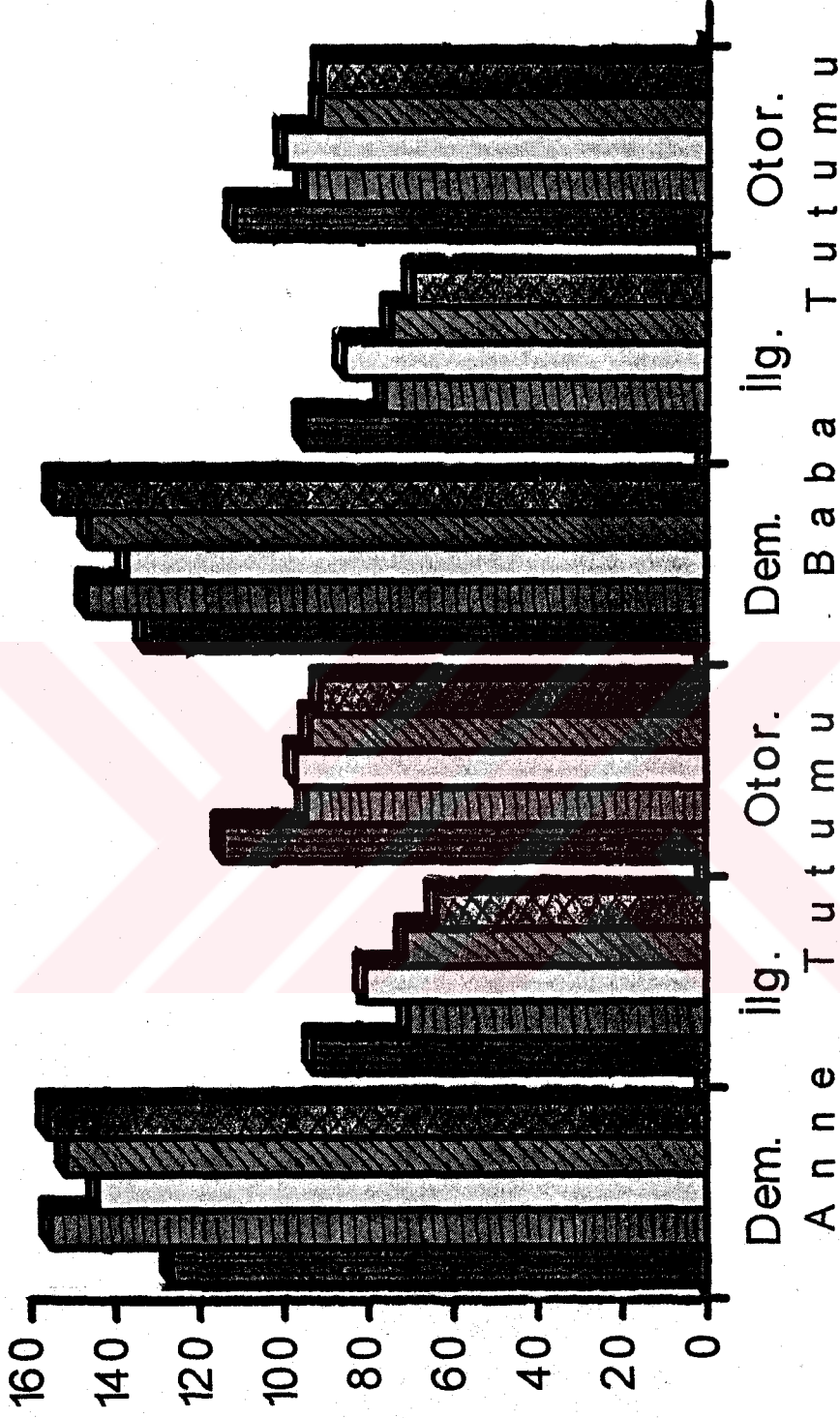
Tablo 5.21.'de araştırmaya alınan deneklerin baba öğrenim düzeyleri ile ana-baba tutumlarını algılayışlarına ilişkin ortalamalar, standart hatalar ve varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.21. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeyleri ile Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına İlişkin Ortalamalar, Standart Hatalar ve Varyans Analizi Sonuçları

BABA ÖĞRENİM DÜZEYİ	N	A N N E		T U T U M U		B A B A		T U T U M U	
		Demokratik	İlgisiz	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	İlgisiz	Demokratik	Otoriter
Okur-Yazar Değil	2	127.00±19.00	93.00±2.00 A	114.5±24.5	133.00±21.00 B	95.50±6.50 A	112.00±18.00		
Okur-Yazar, İlkokul Mezunu	50	155.42±2.33	70.68±2.28 B	94.74±2.57	146.64±2.93 AB	76.38±2.58 AB	95.58±2.49		
Ortaokul Mezunu	13	144.38±7.00	80.92±6.39 AB	97.15±5.32	137.23±5.93 B	85.92±6.03 AB	100.38±3.85		
Lise Mezunu	36	151.75±3.56	71.22±3.84 B	93.69±3.20	146.14±3.85 AB	74.92±3.74 AB	91.94±3.32		
Yüksekokul Mezunu	71	156.04±3.01	64.00±1.92 B	91.25±2.40	154.55±2.67 A	69.80±2.43 B	91.48±2.11		
VARYANS ANALİZİ		F=1.63	F=3.80	F=0.98	F=2.59	F=2.62	F=1.45		
SONUÇLARI		P>0.05	P<0.01	P>0.05	P<0.05	P<0.05	P>0.05		

■ O.Y. Değil ■ O.Y. İ. Mez ■ O.M ez ■ L.M ez ■ Y.M ez

Şekil 5.14. Araştırmaya Alınan Deneklerin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Ana-Baba Tutumlarını Algılayışlarına Ait Puan Ortalamalarının Dağılımı

Tablo 5.21. incelendiğinde, araştırmaya alınan deneklerin baba öğrenim düzeyi yükseldikçe, algılanan demokratik baba tutumunun arttığı (okur-yazar olmayan demokratik baba tutumu ortalaması 133.00 ± 21.00 iken, yüksekokul mezunu babaların demokratik tutum ortalamaları 154.55 ± 2.67 'dir.), buna karşılık ilgisiz ve otoriter baba tutumu ortalamalarının artan öğrenim düzeyi ile birlikte azaldığı (okur-yazar olmayan ilgisiz baba tutumu ortalaması 95.50 ± 6.50 iken, yüksekokul mezunu babaların ilgisiz tutum ortalamaları 69.80 ± 2.43 'tür; okur-yazar olmayan otoriter baba tutumu ortalaması 112.00 ± 18.00 iken, yüksekokul mezunu babaların otoriter tutum ortalamaları 91.48 ± 2.11 'dir.) görülmektedir.

Varyans analizi sonucunda baba öğrenim düzeyi ile algılanan ilgisiz anne tutumu ve algılanan demokratik ve ilgisiz baba tutumları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır ($P < 0.01$, $P < 0.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla, Duncan Testi yapılmıştır.

Algılanan ilgisiz anne tutumu puanları açısından, babaları okur-yazar, ilkokul mezunu, lise mezunu ve yüksekokul mezunu olan denekler arasında farklılık olmadığı, babaları okur-yazar olmayan deneklerin ilgisiz anne tutumu puan ortalamalarının ise gruplararası farklılığa neden olduğu belirlenmiştir.

Algılanan demokratik baba tutumu açısından, babaları okur-yazar olmayan ve ortaokul mezunu olan deneklerle, babaları okur-yazar, ilkokul mezunu ve lise mezunu olan denekler arasında önemli bir farklılık olmadığı, farklılığı yaratan grubu babaları yüksekokul mezunu olan deneklerin oluşturduğu saptanmıştır.

Algılanan ilgisiz baba tutumu puan ortalamalarına bakıldığında ise gruplararası farklılığın babaları okur-yazar olmayan ve yüksekokul mezunu olan deneklerin grup ortalamalarından kaynaklandığı Duncan Testi ile belirlenmiştir.

Mangır vd de (1995) baba öğrenim düzeyi ile ana-baba tutumları arasında önemli bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkide farklılığın okur-yazar olmayan babalar ile üniversite mezunu babalardan kaynaklandığını saptamışlardır.

Güneysu'nun (1982), İnceoğlu vd'nin (1986), Aksaray'ın (1992) ve Bostan'ın (1993) konuyla ilgili yaptıkları araştırmaların bulguları da anne ve babanın öğrenim düzeyi

yükseldikçe çocuk yetiştirme ile ilgili otoriter ve ilgisiz tutumların yerine demokratik olma eğiliminin arttığını göstermektedir.

Bizim bulgularımız ve diğer araştırmacıların bulguları ışığında; anne-babaların öğrenim düzeyleri yükseldikçe; çocuğu ihmal, çocuğun ihtiyaçlarına karşı duyarsızlık, hatta psikolojik anlamda çocuğu reddetmeyi içeren ilgisiz tutumun ya da şartlı sevgi gösterme, emir ve isteklerin mutlak yerine getirilmesini çocuktan bekleme ve cezaya dönük davranışları içeren otoriter tutumun, yerini çocuğa eşit haklar tanıyan, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleyen, çocukla arkadaş olmaya, onunla birçok şeyi paylaşmaya önem veren ve koşulsuz sevgi içeren demokratik tutuma bıraktığı söylenebilir.

Tablo 5.22.'de araştırmaya alınan deneklerin ana-baba tutumlarını algılayışları ile ben durumlarına ilişkin korelasyon katsayısı önemlilik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5.22. Araştırmaya Alınan Deneklerin Ana-Baba Tutumlarını Algılayışları İle Ben Durumlarına İlişkin Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi Sonuçları

BEN DURUMLARI	ANNE TUTUMU			BABA TUTUMU		
	Demokratik	İlgisiz	Otoriter	Demokratik	İlgisiz	Otoriter
EAB	-0.138	0.212**	0.139	-0.212**	0.193**	0.197**
KAB	0.131	-0.210**	-0.094	0.256**	-0.225**	-0.154*
Y	0.198**	-0.096	-0.220**	0.246**	-0.128	-0.211**
SÇ	0.019	-0.058	-0.010	-0.060	0.007	0.005
UÇ	-0.251**	0.211**	0.284**	-0.325**	0.243**	0.249**

*P<0.05

**P<0.01

Tablo 5.22.'de de görüldüğü gibi demokratik anne tutumu ile Yetişkin ben durumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu, buna karşılık demokratik anne tutumu ile Uymuş Çocuk ben durumu arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. İlgisiz anne tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde, ilgisiz anne tutumu ile Koruyucu Anababa ben durumu arasındaki ilişkinin ise negatif yönde olduğu belirlenmiştir. Otoriter anne tutumu ile Yetişkin ben durumu arasında negatif yönde bir ilişkinin bulunduğu, buna karşılık otoriter anne tutumu ile Uymuş Çocuk ben durumu arasındaki ilişkinin ise pozitif yönde olduğu görülmektedir ($P<0.01$).

Baba tutumları ile ben durumlarına ilişkin korelasyon katsayısı önemlilik testi sonuçlarına bakıldığında ise; demokratik baba tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında negatif yönde bir ilişkinin bulunduğu, buna karşılık demokratik baba tutumu ile Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları arasında ise pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır. İlgisiz baba tutumu ile Koruyucu Anababa

ben durumu arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu, ilgisiz baba tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasındaki ilişkilerin ise pozitif yönde olduğu belirlenmiştir. Otoriter baba tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında pozitif yönde, otoriter baba tutumu ile Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları arasında da negatif yönde önemli bir ilişkinin olduğu saptanmıştır ($P<0.05$, $P<0.01$).

Bulgular deneklerin ana-babalarının tutumlarını demokratik olarak algılamaları ile birlikte gençlerin Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları puan ortalamalarının da arttığını, Eleştirici Anababa, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının ise azaldığını; ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumlarının artmasıyla Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puan ortalamalarının da artmakta olduğunu, ancak Koruyucu Anababa ve Yetişkin Ben durumları puan ortalamalarının azalmakta olduğunu göstermektedir.

Berne (1986) anne-babadan gelen bazı mesajların yüreklendirici, bazılarının ise cesaret kırıcı olduğunu, bu tutumların çocuğun gelişim çizgisi boyunca tıpkı hava iklimi gibi yumuşak ya da sert, sıcak ya da soğuk, üretken ya da yıkıcı etki yarattığını belirterek, ben durumlarının şekillenmesinde çocuk-anne-baba ilişkilerinin dolayısıyla da ana-baba tutumlarının önemini vurgulamaktadır.

Demokratik aile ortamında yetişen çocuk ve gençlerin, ana-babaları tarafından koşulsuz sevgi görmeleri ve sürekli olarak desteklenmeleri nedeniyle Koruyucu Anababa ben durumu puanlarının artacağı, yargılayıcı ve kusur bulucu bir ana-baba tutumuna maruz kalmadıkları için Eleştirici Anababa ben durumu puanlarının düşeceği, ailede bir birey olarak kabul edilip, alınan kararlara katılmalarının sağlanması, keşfetmeye ve deneme-yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik edilmeleri nedeniyle de Yetişkin ben durumu puanlarının yükseleceği söylenebilir. Ayrıca demokratik aile ortamında çocuklar, uymaya zorlanmayıp, her davranışları kontrol altına alınmaya çalışılmadığı için Uymuş Çocuk ben durumları puanlarının düşük olacağı da beklenen bir sonuçtur.

Çocukta güvensizlik ve yalnızlık duygularının oluşmasına neden olabilen, çocuğu ihmal eden veya reddeden ilgisiz ana-baba tutumu ile çocuğun bir birey olarak kabul edilmediği, çocukla ilgili tüm kararların anne ve babalar tarafından alındığı, çocuğun tüm davranışlarının denetlendiği, koşullu sevgiye dayalı, engelleyici ve kısıtlayıcı olan otoriter ana-baba tutumlarının hüküm sürdüğü aile ortamlarından gelen gençlerin ise Yetişkin ve Koruyucu Anababa ben durumları puanlarının düşmekte, buna karşın Eleştirici Anababa ve Uyuş Çocuk ben durumları puanlarının ise yükselmekte olması şaşırtıcı değildir.

Bu bilgilere dayanarak, reddeden ve kısıtlayan bazı kusurlu ana-baba tutumlarının, demokratik ana-baba tutumlarına kıyasla çocukların kişilik gelişimi üzerinde daha olumsuz etkileri olduğu yolundaki bir çok araştırma sonuçlarının, bu araştırmanın bulgularıyla da desteklenmiş olduğu ve araştırmamızın bulgularının ben durumlarının şekillenmesinde ana-baba tutumlarının önemini vurgulayan teorik bilgilerle de paralellik gösterdiği söylenebilir (Kuzgun 1972, Berne 1986, Kozacıoğlu 1986, Polat 1986, Öztürk 1990, Aksaray 1992).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada; üniversite öğrencilerinin ben durumları ile ana-baba tutumlarını algılamaları arasındaki ilişkinin saptanması ve cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, deneklerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumu, anne-baba arasındaki ilişki durumu, anne ve baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin gençlerin ben durumları ile algıladıkları ana-baba tutumlarına etkisinin araştırılması amaçlanmıştır.

Gençlerin ben durumları çeşitli değişkenlere göre ayrı ayrı incelenmiş ve yapılan istatistiksel analizler sonucunda cinsiyetin Yetişkin, Serbest Çocuk ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu, Eleştirici Anababa ve Koruyucu Anababa ben durumları üzerindeki etkisinin ise önemsiz olduğu görülmüştür ($P<0.01$, $P<0.05$). Kardeş sayısı, doğum sırası ve anne-baba öğrenim düzeylerinin gençlerin ben durumlarını etkilemediği ($P>0.05$), bununla beraber fiziki görünüşten memnuniyet durumunun Eleştirici Anababa, Yetişkin ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu, fiziki görünüşlerinden memnun olmayan deneklerin en yüksek Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları ile en düşük Yetişkin ben durumu puan ortalamalarına sahip oldukları görülmüştür. Ana-baba ilişki durumunun ise Yetişkin ve Uymuş Çocuk ben durumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır ($P<0.01$, $P<0.05$).

Gençlerin algıladıkları ana-baba tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi sonucunda ise; cinsiyetin, kardeş sayısının ve doğum sırasının algılanan ana-baba tutumları üzerinde önemli bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır ($P>0.05$). Gençlerin fiziki görünüşlerinden memnuniyet durumunun, algılanan ilgisiz ve otoriter ana-baba tutumları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ve gruplararası farklılığın fiziki görünüşünden memnun olan deneklerle, memnun olmayan deneklerden kaynaklandığı tespit edilmiştir ($P<0.01$, $P<0.05$). Anne-baba ilişki durumunun, algılanan demokratik ve ilgisiz anne tutumları ile demokratik, ilgisiz ve otoriter baba tutumları üzerinde önemli bir farklılık yarattığı ($P<0.01$, $P<0.05$), bu farklılığın da anne-babalarının ilişkisini "ne kötü, ne iyi" olarak algılayan denek grubundan kaynaklandığı belirlenmiştir. Anne öğrenim düzeyinin; algılanan ilgisiz ana-baba

tutumları, baba öğrenim düzeyinin ise; algılanan ilgisiz anne tutumu ile demokratik ve ilgisiz baba tutumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür ($P<0.01$, $P<0.05$).

Araştırmada ayrıca, gençlerin ben durumları ile algıladıkları anne tutumları arasındaki korelasyon incelenmiş ve sonuçta algılanan demokratik anne tutumu ile Yetişkin ben durumu arasında pozitif, demokratik anne tutumu ile Uymuş Çocuk ben durumu arasında ise negatif yönde önemli bir ilişkinin bulunduğu, ilgisiz anne tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında pozitif, Koruyucu Anababa ben durumu arasında ise negatif yönde önemli bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Ayrıca algılanan otoriter anne tutumunun artmasıyla birlikte gençlerin Yetişkin ben durumu puanlarının düştüğü, Uymuş Çocuk ben durumu puanlarının da yükseldiği görülmüştür ($P<0.01$).

Gençlerin ben durumları ile algıladıkları baba tutumları arasındaki korelasyon incelendiğinde ise; algılanan demokratik baba tutumunun artmasıyla Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları puanlarının da arttığı, Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları puanlarının ise azaldığı tespit edilmiştir. Algılanan ilgisiz baba tutumu ile Koruyucu Anababa ben durumu arasında negatif, Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasında ise pozitif yönde önemli bir ilişki saptanmıştır. Algılanan otoriter baba tutumu ile Eleştirici Anababa ve Uymuş Çocuk ben durumları arasındaki ilişkilerin pozitif yönde olduğu, otoriter baba tutumu ile Koruyucu Anababa ve Yetişkin ben durumları arasındaki korelasyonların ise negatif yönde olduğu belirlenmiştir ($P<0.05$, $P<0.01$).

Bu sonuçlar ışığında; anne-babalara ve çeşitli kuruluşlara bazı öneriler getirmek mümkündür.

Anne-babalar çocuklarına gösterdikleri sevgiyi şarta bağlamaz ve çocuğa koşulsuz sevildiğini hissettirirlerse çocuğun sevgiyi kaybetme korkusunu yaşamama olasılığı azalacaktır. Çocuğun sevgiye olduğu kadar saygıya da ihtiyacı olduğu unutulmayıp, çocukla kurulan ilişkide sözlü iletişime önem verilmeli, istek ve ihtiyaçlarına değer verilmeli, kendisi ile ilgili bazı kararları alabilmesi için fırsatlar verilmelidir. Zayıf yönlerini acımasızca eleştirmek yerine, yapıcı yaklaşımlarla yardımcı olunmalıdır. Çocuklar kendisinden üstün kişilerle asla mukayese edilmemelidir. Bununla beraber, çocuk her istediğini elde

edemeyeceğini, bazı kurallara uyması gerektiğini bilmelidir. Konulan kuralların neler olduğu ve nedenleri belirlenip, çocuğa açıklanmalıdır. Çocuklara uygulanan disiplinin çok katı ya da çok yumuşak olmaması da önemlidir.

Anne-babaların bu konulardaki eğitimlerini yazılı basın, radyo ve TV gibi kitle iletişim araçları aracılığı ile çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları, psikologlar ve pedegoglar üstlenebilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, aile danışma merkezleri, ana-baba okulları yaygınlaştırılmalı, tüm ülke çapında ailelere, çocuklara ve gençlere ruh sağlığı yerinde, kendine güvenen, kendine saygılı, kişilikle ilgili problemlerini çözmüş bireyler olabilmeleri için hizmet götürülmelidir. Çocukları ve gençleri eğiten öğretmenler hizmet içi eğitim programlarıyla bu konularda detaylı bir şekilde aydınlatılmalıdır.

Anne-baba ilişkisinin niteliği, çocuğun ve gencin kişiliğini etkileyebilmektedir. Bu nedenle eşler çocuklarını çatışmalarından uzak tutmalı ve çocukların yanında tartışmaktan kaçınmalıdırlar. Ayrıca çocuklar da taraf tutmaya veya arabuluculuk yapmaya zorlanmamalıdırlar. Unutulmamalıdır ki, eşlerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi ve saygı, çocuklarına gösterecekleri tutumları da etkileyebilmektedir.

Üniversite ve orta dereceli okullara rehberlik servislerinin yaygınlaştırılması ve bu servisler tarafından gençlere kişilerarası ilişkileri geliştirme eğitimi verilmesi sağlanmalıdır. Transaksiyonel Analiz (TA) alanında yetişmiş uzman sağlanabildiği takdirde, okullarda gönüllü öğrencilerin katılabileceği TA temelli "etkileşim grupları" düzenlenebilir.

Bireysel ve grupla psikolojik danışmalarda, danışan bireyin ben durumları dikkate alınmalı, bireyin hangi ben durumunu baskın olarak kullandığı belirlenip, bu ben durumunun problemle ilgili olup olmadığı araştırılmalıdır.

Bu araştırma A.Ü. Ziraat Fakültesi öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Türkiye'deki üniversitelerin sosyal yapılarının birbirinden farklı olmasından dolayı, genellemeye gidebilmek ve sağlıklı kararlar alabilmek için farklı örneklem gruplarında, benzer araştırmaların yapılması önemli yararlar sağlayacaktır.

Ayrıca bundan sonraki çalışmalarda, anne babalar da araştırma kapsamına alınarak, çocuklarını yetiştirme tutumları ve ben durumları incelenebilir.

KAYNAKLAR

- ABACI, R. 1986. "Demokratik", "Otoriter" ve "İlgisiz" Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı (Anxiety) Düzeyi İle İlişkisi. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- ADLER, A. 1992. Yaşama Sanatı. Çev: Kamuran ŞİPAL. Say Yayınları. III. Basım. S: 1-191, İstanbul.
- AKBABA, S. 1988. Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi. G.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- AKKOYUN, F. 1987. Rehberliğin İlkeleri: Bilgiden Davranışa. Eğitim Bilimleri Fak. Dergisi, 20(1-2):150-161.
- AKKOYUN, F. 1993. Saygı Kavramına Transaksiyonel Analiz (TA) Açısından Bakış. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 1(4):16-22.
- AKKOYUN, F. ve BACANLI, H. 1990. Adjective Check List'in Türkçe'ye Uyarlaması: TA Ego Durumları ve Semantik Diferansiyel Kategorileri Üzerinde Bir Çalışma. Psikolojik Seminer Dergisi, V. Ulusal Psikoloji Kongresi (1988) Özel Sayısı, 8:777-783. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir.
- AKSARAY, S. 1992. Adölesanların Benlik İmajını Etkileyen Etmenlerden Ana-Baba Tutum Algısı. Ç.Ü. Sos. Bil. Enst. Bilim Uzmanlığı Tezi (yayımlanmamış), Adana.
- ALICIGÜZEL, İ. 1988. Anne-Baba-Çocuk İlişkileri. Yaşadıkça Eğitim, Sayı:5:17-19.
- ALTAY, N. 1985. Nevrotik Bireylerin Kendini Gerçekleştirme Düzeyi ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kuşaklar Arası Bir Araştırma. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.

- ANSELMO, S. 1987. Early Childhood Development Prenatal Through Age Eight. Ed: J. Johnson. Mcmillan Publishing Company. p. 1-479, New York.
- ARAL, N. 1991. Ailede Ana-Baba Tutumları. Ailenin Güçlendirilmesinde Aile Bireylerinin Sorumlulukları. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Eğitim Serisi 3 Paneller, Konferanslar 1: 35-42, Ankara.
- ARI, R. 1989. Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerinin Ben Durumları, Atılganlıkları ve Uyum Düzeylerine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BACANLI, H. 1991. Sıfat Tarama Listesi Elkitabı, s. 1-69, Konya.
- BACANLI, H. 1992. Türk Toplumunda Gençlerin Yaşlılara Bakışı. VII. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan Bildiri. 22-25 Eylül 1992. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- BALDWIN, B.R., CARNEY, K., DUVALL, D., GOLDIN, A. and MORIS, T. 1986. Ego State Dominance and Occupational Role Selection. Transactional Analysis Journal, 16(1): 50-56.
- BALSWICK, J.O. and MACRIDES, C. 1975. Parental Stimulus for Adolescent Rebellion. Adolescence, 10(38): 253-265.
- BARKER, D. and PHILLIPS, K. 1981. "Transactional Analysis", in Improving Interpersonal Relations: Some Approaches to Social Skill Training. Edit.: Cary L. COOPER Gower Publishing Company Lmt., p.1-129, England.
- BAUMRIND, D. 1968. Authoritarian and Authoritative Parental Control. Adolescence, 3:255-272.
- BAYKARA, A. 1989. Anne-Baba Tutum Özelliklerinin Gencin Uyumuna Etkisi. Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. 22-24 Kasım 1989. Bilkent Üniversitesi. Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi. s.30-32, Ankara.

- BEER, U. 1989. Anne-Baba Otoritesi. Çev: Mehmet ERDEM. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 7: 45-50.
- BERBER, Ş. 1990. Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi. G.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BERNE, E. 1963. The Structure and Dynamics of Organizations and Grups. J.B. Lippincott Company, Ninth Printing, p. 1-260, USA.
- BERNE, E. 1964. Games People Play. The Pshchology of Human Relationships. Grove Press Inc., p. 1-191, New York.
- BERNE, E. 1970. Sex in Human Living. Simon and Schuster, p.1-288, New York.
- BERNE, E. 1986. İnsanca Sevgi ve Cinsellik. Çev: Emre KAPKIN. Yaprak Kitap Yayın Paz., s.1-296, İstanbul.
- BERNE, E. 1992. Hayat Denen Oyun. Çev: Selami SARGUT. Yaprak Yayınları, s.1-222, İstanbul.
- BISHOP, I.S.M. 1984. Effect of Marital Conflict and Social Network Density on the Self-Concepts of Children in Intact and Seperated Parent Families. Dissertation Abstracts International, 44(10):3213-3214.
- BİLAL, G. 1984. "Demokratik" ve "Otoriter" Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BİLİR, Ş. ve DABANLI, D. (1981). Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması. Sağlık Dergisi, 55(4-12):213-229. "Alınmıştır" Aile Yazıları III. Birey, Kişilik ve Toplum. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi 5/3. Dervan Matbaası, 1990: 157-173, Ankara.

- BOSTAN, S. 1993. 14-16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Anne-Baba Tutumlarının İncelenmesi. A.Ü. Fen Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- BRENNER, C. 1993. Psikanalizin Temelleri. (An Elementary Textbook of Psychoanalysis.) Çev: Işık SAVAŞIR ve Yusuf SAVAŞIR. Hekimler Yayın Birliği, MEDİKOMAT Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti., s.1-195, Ankara.
- CEBİROĞLU, R. 1989. Çocuğun Gelişmesinde Ana-Babanın Rolü. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 8:6-8.
- CLARKSON, P. and GILBERT, M. 1988. Berne's Original Model of Ego States: Some Theoretical Considerations. Transactional Analysis Journal, 18(1):20-29.
- COREY, G., 1991. Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. Brooks/Cole Publishing Company, p.1-475. California.
- COTTERELL, J.L. 1986. Work and Community Influences on the Quality of Child Rearing. Child Development, 57:362-374.
- CRAIG, R.J. and OLSON, R.E. 1988. Changes in Functional Ego States Following Treatment for Drug Abuse. Transactional Analysis Journal, 18(1):68-72.
- CÜCELOĞLU, D. 1979. İnsan İnsana. Altın Kitaplar Yayınevi, s.1-327, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, D. 1991. İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları. Remzi Kitabevi, II. Basım, s.1-591, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, D. 1992. İçimizdeki Çocuk. Yaşamımıza Yön Veren Güçlü Varlık. Remzi Kitabevi, s.1-254, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, D. 1993a. Geliştiren Ana-Baba ve Ailenin Temel Gereksinimleri. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 27:4-5.
- CÜCELOĞLU, D. 1993b. Dıştan Denetimli Kişi. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 30:4-5.

- CÜCELOĞLU, D. 1994. Yetişkin Çocuklar. Aile Ortamı ve Çocuk Yetiştirme Üzerine Yakup Bey'le Söyleşiler. Sistem Yayıncılık, s.1-227, İstanbul.
- ÇAKMAKLI, K. 1989. Çocuk ve Gencin Psikososyal Sağlığında Anne-Baba Tutumu. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 8:9-12.
- ÇOK, F. 1993. Üniversite Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri ve Bunun Ana-Baba Tutumlarıyla İlişkisi. A.Ü. Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. A.Ü. Eğitim Bilimleri Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- DECKER, C.A. 1990. Children: The Early Years. The Goodheart-Willcox Company Inc., p.1-544, USA.
- DIX, T., RUBLE, D.N. and ZAMBARANO, R.J. 1989. Mothers' Implicit Theories of Discipline: Child Effects, Parent Effects, and the Attribution Process. Child Development, 60:1373-1391.
- DÖKMEN, Ü. 1985. İbsen, Miller, Reşat Nuri ve Güngör Dilmen'in Tiyatrolarındaki Aile-İçi İletişim Çatışmalarının Graph, Transactional ve Sosyometrik Analizle İncelenmesi. I. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Edit: N. ÖNER. Sevinç Matbaası: 278-291., Ankara.
- DÖKMEN, Ü. 1986. Aile İçi İletişim Çatışmalarının Transactional ve Graph Analysis ile İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 18(1-2): 53-66.
- DÖKMEN, Ü. 1994. Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık ve Mat. San. Tic. A.Ş., s.1-331., İstanbul.
- DUSAY, J.M. and DUSAY, K.M. 1989. Transactional Analysis. Current Psychotherapies. Edit: Raymont J. CORSINI and Danny WEDDING. Forth Addition F.E. Peacock Publishers Inc, p.1-623, Illinois.

- DÜZGÜNEŞ, O., KESİCİ, T. ve GÜRBÜZ, F. 1983. İstatistik Metotları I. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 861, Ders Kitabı, s.1-229, Ankara.
- ERKAN, S. 1986. Ana-Babalarını Demokratik, Otoriter ve İlgisiz Olarak Algılayan Bireylerin Benlik Kavramları ile İdeal Benlik Kavramlarının Bağdaşım Dereceleri Arasındaki Fark. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- ERSKINE, R.G. 1988. Ego Structure, Intrapsychic Function, and Defense Mechanisms: A Commentary on Eric Berne's Original Theoretical Concepts. Transactional Analysis Journal, 18(1):15-19.
- FETTGATHER, R. 1987. The Relationship of Teacher Adult Ego State to Interactions with Retarded Students. Transactional Analysis Journal, 17(2):35-37.
- FLANAGAN, C. 1990. Change in Family Work Status: Effect on Parent-Adolescent Decision Making. Child Development, 61:163-177.
- GALEJS, I. and PEASE, D. 1986. Parenting Beliefs and Locus of Control Orientation. The Journal of Psychology, 120(5):501-510.
- GARBER, R.J. 1991. Long-Term Effects of Divorce on the Self-Esteem of Young Adults. Journal of Divorce and Remarriage, 17(1/2):131-137.
- GEÇTAN, E. 1988a. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. Remzi Kitabevi, s.1-327, İstanbul.
- GEÇTAN, E. 1988b. Psikanaliz ve Sonrası. Remzi Kitabevi, III. Basım, s.1-267, İstanbul.
- GEÇTAN, E. 1989. İnsan Olmak. Remzi Kitabevi. VI. Basım, s.1-141, İstanbul.
- GOBES, L. 1990. Ego State-Metaphor or Reality? Transactional Analysis Journal, 20(3):163-165.

- GOUGH, H.G. and HEILBRUN, A.B. 1965. The Adjective Check List Manual. Consulting Psychologists Press, p.1-39, Palo Alto.
- GOUGH, H.G. and HEILBRUN, A.B. 1983. The Adjective Check List Manual. Consulting Psychologists Press, p.1-110, Palo Alto.
- GÜNEYSU, S., 1982. Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuklardaki Davranış Problemleri. H.Ü. Sağ. Bil. Enst. Bilim Uzmanlığı Tezi (yayınlanmamış), Ankara.
- GÜNEYSU, S. 1986. Üniversite Gençlerinin Kendini-Kabul Düzeyine Ana-Baba Tutumlarının Etkisi. H.Ü. Sağ. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayınlanmamış), Ankara.
- GÜNGÖRMÜŞ, O. 1989. Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimine Etkisi. Yaşadıkça Eğitim, Sayı 8:13-14.
- HEYER, N.R. 1987. Empirical Research on Ego State Theory. Transactional Analysis Journal, 17(1):286-293.
- HURLOCK, E.B. 1978. Child Development. Sixth Edition. Mc Grow-Hill Inc, p.1-570, Tokyo.
- İKİZOĞLU, M. 1993. "Demokratik" ve "Otoriter" Ana-Baba Tutumlarının Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Ankara.
- İNCEOĞLU, D., ERKMAN, F. ve AYTAZ, G. 1986. Yurtdışından Kesin Dönüş Yapan Ana-Babaların Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Açısından Türkiye'deki Ana-Babalarla Karşılaştırılması. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Kongresi, 1(73-85):117-119. "Alınmıştır" Aile Yazıları III. Birey, Kişilik ve Toplum. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Bilim Serisi 5/3. Devran Matbaası, 1990:333-337, Ankara.

- JAMES, M. and JONGEWARD, D. 1984. Kazanmak İçin Doğarız (Born to Win). Çev: Tülin ŞENRUH. İnkılap ve Aka Kitabevleri, s.1-412, Ankara.
- JERSILD, A.T. 1983. Çocuk Psikolojisi. Çev: G. GÜNÇE. 4. Baskı. Teknik Eğt. Fak. Matbaası, s:1-699, Ankara.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. 1980. Türkiye'de Çocuğun Değeri, Gelişme Ortamı ve Alınması Gereken Önlemler. Psikoloji Dergisi, 10:26-31.
- KANDEMİR, F. 1991. Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Onyedili Yaş Grubu Gençlerin Kendini-Kabul Düzeyini Etkileyen Bazı Faktörler Üzerinde Bir Araştırma. A.Ü. Fen Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- KILIÇCI, Y. 1981. Üniversite Öğrencilerinin Kendini-Kabullerini Etkileyen Bazı Değişkenler. H.Ü. Sosyal ve İdari Bil. Fak. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Böl. Doçentlik Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- KIŞISEL, N. Ana-Baba Tutumları ile Şizofreni Arasındaki İlişki. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- KOCHANSKA, G., KUCZYNSKI, L. and RADKE-YARROW, M. 1989. Correspondence Between Mothers' Self-Reported and Observed Child-Rearing Practices. Child Development, 60:56-63.
- KOZACIOĞLU, G. 1986. Çocukların Anksiyete Düzeyleri ile Annelerin Tutumları Arasındaki İlişki. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları:3394. Edebiyat Fakültesi Basımevi, s.1-115, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, A. 1989. Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Aile. Eğitim ve Bilim, Sayı:74; 35-42.
- KUZGUN, Y. 1972. Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.

- KÜÇÜKTURAN, G. 1987. Anadolu Liseleri Sınavlarına Hazırlanan Çocukların Kaygı Düzeylerine Ana-Baba Tutumlarının Etkisi. H.Ü. Sağ. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- LAEMMEL, M.S. 1985. An Examination of the Self-Perceptions and Social Competencies of Popular, Rejected and Neglected Fifth and Sixth Grade Children. Dissertation Abstracts International, 1986.47(2):473-A.
- LANKFORD, V. 1988. The Parent Ego State from a Reparenting Perspective. Transactional Analysis Journal, 18(1):47-50.
- Le COMPTE, G., Le COMPTE, A. ve ÖZER, S. 1978. Üç Sosyo-Ekonomik Düzeyde Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması. Psikoloji Dergisi, 1:5-8.
- LIN, C.C. and FU, V.R. 1990. A Comparasion of Child-Rearing Practices Among Chinese, Immigrant Chinese, and Caucasian-American Parents. Child Development, 61:429-433.
- LORIA, B.R. 1988. The Parent Ego State: Theoretical Foundations and Alterations. Transactional Analysis Journal, 18(1):39-46.
- MANGIR, M. ve ÇAĞATAY-ARAL, N. 1990. Türk Ailesi ve Çocuk Eğitimi. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 1170, Derlemeler: 644, s.1-19, Ankara.
- MANGIR, M., ÇAĞATAY-ARAL, N., BARAN, G., HAKTANIR, G. 1990. Psikolojide Üç Büyükler (Jean PIAGET, Sigmund FREUD, Eric Homburger ERIKSON). A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 1188, Derlemeler: 47, s.1-152, Ankara.
- MANGIR, M. ve HAKTANIR, G. 1990. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde Çalışan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerinde Bir Araştırma. A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları: 1177, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 649, s.1-87, Ankara.

- MANGIR, M., ARAL, N., HAKTANIR, G., BARAN, G., BAŞAR, F. ve KÖKSAL, A. 1995. Fiziksel İstismara Uğrayan ve Uğramayan Çocukların Bazı Kişilik Özellikleri İle Ana-Baba Tutumlarını Algılayış Biçimleri Üzerine Bir Araştırma. Çankaya Rotary Kulübü, Çocuk İhmalini ve İstismarını Önleme Projesi Kapsamında Bilimsel Bir Araştırma, s.1-80, Ankara.
- MEISSNER, W.W. 1974. Parental Interaction of the Adolescent Boy. Edit: E.A. WINDER. Adolescence Contemporary Studies, p.247-255, D. Van Nostrand Company.
- MERTTÜRK, N. 1985. 11-15 Yaş Grubu Çocukların Ana ve Babalarını Algılayışları. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- NELSON-JONES, R. 1982. Danışma Psikolojisi Kuramları (The Theory and Practice of Counseling Psychology). Edit: Füsün AKKOYUN. 72 TDFO Ltd. Sti., s.1-200, Ankara.
- NOVEY, T.B., PORTER-STEELE, N., GOBES, L. and MASSEY, R.F. 1993. Ego States and the Self-Concept: A Panel Presentation and Discussion. Transactional Analysis Journal, 23(3):123-137.
- ÖZTÜRK, İ. 1990. Ana-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- PHILLIPS, M. 1993. The Use of Ego-State Therapy in the Treatment of Posttraumatic Stress Disorder. American Journal of Clinical Hypnosis, 35(4):241-249.
- POLAT, S. 1986. Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyine Etkisi. H.Ü. Sos. Bil. Enst. Bilim Uzmanlığı Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- RATH, I. 1993. Developing a Coherent Map of Transactional Analysis Theories. Transactional Analysis Journal, 23(4):201-213.

- SCHILL, T. and WANG, S.L. 1983. Parent Ego States and Attitudes Toward Family Life and Children. *Psychological Reports*, 53:1189-1190.
- SIMS, L.S. and PAOLUCCI, B. 1975. Empirical Reexamination of the Parent Attitude Research Instrument (PARI). *Journal of Marriage and the Family*, 37:724-732.
- SMETANA, J.G. 1988. Adolescents' and Parents' Conceptions of Parental Authority. *Child Development*, 59:321-335.
- STEINBERG, L. 1987. Impact of Puberty on Family Relations: Effect of Pubertal Status and Pubertal Timming. *Development Psychology*, 23(3):451-460.
- SWARTZBERG, L., SHMUKLER, D. and CHACMERS, B. 1983. Emotional Adjustment and Self-Concept of Children from Divorced and Nondivorced Unhappy Homes. *Journal of Social Psychology*, 121(2):305-312.
- ŞAKIR, A. 1987. H.Ü. Devlet Konservatuari'na Devam Eden 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Sosyal Uyumları ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. G.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- TANDOĞAN, M. 1983. İlkokulda Anne Tutumunun Akademik Başarıya Etkisi. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- ULUĞTEKİN, S. 1976. Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba-Çocuk İlişkileri Ana-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkilerin Araştırılması. A.Ü. Sos. Bil. Enst. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara.
- WASTA, R., HAITH, M.M., MILLER, S.A. 1992. *Child Psychology. The Modern Science*. John WILLEY and Sons Inc., p.1-665, New York.
- WAUGHN, B.E., BLOCK, J.H. and BLOCK, J. 1988. Parental Agreement on Child Rearing During Early Childhood and the Psychological Characteristics of Adolescents. *Child Development*, 59:1020-1033.

- WILLIAMS, K.B. 1978. An Emprical Procedure for the Assesment of Ego States Illustrated by Egograms as Discripts in Transactional Analysis Theory. The Fielding Institute. Unpublished Phd.Thesis. Santa Barbara, California.
- WILLIAMS, J.E. and BEST, D.L. 1982. Measuring Sex Stereotypes: A Thirty Nation Study. Sage Publications, Beverly Hills.
- WILLIAMS, K.B. and WILLIAMS, J.E. 1980. The Assesment of Transactional Analysis Ego States via the Adjective Check List. Journal of Personality Assesment, 44:120-129.
- YATER, A., OLIVIER, K. and BARCLAY, A. 1968. Factor Analytic Study of PARI Responses of Mothers of Head Start Children. Psychological Reports, 22:383-388.
- YAVUZER, H. 1993. Ana-Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi, s.1-262. İstanbul.
- YAVUZER, H. 1994. Yaygın Ana-Baba Tutumları. Ana-Baba Okulu. IV. Basım. Remzi Kitabevi. 111-127, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, A. 1992. Çocuk Ruh Sağlığı Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları. 17. Baskı. Özgür Yayın-Dağıtım. Acar Matbaacılık A.Ş., s.1-421, İstanbul.

EK: 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Adınız - Soyadınız (ya da rumuzunuz)

2. Cinsiyetiniz

1. Kız 2. Erkek

3. Siz dahil kaç kardeşsiniz?

1. Tek Çocuk 2. İki-üç kardeş 3. Dört ve üstü kardeş

4. Siz kaçınıcı çocuksunuz?

1. İlk çocuk (en büyük) 2. Ortanca veya ortancalardan biri
3. Son çocuk (en küçük)

5. Fiziki görünüşünüzden memnun musunuz?

1. Evet 2. Kısmen 3. Hayır

6. Sizce anne ve babanızın birbirleriyle olan ilişkileri nasıldır?

1. Çok iyi 2. İyi 3. Ne kötü, ne iyi 4. Kötü 5. Çok Kötü

7. Anneniz: 1. Sağ 2. Ölü

8. Anneniz: 1. Öz 2. Üvey

9. Babanız: 1. Sağ 2. Ölü

10. Babanız: 1. Öz 2. Üvey

11. Annenizin öğrenim düzeyi

1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar, ilkokul mezunu
3. Ortaokul mezunu
4. Lise Mezunu
5. Yüksekokul mezunu

12. Babanızın öğrenim düzeyi

1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar, ilkokul mezunu
3. Ortaokul mezunu
4. Lise Mezunu
5. Yüksekokul mezunu

EK: 2

SIFAT TARAMA LİSTESİ (STL)

ACIKLAMA :

Elinizde genellikle insanları tanımlamak için kullanılan 300 sıfattan oluşan bir liste bulunmaktadır. Sizden istenen, sizi, olmak istediğiniz gibi değil, gerçekten olduğunuz gibi tanımlayan sıfatları işaretlemenizdir. Cevaplarınızı sıfatın başındaki kutunun içini doldurarak vermeniz gerekmektedir. Cevaplarınızda olabildiğinizce dürüst olmaya çalışın.

Yardımlarınız için teşekkürler...

Araş.Gör Fatma ALİSİNANOĞLU

1	Atayaz (türki)	53	Cetin	101	Beleneşli	201	Meşaleli	251	Soruzlu
2	Azadlı	54	Çikarılma	102	Beleneşli cıvıran	202	Meşaleli	252	Soruzlu
3	Azadlı	55	Çokuşu	103	Berçetli	203	Meşaleli	253	Soytarı
4	Azadlı	56	Çok şırpılı	104	Berçetli olayan	204	Meşaleli	254	Soytarı
5	Azadlı	57	Çok şırpılı	105	Berçetli olayan	205	Meşaleli	255	Soytarı
6	Azadlı	58	Çok şırpılı	106	Berçetli olayan	206	Meşaleli	256	Soytarı
7	Azadlı	59	Çok şırpılı	107	Berçetli olayan	207	Meşaleli	257	Soytarı
8	Azadlı	60	Çok şırpılı	108	Berçetli olayan	208	Meşaleli	258	Soytarı
9	Azadlı	61	Çok şırpılı	109	Berçetli olayan	209	Meşaleli	259	Soytarı
10	Azadlı	62	Çok şırpılı	110	Berçetli olayan	210	Meşaleli	260	Soytarı
11	Azadlı	63	Çok şırpılı	111	Berçetli olayan	211	Meşaleli	261	Soytarı
12	Azadlı	64	Çok şırpılı	112	Berçetli olayan	212	Meşaleli	262	Soytarı
13	Azadlı	65	Çok şırpılı	113	Berçetli olayan	213	Meşaleli	263	Soytarı
14	Azadlı	66	Çok şırpılı	114	Berçetli olayan	214	Meşaleli	264	Soytarı
15	Azadlı	67	Çok şırpılı	115	Berçetli olayan	215	Meşaleli	265	Soytarı
16	Azadlı	68	Çok şırpılı	116	Berçetli olayan	216	Meşaleli	266	Soytarı
17	Azadlı	69	Çok şırpılı	117	Berçetli olayan	217	Meşaleli	267	Soytarı
18	Azadlı	70	Çok şırpılı	118	Berçetli olayan	218	Meşaleli	268	Soytarı
19	Azadlı	71	Çok şırpılı	119	Berçetli olayan	219	Meşaleli	269	Soytarı
20	Azadlı	72	Çok şırpılı	120	Berçetli olayan	220	Meşaleli	270	Soytarı
21	Azadlı	73	Çok şırpılı	121	Berçetli olayan	221	Meşaleli	271	Soytarı
22	Azadlı	74	Çok şırpılı	122	Berçetli olayan	222	Meşaleli	272	Soytarı
23	Azadlı	75	Çok şırpılı	123	Berçetli olayan	223	Meşaleli	273	Soytarı
24	Azadlı	76	Çok şırpılı	124	Berçetli olayan	224	Meşaleli	274	Soytarı
25	Azadlı	77	Çok şırpılı	125	Berçetli olayan	225	Meşaleli	275	Soytarı
26	Azadlı	78	Çok şırpılı	126	Berçetli olayan	226	Meşaleli	276	Soytarı
27	Azadlı	79	Çok şırpılı	127	Berçetli olayan	227	Meşaleli	277	Soytarı
28	Azadlı	80	Çok şırpılı	128	Berçetli olayan	228	Meşaleli	278	Soytarı
29	Azadlı	81	Çok şırpılı	129	Berçetli olayan	229	Meşaleli	279	Soytarı
30	Azadlı	82	Çok şırpılı	130	Berçetli olayan	230	Meşaleli	280	Soytarı
31	Azadlı	83	Çok şırpılı	131	Berçetli olayan	231	Meşaleli	281	Soytarı
32	Azadlı	84	Çok şırpılı	132	Berçetli olayan	232	Meşaleli	282	Soytarı
33	Azadlı	85	Çok şırpılı	133	Berçetli olayan	233	Meşaleli	283	Soytarı
34	Azadlı	86	Çok şırpılı	134	Berçetli olayan	234	Meşaleli	284	Soytarı
35	Azadlı	87	Çok şırpılı	135	Berçetli olayan	235	Meşaleli	285	Soytarı
36	Azadlı	88	Çok şırpılı	136	Berçetli olayan	236	Meşaleli	286	Soytarı
37	Azadlı	89	Çok şırpılı	137	Berçetli olayan	237	Meşaleli	287	Soytarı
38	Azadlı	90	Çok şırpılı	138	Berçetli olayan	238	Meşaleli	288	Soytarı
39	Azadlı	91	Çok şırpılı	139	Berçetli olayan	239	Meşaleli	289	Soytarı
40	Azadlı	92	Çok şırpılı	140	Berçetli olayan	240	Meşaleli	290	Soytarı
41	Azadlı	93	Çok şırpılı	141	Berçetli olayan	241	Meşaleli	291	Soytarı
42	Azadlı	94	Çok şırpılı	142	Berçetli olayan	242	Meşaleli	292	Soytarı
43	Azadlı	95	Çok şırpılı	143	Berçetli olayan	243	Meşaleli	293	Soytarı
44	Azadlı	96	Çok şırpılı	144	Berçetli olayan	244	Meşaleli	294	Soytarı
45	Azadlı	97	Çok şırpılı	145	Berçetli olayan	245	Meşaleli	295	Soytarı
46	Azadlı	98	Çok şırpılı	146	Berçetli olayan	246	Meşaleli	296	Soytarı
47	Azadlı	99	Çok şırpılı	147	Berçetli olayan	247	Meşaleli	297	Soytarı
48	Azadlı	100	Çok şırpılı	148	Berçetli olayan	248	Meşaleli	298	Soytarı
49	Azadlı			149	Berçetli olayan	249	Meşaleli	299	Soytarı
50	Azadlı			150	Berçetli olayan	250	Meşaleli	300	Soytarı
51	Azadlı								
52	Azadlı								

EK: 3

ANA-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (ABTÖ)

AÇIKLAMA

Bu ölçek, çocukların gözü ile ana-baba tutumlarını ölçme amacı ile hazırlanmıştır. Ölçekte ana-babaların çocukları ile olan ilişkilerini gösteren durumları verilmiştir. Hiç bir ifadenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan, cevabın düşünülerek ve içten verilmesidir. Çünkü bu araştırmanın sağlayacağı fayda, sizin cevaplama gösterdiğiniz dikkat ve içtenliğe bağlıdır. Cevaplarınız, yani anne-babalarınızın tutumları hakkındaki görüşleriniz araştırmacı tarafından saklı tutulacağından; ne arkadaşlarınızın, ne de başkalarının yanıtlarınızı kesinlikle görmeyeceklerinden emin olabilirsiniz. Ayrıca; görüşleriniz kişisel olarak değil, bu ölçeği cevaplayarak araştırmaya katılan tüm öğrencilerin görüşleriyle birlikte bir grup olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle görüşlerinizi açıkça belirtiniz.

Cevaplamanın nasıl yapılacağı aşağıda belirtilmiştir.

Cevaplamaya başlamadan önce, lütfen bu maddede belirtilen ifadeyi, kendi anne-babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Daha sonra ilgili ifadede belirtilen davranışa uygunluğu açısından anne ve babanızın tutumunu 5 derece içinde değerlendiriniz. Her derecelemeyi yaparken, anne ve babanızın tutumunun verilen ifadeye uygunluğunu düşünüp, ifadeye "tamamen katılıyorsanız (5)"; "katılıyorsanız (4)"; "bu konuda kararsızsınız (3)"; ifadeye "katılmıyorsanız (2)"; "hiç katılmıyorsanız (1)" olarak derecelendiriniz. Daha sonra bu dereceleri size verilen cevap kağıdına, aynı numaranın karşısındaki ilgili parantezin içine rakamla yazınız. Annenizle ilgili derece cevap kağıdında (A) harfinin altındaki parantezin içine, babanızla ilgili dereceyi ise (B) harfinin altındaki parantezin içine yazılacaktır. Ölçekte her ifade için aynı şekilde devam ederek, anne ve babanızın tutumları hakkındaki kişisel görüşünüzü, anne ve babanız için ayrı ayrı olmak üzere cevap kağıdındaki ilgili parantezin içine yazınız. Her maddeyi, atlamadan sıra ile yanıtlayınız.

Bu ölçeği yanıtlamaktan zevk duyacağınızı umar, ilgi ve yardımlarınıza şimdiden teşekkür ederim.

Araş.Gör. Fatma ALİSİNANOĞLU

5. Tamamen katılıyorum	2. Katılmıyorum
4. Katılıyorum	3. Kararsızım
	1. Hiç katılmıyorum

1. Arkadaşlarımı benim gözümle görmeye çalışır.
2. Sevmediğim bir yemeği sırf bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirdiği çok olmuştur.
3. Daima kendi aklımı kullanmama ve kararlarımı kendimin vermesine beni teşvik eder.
4. Nadiren beni bir işe teşvik etmiştir.
5. Küçük kabahatlerimi bile çok şiddetle cezalandırır.
6. Yerinde ve uygun kararlar verebileceğime inanır.
7. Bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını vermiştir.
8. Gençlerin, ailelerinin seçeceği ya da onaylayacağı kimselerle evlenmesi gerektiğini düşünür.
9. Görgü kurallarını öğrenmede kendisinden hiç yardım görmedim.
10. Arkadaşlarımın evimize gelmesinden hoşlanmaz, benim onların evine gitmemi ister.
11. Karşılaştığım bir güçlükte kendi bulduğum çözüm yolunu uygulamaya beni zorlar.
12. Bir çatışmaya girdiğim zaman kimin neden haklı olduğunu görmeme yardım eder.
13. Karşı cinsten bir arkadaşımın aramda geçenleri kendisine rahatça anlatabilirim.
14. Bir şeyi yapmamı üstüste söyler, mazeretimi dinlemez.
15. Karşı cinsten arkadaş edinmemi hoş karşılamaz.
16. Çok zaman beni dinlemeyecek kadar meşguldür.
17. Çok cana yakın ve meşgul bir insandır; evladı olmaktan gurur duyuyorum.
18. Yapabileceğimden fazlasını yapmaya beni zorlar.
19. Sık sık beni başından atmak istediğini hissedirim.
20. Kendisine çok ihtiyacım olduğu zamanlar ya evde bulunmaz ya da fazla meşgul görünürdü.
21. Kötülemekten çok överdi ama bundan çok ileri gitmezdi.
22. Oldukça küçük yaşta bile kendime ilişkin ufak tefek kararlar almaya beni teşvik ederdi.
23. Daima öfkesine hakim olmuş, pek seyrek olarak ufak tefek şeylere kızmıştır.

24. Sokağa çıkıp oynamak için her seferinde kendisinden izin almak zorundayım.
25. Sofrada konuşmama izin vermezdi.
26. Bana karşı imkanları ölçüsünde cömert olmayı bilmiştir.
27. Bütün gün boyunca sokaklarda başıboş dolaşmama aldırış etmez.
28. Günlük olaylar hakkında anlattıklarımızı ilgi ile dinleyecek vakti vardır.
29. Okul gezilerine katılmama izin vermez.
30. Beni benimsemekten çok bana katlandığı duygusu içindeyim.
31. Etrafta başka yetişkinler olduğu zaman beni görmemezlikten gelir, sorduklarıma cevap vermez.
32. Daima gücüne ve kararlarımın isabetine güvenirdi.
33. Daima yaptıklarımla yakından ilgilenir.
34. Okuldan parlak notlar getirmediğim zaman çok kızar.
35. Okulda üstün başarı göstermemde o kadar ısrar ederdi ki, bu yüzden not konusunda aşırı derecede kaygılanırım.
36. Duygu ve ihtiyaçlarıma karşı daima hassas davranmıştır.
37. Bana yeterince özgürlük vermiştir.
38. Kimlerle arkadaşlık ettiğim onu pek ilgilendirmez.
39. "Sırf benim için" hiç bir şey getirmez, birlikte çarşıya çıktığımızda şeker, ciklet, balon gibi şeyler almayı düşünmezdi.
40. Seks konusunda o kadar mutaassıptır ki, onun yanında bu konuya ilgi göstermem.
41. Çocukken pis ve düzensiz bir kılıkla dolaşmam onu rahatsız etmezdi.
42. Güç durumda olduğum zamanlar bana daima cesaret vermiştir.
43. Hiç bir zaman bir şeyi onu tatmin edecek kadar iyi yapmam.
44. Dini ve siyasi konularda kendisi ile aynı fikirde olmadığım zaman benimle daima alay etmiş ve benim konuları kavrayamayacak kadar cahil olduğumu öne sürmüştür.
45. Haklı olduğum zaman bunu bana açıkça söylerdi.
46. Görüşlerim, fikirlerim, duygu ve ihtiyaçlarımla ilgilenmez.
47. Kendisini öpmek, kucaklamak istediğimde bundan rahatsız olduğunu hissederim.
48. Ancak hak ettiğim zaman beni cezalandırmıştır.
49. Benimle ilgili bir karar alınırken, istek ve ihtiyaçlarımı dikkate alır.
50. Cinsiyet ile ilgili konulara karşı normal ve sağlıklı tavır geliştirmeme yardım etti.

51. Geleceğime karşı içten bir ilgi göstermemiş, ama hiç bir zaman amaçlarımı kendisi belirlemeye kalkmamıştır.
52. Hemen hiçbir konuda görüşümü sormaz.
53. Çocukluğumda bana hikaye, masal anlatmak için vakit harcamazdı.
54. Daima bir derdim olduğu zaman beni anlamaya hazırdı.
55. Anlayamadığım şeyleri anlatmaya gayret etmezdi.
56. Anlaşamadığımız konularda da fikrimi rahatça anlatmama imkan verir ve beni sabırla dinlerdi.
57. Hakkımdaki kararları çok kere kendi verir.
58. Bana karşı o kadar soğuk ki, "acaba öz evladı değil miyim?" diye şüphe var içimde.
59. Kazancı elverdiği halde benim için para harcamaktan çekinir, yetecek kadar harçlık vermezdi.
60. Evde var oldukça sevdiğim her şeyi istediğim kadar yememe itiraz etmez.
61. Kendisine sormaksızın şahsi eşyalarından herhangi birini alıp kullanmama izin vermiştir.
62. Uygun zamanlarda kendisinden izin almaksızın oynamak için sokağa çıkabilirim.
63. Kişisel problemlerimi kendisine açmakta çok zorluk çekerdim.
64. Bugün bile kendisine sormadan arkadaşlarımla sinemaya gidemem.
65. Okuldan ya da gezmeden ne zaman döndüğüm onu hiç ilgilendirmez.
66. Kendisinin gerçekleştiremediği arzularını bende gerçekleştirmiş görmek istediğini hissediyorum.
67. Elbisemi kirlettiğim zaman bana çok kızardı. Bu yüzden bazı sevdiğim oyunlara katılmazdım.
68. İlgi ve yeteneklerime uygun meslek seçmede beni serbest bırakmıştır.
69. Bir güçlkle karşılaştığım zaman istediğim yardımı sağlar, kararı bana bırakır.
70. Beni baştan savmak istediğini hissedirdim.
71. Nadiren bana bir şeyler öğretmeye çalışırdı.
72. Beni daha temiz ve güzel giydirebilirdi inancındayım.
73. Beni sık sık başkalarıyla karşılaştırmış ve onların benden ne kadar üstün olduklarını söyleyip durmuştur.
74. Bana açıkça belli etmese de beni sevdiğini hissetmişimdir.
75. Herhangi bir konuda isabetli bir karar verebileceğime inanmazdı.

76. Beklentilerine uygun davranmazsam bazen haftalarca bana küser.
77. Ailemizi ilgilendiren konularda benim de fikrimi sorar, karar verirken dikkate alır.
78. Sağlık muayenesine ihtiyacım olduğunda bunu hep ihmal ederdi.
79. Ancak istediğini yerine getirdiğim zaman beni okşar öperdi.
80. Hastalıklarında benimle pek az ilgilenirdi.
81. Beni sık sık cezalandırırdı, fakat ben cezaların nedenini çok kere bilmezdim.
82. Eve geldiklerinde arkadaşlarıma iyi davranır.
83. Vakti olduğu halde derslerime hiç yardım etmez.
84. Bana daha az hükmetmesini isterim.
85. Makul hudutlar içinde mümkün olan fırsatlara sahip olmam gerektiğine inanır.
86. Varlığımdan habersiz görünür hiçbir konuda fikrimi sormaz.
87. Beni cezalandırdıktan sonra aşırı sevgi ve şefkat gösterirdi.
88. Nüktedan bir kimsedir ama hiçbir zaman benimle alay etmemiştir.
89. Kendisine yaklaştığımda çok kere soğuk bir şekilde karşılık verir.
90. Okulda aldığım notlar onu hiç ilgilendirmez.
91. Hoşlanmadığı kimselerle arkadaşlık etmemi kesinlikle yasaklar.
92. Elbiselerimin kumaşlarını ve biçimlerini kendisi seçerdi.
93. Yüksek tahsil yapmazsam çok mutlu olacağını ima eder durur.
94. Bir başkasıyla konuşurken kendisine soru sormama ya da kendisinden bir şey istememe katiyyen kızmazdı.
95. Beni dünyaya getirdiğine pişman görünürdü.
96. Hiçbir zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder görünmemiştir.
97. Beraber çalışırken işlerin nasıl ve neden böyle olduğunu açıklamaya çalışırdı.
98. Daima iyi bir evladın, ana-babasının istediği biçimde yetişen, onların dediklerini aynen yerine getiren kimse olduğunu söyler durur.
99. Kendisini memnun etmek için bu alanda okuyorum. Oysa hayatımı başka türlü kazanmak isterdim.
100. Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine açtığımda çok ilgisiz davranır
101. Yanlız derslerimle uğraşmamı ister, oyun oynamak istediğim zaman çok öfkelenir.
102. Yatma saatim gelince beni hemen yatağa yollar, misafir çocuklarıyla oynamama izin vermezdi.

103. Ergenlik çağında benimle pek meşgul olmamıştır.
104. Yemeğimi hazırlamadığı için aç kaldığım olmuştur.
105. Beni anlamak için daima içten bir gayret gösterir.
106. (Annelik)-(Babalık) ödevlerinin kendisini bir esir durumuna düşürdüğünü, kendisini bu işe feda ettiğini söyler dururdu.
107. Üzüntülü anlarımda bana çok az şevkat göstermiştir.
108. Artık çocuk olmadığımı farkında görünüyor.
109. Bana her zaman iyi bir rehber oldu ve hiçbir zaman davranışlarıma hükmetmedi.
110. Tabagımdakileri tamamen bitirmeden sofradan kalkmama izin vermez.
111. Nadiren bana "moral destek" vermiştir.
112. Beni nadiren cezalandırırdı ve hiçbir zaman arkadaşlarımla yanında utandırmazdı.
113. Bana ait kararları çok zaman kendisi verir.
114. Beni başkalarının yanında küçük düşürücü sözler söyler, kırıcı tenkitlerde bulunurdu.
115. Çocukların yaratılıştan kötü olduğuna inanır, devamlı kontrol altında bulunmaları gerektiğini savunur.
116. Onun gözünde değersiz bir insanım.
117. Beni cezalandırmaktansa meseleleri benimle konuşup tartışmayı tercih eder.
118. Karşı cins hakkında daima korku ve güvensizlik uyandıracak telkinlerde bulunur.
119. Anlattıklarımı daima can kulağı ile dinler. Fakat hiçbir zaman sırlarımı öğrenmeye çalışmaz.
120. Başkalarına benden daha fazla önem verir, daha nazik davranır.

ANA-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ CEVAP KAĞIDI

Adı-Soyadı (ya da rumuzu):

	A	B		A	B		A	B
1.	()	()	41.	()	()	81.	()	()
2.	()	()	42.	()	()	82.	()	()
3.	()	()	43.	()	()	83.	()	()
4.	()	()	44.	()	()	84.	()	()
5.	()	()	45.	()	()	85.	()	()
6.	()	()	46.	()	()	86.	()	()
7.	()	()	47.	()	()	87.	()	()
8.	()	()	48.	()	()	88.	()	()
9.	()	()	49.	()	()	89.	()	()
10.	()	()	50.	()	()	90.	()	()
11.	()	()	51.	()	()	91.	()	()
12.	()	()	52.	()	()	92.	()	()
13.	()	()	53.	()	()	93.	()	()
14.	()	()	54.	()	()	94.	()	()
15.	()	()	55.	()	()	95.	()	()
16.	()	()	56.	()	()	96.	()	()
17.	()	()	57.	()	()	97.	()	()
18.	()	()	58.	()	()	98.	()	()
19.	()	()	59.	()	()	99.	()	()
20.	()	()	60.	()	()	100.	()	()
21.	()	()	61.	()	()	101.	()	()
22.	()	()	62.	()	()	102.	()	()
23.	()	()	63.	()	()	103.	()	()
24.	()	()	64.	()	()	104.	()	()
25.	()	()	65.	()	()	105.	()	()
26.	()	()	66.	()	()	106.	()	()
27.	()	()	67.	()	()	107.	()	()
28.	()	()	68.	()	()	108.	()	()
29.	()	()	69.	()	()	109.	()	()
30.	()	()	70.	()	()	110.	()	()
31.	()	()	71.	()	()	111.	()	()
32.	()	()	72.	()	()	112.	()	()
33.	()	()	73.	()	()	113.	()	()
34.	()	()	74.	()	()	114.	()	()
35.	()	()	75.	()	()	115.	()	()
36.	()	()	76.	()	()	116.	()	()
37.	()	()	77.	()	()	117.	()	()
38.	()	()	78.	()	()	118.	()	()
39.	()	()	79.	()	()	119.	()	()
40.	()	()	80.	()	()	120.	()	()

ÖZGEÇMİŞ

17.09.1966 tarihinde Kilis'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kilis'de tamamladı. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. 27.11.1989 tarihinde Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Aynı anabilim dalında yürüttüğü yüksek lisans çalışmalarını 1991 yılında verdiği "Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Onyedili Yaş Grubu Gençlerin Kendini - Kabul Düzeyini Etkileyen Bazı Faktörler Üzerinde Bir Araştırma" konulu tezi ile tamamladı

